Daoud Hari

TRANSLATORUL

THE TRANSLATOR
2008 Daoud Hari
2009 Editura ALLFA

Viaţa tânărului Daoud Hari - prietenii îi spun David - a fost plină de curaj şi de aventuri care te ţin cu sufletul la gură. El însuşi este o mărturie vie a genocidului sălbatic care are loc în regiunea Darfur a Sudanului. Folosindu-se de cunoştinţele de limbi străine căpătate în liceu ca de o armă, în timp ce în jurul său oamenii puneau mâna pe arme adevărate, Daoud Hari a ajutat la răspândirea informaţiilor despre Darfur în lume.

Hari, un localnic din tribul Zaghawa, a crescut într-un sat din Darfur. În 2003, din modul său de viaţă tradiţional n-a mai rămas nimic: elicoptere înarmate au început să apară deasupra satelor din zonă, urmate de miliţii călare susţinute de guvernul sudanez care atacau, violau, ucideau oamenii şi dădeau foc la sate. Deşi satul lui Hari a fost atacat şi distrus, iar familia sa decimată şi împrăştiată care încotro, el a reuşit să scape. Străbătând deşertul călare pe cămile împreună cu un grup de prieteni, i-a ajutat o vreme pe supravieţuitori ducându-le hrană şi apă şi arătându-le cum să ajungă în locuri mai sigure. Când au început să sosească grupurile de asistenţă şi reporterii din toată lumea, Hari şi-a oferit serviciile ca translator şi ghid. Şi-a riscat astfel viaţa în nenumărate rânduri, pentru că guvernul Sudanului interzisese accesul jurnaliştilor în zonă, iar cei care îi ajutau pe „spionii străini" erau condamnaţi la moarte.

Până într-o zi, când norocul nu l-a mai ajutat şi a fost prins...

Daoud Hari s-a născut în regiunea Darfur din Sudan. După ce a reuşit să scape cu viaţă în urma unui atac asupra satului său, s-a deplasat în taberele de refugiaţi din Ciad şi a devenit translator pentru organizaţii media importante precum The New York Times, NBC şi BBC, ca şi pentru O.N.U. şi alte grupuri de asistenţă. A participat la turneul Voci din Darfur pentru SaveDarfur.org.

TRANSLATORUL

Amintirile mele despre Darfur

Aşa cum au fost relatate lui Dennis Michael Burke şi Megan M. McKenna

Traducere din limba engleză de Bogdan Marin

Cuprins

Anexa 1: Darfur - o introducere

Anexa 2: Declaraţia Universală a Drepturilor Omului

Introducere

„Dacă Dumnezeu se hotărăşte să-ţi rupă un picior, o să te înveţe cel puţin să şchioapeţi'' - sună un proverb african. Această carte este neînsemnatul meu şchiopătat, o relatare modestă care nu poate spune toate poveştile care merită spuse. Am văzut şi am auzit în Darfur multe lucruri care mi-au sfâşiat inima. Vă aduc aceste poveşti convins fiind că cei mai mulţi oameni vor ca ceilalţi oameni să aibă parte de o viaţă bună, şi când înţeleg cum stau lucrurile vor face tot ce le stă în putinţă pentm a readuce lumea pe calea bunătăţii. Şi am convingerea că atunci când fac aşa ceva, sunt fiinţele omeneşti cele mai demne de admiraţie.

Dacă ştiţi unde se găseşte pe o hartă Egiptul, puteţi coborî puţin şi veţi da peste Sudan. Partea occidentală a Sudanului se numeşte Darfur şi are o suprafaţă cam cât Franţa sau Texasul. Relieful în Darfur este în general plat; are şi câţiva munţi, dar în principal câmpii nesfârşite cu copaci mici, tufişuri ţepoase şi albii nisipoase.

Darfur este locul unde trăiam împreună cu familia mea până la atacul asupra satului nostru. Tribul nostru se cheamă Zaghawa. Suntem păstori tradiţionali care locuiesc în sate permanente; colibele noastre de iarbă sunt foarte mari de jur împrejur şi au acoperişuri ţuguiate, care miros foarte frumos când plouă. Copilăria mea a fost la fel de plină de aventuri fericite ca şi a ta. Probabil tu ai avut o bicicletă şi apoi prima maşină; eu am avut o cămilă, Kelgi, pe care o iubeam din suflet şi cu care goneam ca vântul. În nopţile reci intra uneori cu noi în colibă - nu deranja pe nimeni asta.

Deşi noi, cei din tribul Zaghawa, nu suntem nomazi, în apropierea noastră trăiau mulţi arabi nomazi, care s-au numărat printre prietenii mei în copilărie. Tatăl meu mă lua cu el la ospeţe în corturile lor, iar ei veneau la ospeţele noastre.

Dar înseamnă tărâm. Fur sunt triburile mai de la sud, cele mai multe de agricultori. Unul din conducătorii Fur a fost regele întregii regiuni în secolul şaisprezece. Numele regiunii vine din acele vremuri.

În ultima vreme sute de mii de oameni din neamul meu au fost ucişi, cum poate aţi auzit. Dintre ceilalţi, două milioane şi jumătate o duc foarte greu, în

tabere de refugiaţi sau în ascunzişuri izolate din văile deşertice. Vă voi explica cum s-a ajuns aici. Dacă sunteţi nerăbdători să aflaţi mai multe, am inclus o explicaţie mai amănunţită la sfârşitul cărţii.

De acum înainte lumea poate spune nu genocidului, numai dacă îi ajută pe oamenii din Darfur să se întoarcă la casele lor şi să primească protecţia de care au nevoie. Dacă lumea va lăsa ca cei din Darfur să fie alungaţi mereu de pe pământurile lor şi dezrădăcinaţi din felul lor de viaţă, atunci genocidul se va repeta peste tot, pentru că lumea va vedea că aşa ceva „merge". Nu trebuie să lăsăm să „meargă". Oamenii din Darfur au nevoie să se întoarcă acasă.

Scriu aceste cuvinte pentru ei, şi pentru acea zi, şi pentru o anumită femeie şi cei trei copii ai ei ajunşi la cer, şi pentru un anumit bărbat şi fiica lui ajunsă la cer, şi pentni propriul meu tată şi propriii mei fraţi ajunşi la cer, şi pentru cei care trăiesc şi mai pot încă să aibă parte de vieţi frumoase aici pe pământ.

Mai scriu aceste cuvinte şi pentru femeile şi fetele din Darfur. Le-aţi văzut figurile înfăşurate în culori minunate şi ştiţi câte ceva despre suferinţa lor, dar nu sunt cine credeţi că sunt. Deşi au fost victimizate, sunt nişte eroine mai degrabă decât nişte victime. Mătuşa mea Joyar, de pildă, era un războinic vestit, care se îmbrăca în haine bărbăteşti, se bătea cu hoţii de cămile şi cu trupele arabilor, se prindea în luptă cu bărbaţii - şi câştiga de fiecare dată. A refuzat să se mărite până după patruzeci de ani. Dedic această carte ei şi fetelor din satul meu, care erau mai iuţi şi mai puternice decât băieţii în jocurile solicitante ale copilăriei noastre. Dedic această carte mamei mele, care în tinereţe a împiedicat o haită de lei să se apropie de vitele noastre timp de o zi, o noapte şi o dimineaţă, folosindu-se doar de puterea glasului şi de două beţe lovite unul de altul. Iar puterea acestui glas mi-e atât de cunoscută.

Lângă satul meu se găseşte un munte frumos, căruia i-am spus mereu Satul lui Dumnezeu. Deşi în întreaga zonă atât africanii indigeni ca mine, cât şi nomazii arabi sunt practicanţi ai religiei islamice, nu este mai puţin adevărat că oamenii noştri, în special cei mai tineri dintre ei, au obişnuit întotdeauna să urce pe acest munte pentru a depune ofrande în micile orificii săpate în stâncă. Se depun aici bucăţi de carne, mei sau flori sălbatice, împreună cu scrisori către Dumnezeu în care i se aduce mulţumire sau i se cer diverse favoruri. Aceste daruri şi bileţele erau depuse aici cu mult timp înainte să ajungă la noi religiile mai noi. Printr-un astfel de bileţel un tânăr sau o tânără poate cere ca o

altă tânără sau un alt tânăr să-i fie sortit. Sau scrisoarea poate cere vindecarea bolii bunicului, sau ca sezonul ploilor să fie unul bun, sau ca o nuntă să fie frumoasă, iar căsătoria fericită. Sau poate cere pur şi simplu ca anul care vine să fie unul bun pentru toţi cei din sat. Aşa că iată-mă, Doamne: sufletul meu e acolo sus pe munte, şi depun această carte pe muntele Tău ca o ofrandă pentru Tine. Şi aduc laudă tuturor numelor Tale, şi aduc laudă Mamei noastre Glia, şi tuturor Profeţilor şi înţelepţilor şi Spiritelor din ceruri şi de pe pământ care ne-ar putea ajuta în aceste vremuri grele.

Iar ţie, cititor şi prieten al meu, îţi mulţumesc din inimă pentru că te îmbarci în această călătorie. Este o poveste grea, fără îndoială, dar în ea se găsesc multe lucruri care cred că te vor surprinde şi te vor face fericit că ai hotărât să mă urmezi.

Povestea pe care o spun aici se bazează pe amintirile mele din vremuri extrem de grele şi de tulburi. Am făcut tot posibilul să adun detaliile experienţelor mele şi să le consemnez cât mai exact şi pe cât îmi amintesc eu de bine, şi le sunt recunoscător tuturor celor care m-au ajutat să mă concentrez şi mi-au corectat din când în când relatarea. E desigur imposibil ca doi oameni sa vadă la fel un eveniment, şi ştiu că alţii vor avea de spus poveşti diferite de a mea. Dar, puse laolaltă, aceste poveşti colective vor compune împreună adevărul despre tragedia din Darfur.

I

1. Chemarea Drumului

Sunt sigur că ştiţi foarte bine cât de important poate fi să ai semnal bun la telefon. Goneam prin deşertul dogoritor al Africii într-un Land Cruiser zgâriat şi plin de noroi, care cu o săptămână în urmă fusese mult mai alb. Şoferul nostru, aparţinând la fel ca mine unui trib din Darfur, vira printre tufişurile ţepoase de acacia, schimbând vitezele cu o mână de expert prin nisipurile adânci ale unei succesiuni nesfârşite de râpe, cărora noi le spunem wadi, şi trecând peste hârtoape - căci drumuri propriu-zise nu există. Pe bancheta din spate, un reporter de televiziune din Marea Britanie, Philip Cox, se ţinea cum

putea în vreme ce eram aruncaţi în toate părţile, iar bagajele noastre bocăneau, zăngăneau şi plescăiau în portbagaj. Era un veteran al acestor deserturi şi stătea bine cu moralul - chiar şi după o săptămână lungă de drumuri prăfuite şi atâtea interviuri încărcate emoţional. Supravieţuitorii ne povesteau despre sate înconjurate la căderea nopţii de oameni cu torţe şi puşti automate, despre uciderea bărbaţilor, femeilor şi copiilor, despre oameni arşi de vii în colibele de iarbă din Darfur. Ne povesteau despre fetiţe violate şi mutilate şi despre uciderea tinerilor cu macela -uneori câte optzeci odată, înşiraţi unul după altul.

Nu poţi să fii om fără să fii mişcat, dar dacă meseria ta este să aduci acele poveşti lumii întregi, mergi mai departe. Şi asta am făcut şi noi.

Eram translatorul şi ghidul lui Philip şi era responsabilitatea mea să rămânem cu toţii în viaţă. De câteva ori pe oră îi sunam pe comandanţii militari ai grupurilor rebele sau pe cei din Armata Naţională a Ciadului, ca să-i întreb dacă s-o luăm pe aici sau pe acolo pentru a evita luptele şi problemele. Agenda mea telefonică era motivul pentru care mulţi reporteri aveau încredere să se lase conduşi de mine în Darfur. Nu ştiu cum a ajuns Philip la numărul meu de telefon - poate de la Ambasada S.U.A., sau de la Departamentul de Stat, sau de la Ambasada Britanică, sau de la înaltul Comisar O.N.U. pentru Refugiaţi, sau de la o organizaţie de asistenţă umanitară, sau un grup de rezistenţă. Părea că de-acum toată lumea avea numărul meu. Dar cu siguranţă nu l-a primit de la guvernul sudanez, ai cărui soldaţi m-ar fi ucis dacă mă prindeau aducând acolo un reporter.

Aceste convorbiri prin satelit - sau şi mai frecvent simple convorbiri pe mobil - erau cu comandanţi care îmi spuneau „Nu. o să muriţi dacă veniţi aici, pentru că ne luptăm în cutare şi cutare loc astăzi". Şi atunci căutam alt drum.

Dacă unul din grupurile de rebeli află că ai sunat un alt grup, se poate să creadă că eşti spion, chiar dacă tu nu faci asta decât în serviciul jurnalistului sau al reportajului - rebelii nu se aleg cu nimic de aici. Trebuia să fiu foarte atent cu astfel de lucruri, dacă voiam ca reporterii mei să plece teferi din Darfur, ducând astfel lumii tot mai multe poveşti de aici. De la atacul asupra satului meu, asta era motivaţia care mă ţinea în viaţă, literalmente singura motivaţie. Mă simţeam aproape mort pe dinăuntru şi nu mai voiam decât ca zilele care mi-au mai rămas să nu treacă fără folos. Poate că aţi avut si voi un sentiment asemănător la un moment dat sau altul. Cei mai mulţi dintre tinerii

cu care crescusem erau acum fie morţi, fie luptători în rezistenţă; ca şi ei, alesesem la rândul meu să-mi risc viaţa, atât că eu mă foloseam de limba engleză, nu de o armă.

Trebuia să ajungem la destinaţie înainte de asfinţit, altfel riscam să fim atacaţi de Armata Sudaneză, sau de rebelii din Darfur aflaţi de partea guvernului, sau de alţi rebeli care habar n-aveau cine suntem, dar ne-ar fi omorât oricum, doar pentru a fi mai siguri. Aşa că nu ne-a plăcut deloc ce s-a întâmplat în continuare.

Deodată, Land Cruiser-ul nostru a fost blocat de şase maşini ieşite dintr-un labirint de tufişuri deşertice. Erau tot Land Cruiser-uri, ca şi al nostru, dar acestea aveau acoperişul tăiat şi dat la o parte, ca oamenii să poată sări înăuntru sau afară imediat, după o bătălie pierdută sau înainte ca o grenadă pornită dintr-un lansator să ajungă la ei. Din maşini au coborât repede bărbaţi prăfuiţi, înarmaţi cu pistoale automate Kalaşnikov. La un ordin al şefului lor şi-au îndreptat armele către noi. Când atâtea arme sunt pregătite de tragere în acelaşi timp, păcănitul ţi se imprimă în auz pentru totdeauna, Ne-am dat încet jos din maşină, cu mâinile ridicate.

Era în mod evident vorba de rebeli: uniforma lor se reducea la nişte jeanşi jegosi; aveau bandulierele cu muniţii atârnate peste umăr; turbanele lor înfăşurate neglijent - nişte basmale, de fapt - erau acoperite cu un strat de praf adunat în câteva zile de lupte. Astfel de grupuri n-au niciodată doctori cu ei, se luptă aproape zilnic şi îşi părăsesc prietenii în morminte improvizate pe grabă.

Sunt nişte morţi în viaţă, care îşi numără viitorul în ore. Asta îi face adesea necruţători, considerând probabil că ar trebui ca toată lumea să meargă odată cu ei pe lumea cealaltă. Mulţi dintre ei şi-au văzut familiile omorâte şi satele arse. Îţi imaginezi cum te-ai simţi dacă oraşul tău ar fi fost ras de pe faţa pământului şi toată familia ta a fost ucisă de un duşman după care umbli acum ca să-l omori şi să poţi muri la rândul tău împăcat.

Printre rebeli se numără Mişcarea de Eliberare a Sudanului, Armata de Eliberare a Sudanului, Mişcarea pentru Justiţie şi Egalitate, plus alte câteva. Există şi alte grupuri în Ciad, care traversează nestingherite frontierele. E adesea o enigmă de unde fac rost de arme şi de bani, dar Darfurul e plin de arme automate din vremea când Libia a atacat Ciadul şi a folosit Darfurul drept bază de lansare a operaţiunilor. Trebuie de asemenea să ştiţi că Sudanul este aliniat cu unele grupuri islamice radicale şi, în altă ordine de idei, permite

Chinei să obţină cea mai mare parte din petrolul său. Astfel că se crede că atât interesele occidentale, cât şi unele ţări vecine sunt implicate în sprijinirea grupurilor de rebeli. Este trist cum ajung să sufere oamenii de rând când pe tabla de şah a lumii au loc astfel de jocuri.

Aproape jumătate din Africa este acoperită de păşunile satelor de păstori, iar o bună parte din pământ are multe bogăţii în subsol şi mulţi oameni săraci la suprafaţă. Aceştia se numără printre cei trei sute de milioane de africani care câştigă mai puţin de un dolar pe zi şi care sunt adesea daţi la o parte sau ucişi pentru lucruri ca petrolul, apa, minereurile şi diamantele. Acest lucru favorizează foarte mult formarea grupurilor de rebeli. Cei care ne-au oprit pe noi n-au avut probabil nevoie să se insiste prea mult pentru a se alătura acestui grup.

Comandantul, tânăr, dar cu o înfăţişare obosită, s-a apropiat de mine şi mi-a spus în Zaghawa: „Daoud Ibarahaem Hari, ştim totul despre tine. Eşti spion. Ştiu că nu eşti arab, ci Zaghawa, la fel ca noi, dar din păcate avem ordine de îndeplinit şi acum va trebui să te omoram".

Nu-i fusese greu să-şi dea seama că sunt Zaghawa, după micile cicatrici ca nişte ghilimele pe care mi le făcuse bunica pe tâmple când eram foarte mic. I-am spus că da. sunt Zaghawa, dar nu sunt spion.

Comandantul a oftat trist, după care a lipit ţeava puştii Ml 4 de una din aceste cicatrici de pe capul meu. Mi-a zis să stau nemişcat şi i-a spus lui Philip să se dea la o parte. S-a oprit pentru a-i spune lui Philip, într-o engleză stâlcită, să nu-şi facă griji pentru că după ce mă omoară, o să-l trimită înapoi în Ciad.

- Ok, foarte bine, dar staţi aşa. le-a răspuns Philip, ridicându-şi mâna pentru a-l opri pe comandant cât timp schimbă câteva vorbe cu mine.

- Ce se întâmplă?

- Cred că sunt spion şi o să tragă cu puşca şi o să-mi explodeze capul, aşa că trebuie să te dai la o parte.

I-am spus numele grupului, făcându-i un semn discret cu capul către maşina pe uşile căreia erau vopsite cu mâna iniţialele.

S-a uitat la maşină şi apoi şi-a pus mâinile în şolduri. Arăta cum arată englezii când sunt agasaţi de o problemă la care nu se aşteptau. Philip avea pe cap un turban bine strâns; avea pielea bronzată şi pe alocuri crăpată după numeroasele sale aventuri prin aceste deserturi. N-avea de gând să stea cu mâinile încrucişate când era pe punctul de a pierde un interpret excelent.

- Stai, stai o clipă! strigă către comandantul rebelilor. Nu-l... Împuşcaţi... pe... acest... om. Nu e un spion. Este translatorul meu şi îl cheamă Suleyman Abakar Moussa, din Ciad. Aici sunt actele lui.

Philip credea că acela e numele meu. Mă foloseam de el ca să nu fiu deportat din Ciad în Sudan, unde m-ar fi aşteptat o moarte sigură pentru că eram căutat, şi pe de altă parte pentru a nu fi forţat să rămân într-o tabără de refugiaţi din Ciad, unde n-aş fi fost de niciun ajutor nimănui.

- L-am angajat pe acest om ca să mă aducă aici; nu e spion. Facem un film pentru televiziunea britanică. Înţelegeţi ce vă spun? Este foarte, foarte important să înţelegeţi.

M-a rugat să traduc, pentru a fi sigur, şi dată fiind situaţia mea am fost fericit să-l ajut.

Mai mult decât vorbele pe care le rostise, atitudinea lui Philip a fost cea care l-a făcut pe comandant să ezite. Îl priveam şi vedeam cum degetul său mângâie trăgaciul. Simţeam ţeava puştii fierbinte, lipită de tâmpla mea. O folosise de curând, sau era doar încălzită de la soare? M-am hotărât că dacă acestea aveau să fie ultimele mele gânduri ar trebui măcar să le îndrept într-o direcţie mai plăcută. Aşa că m-am gândit la familia mea, la cât de mult îi iubeam şi m-am gândit că în curând s-ar putea să-mi văd fraţii.

- O să dau un telefon, explică Philip, scoţându-şi încet telefonul mobil din buzunarul pantalonilor sport. N-o să-l împuşti pe acest om, pentru că imediat o să stai de vorbă la acest telefon cu comandantul tău - înţelegi ce zic?

A căutat un număr de telefon într-un caiet. Era numărul personal al comandantului şef al grupului. Îl intervievase cu un an înainte.

- Şeful vostru, le spuse oamenilor înarmaţi, care stăteau în jurul nostru ca un pluton de execuţie, în timp ce aştepta formarea legăturii. Şeful vostru. Sun chiar acum pe numărul lui personal. Sună. Sună.

Dumnezeu este milostiv. Telefonul prin satelit avea semnal puternic. Numărul era încă valabil. Comandantul a răspuns personal. Şi-a adus aminte cu plăcere de Philip. O minune după alta.

Philip a vorbit la telefon într-o engleză grăbită, pe care i-o traduceam la ureche bărbatului care ţinea puşca.

Philip ţinea un deget ridicat în timp ce vorbea, cerând cu acel deget şi acea privire o clipă de răgaz, doar o clipă. Din când în când râdea, ca să arate că era bun prieten cu cel cu care vorbea.

- Sunt prieteni de demult, am tradus.

Apoi Philip i-a întins telefonul comandantului, care a apăsat şi mai tare ţeava pe tâmpla mea.

Te rog să vorbeşti cu el. Te rog. Spune că îţi ordonă să vorbeşti cu el.

Comandantul ezită un moment, ca şi cum ar fi putut fi vreo păcăleală, apoi în cele din urmă întinse mâna şi apucă telefonul. Cei doi comandanţi vorbiră îndelung. Vedeam cum degetul i se ridică şi se coboară ca o cobră, pentru ca până la urmă să se retragă. Ni s-a spus să părăsim imediat ţara.

Să nu fii omorât e un lucru foarte plăcut. Asta te face să zâmbeşti într-una, prosteşte, fără să te poţi opri, timp de câteva ore. Uimitor, nu m-au împuşcat - humdallah. Frăţiorii mei. o să trebuiască să mă mai aşteptaţi puţin.

Şoferul nostru urmărise totul cu răsuflarea tăiată, pentru că

În astfel de situaţii şoferii n-au de obicei o soartă prea bună. In Land Cruiser era multă bucurie, chiar câteva râsete, în timp ce ne îndreptam cu viteză către satul Tine - pe care voi îl numiţi „Tina" - la frontiera dintre Ciad şi Sudan.

- A fost fantastic, i-am spus lui Philip.

A lăsat să treacă pe lângă noi din mersul maşinii câţiva copaci înainte să-mi răspundă.

- Da. fantastic. De fapt încerc să dau de el de săptămâni întregi. Mare noroc.

Şoferul, care nu vorbea aproape deloc englezeşte, m-a întrebat ce spusese Philip, i-am zis că spusese „Dumnezeu e milostiv”, şi cred sincer că de fapt asta spunea.

2. Suntem Aici

Philip m-a întrebat dacă mă cheamă Daoud sau Suleyman. I-am spus că sunt Daoud în regiunea Darfur din Sudan, şi Suleyman în Ciad. I-am explicat situaţia în care mă găseam.

- Toată lumea are o grămadă de nume pe-aici, mi-a răspuns.

M-a întrebat cum prefer să mi se zică. Daoud, i-am răspuns, deşi mulţi din prietenii mei apropiaţi îmi spun şi David, de unde vine de fapt numele meu în Biblie. L-am rugat să-mi dea numărul de telefon al comandantului, şi mi l-a dictat.

Am traversat înapoi în Ciad şi ne-am deplasat de-a lungul frontierei, apoi am revenit în Darfur mai la nord. Merita să facem orice efort ca să nu mai dăm iarăşi peste acel grup de rebeli. Şi cum-necum aveam de gând să-l ajutăm pe Philip să-şi facă reportajul, pe care el avea să-l ducă apoi lumii întregi. Dacă vrei să faci ceva în viaţă trebuie să fii mai puternic decât frica.

Problema atunci când ai de-a face cu grupurile de rebeli este că adesea e dificil să-ţi dai seama de ce parte e fiecare la un moment dat. Guvernul arab din Khartoum - guvernul Sudanului - face promisiuni false de încheiere a păcii cu un grup de rebeli, apoi cu altul, pentru a-i face pe nearabi să se lupte mereu între ei. Guvernul face înţelegeri cu comandanţi ambiţioşi, îndeajuns de descreieraţi încât să creadă că după război vor fi promovaţi în funcţii importante, când de fapt urmează să fie daţi la o parte, dacă nu chiar omorâţi. Acestor comandanţi secesionişti li se cere uneori să atace alte grupuri de rebeli, sau chiar să-i ucidă pe asistenţii umanitari şi pe soldaţii trimişi de alte ţări pentru a monitoriza respectarea tratatelor de încetare a focului. Aceasta pentru ca genocidul să poată continua, iar băştinaşii să fie eliminaţi cu totul. Poate că timpul va arăta că lucrurile nu erau chiar cum le vedeam eu, dar majoritatea celor de la faţa locului au aceleaşi păreri.

Se mai crede şi că guvernul plăteşte o parte din triburile tradiţionale de arabi, multe dintre ele fiind altminteri prietenii noştri, pentru a forma miliţii călare, numite Janjawecd, care îi ucid cu brutalitate pe africanii ncarabi şi dau foc satelor noastre. Numele de Janjawecd ar putea să provină dintr-un vechi cuvânt care însemna „luptători ai credinţei", sau ar putea fi o combinaţie a cuvintelor care înseamnă „duhuri rele călare", sau, potrivit altora, înseamnă pur şi simplu „oameni înarmaţi călare".

Eu prevăd că după ce guvernul va reuşi să-i elimine sau să-i omoare pe toţi indigenii nearabi, va începe să-i facă şi pe arabi să se lupte unii cu alţii, pentru a dispărea la rândul lor de pe preţioasele terenuri. Procesul e deja în curs în locurile unde eliminarea africanilor nearabi este aproape încheiată.

- Şi cum se face că te-ai întors în Darfur chiar atunci când începea acest război, m-a întrebat Philip încercând să acopere vuietul Land Cruiser-ului, în timp ce ne hurducăiam iarăşi prin albii secate şi maluri nisipoase.

- Foarte bună întrebarea, i-am strigat, izbucnind în râs. După ce tocmai ai ajuns atât de aproape de moarte, e momentul să te gândeşti ce faci aici. Da, ai o treabă de facut aici, dar poate că eşti şi un pic nebun să fii aici, când ai putea

să fii în cu totul altă parte. Dar moartea mă urmărea deja de multă vreme, de când aveam treisprezece ani, iar lumea a luat foc în jurul meu şi am văzut pentru prima dată bucăţi de oameni zburând prin aer în jurul meu.

Iată cum s-au petrecut lucrurile: Tocmai îmi terminasem treburile de după-amiază şi gândul îmi era la noaptea care se anunţa plină de jocuri tradiţionale, Anashel şi Wfiee, sporturi energice şi gălăgioase jucate pe nisip sub razele lunii. Deodată satul ne-a fost înconjurat de douăzeci de camioane pline cu trupe guvernamentale. Comandantul a adunat toată lumea din sat şi a pus să fie bătuţi o parte din bărbaţii satului - oameni destul de bătrâni - cerând să i se spună unde erau bărbaţii mai tineri, despre care se credea că se ascund pe dealuri, cu grupurile din rezistenţă. Şi într-adevăr acolo erau, dar bătrânii nu ştiau exact unde, şi n-a trecut mult până când comandantul şi-a dat seama că bătaia nu foloseşte la nimic. Aşa că, pentru a fi mai convingător, a dat foc la şase colibe.

Din cauza modificărilor vremii, nomazii arabi fuseseră nevoiţi să-şi aducă animalele la păscut mai spre sud, pe pământurile Zaghawa. În trecut ar fi cerut voie şi poate câteva cămile ar fi fost date drept plată. Dacă nu se ajungea la nicio înţelegere, sau dacă se foloseau de apă şi păşune fără să li se permită, ar fi fost provocaţi la o luptă de onoare pe un câmp de luptă tradiţional, departe de sat. După acea luptă, chestiunea ar fi fost considerată închisă, iar arabii şi Zaghawa redeveneau pe loc prieteni, venind la masă unii la alţii.

Ce se schimbase între timp era faptul că guvernul arab al Sudanului, vrând să scape de populaţiile mai sedentare, lua partea nomazilor arabi şi le dădea arme, elicoptere, bombardiere şi tancuri pentru a tranşa disputele. Din această cauză mulţi dintre tinerii Zaghawa plecaseră să se alăture grupurilor din rezistenţă. Iar acum comandanţii Armatei Sudaneze mergeau din sat în sat, căutându-i pe aceşti luptători, spunând femeilor saşi convingă bărbaţii să predea armele, altfel le vor fi arse casele. Se făceau presiuni asupra oamenilor să se mute în oraşe, „unde vor fi în siguranţă" însă dacă ar fi acceptat, ar fi trăit în sărăcia cea mai cruntă.

Comandantul ne luase cu forţa pe mine şi pe doi din verii mei ca să-i fim interpreţi, ştiind că mergeam la şcoală şi că toţi elevii trebuiau să înveţe ceva arabă - limba vorbită de el. Dacă te prindeau că vorbeşti Zaghawa la şcoală sau că nu ştii cuvintele în arabă, erai bătut cu biciul pentru cămile. Comandantul ne-a pus să stăm pe pragul camionului său şi să-i transmitem ordinele

privitoare la predarea armelor. Femeile plângeau şi îi rugau pe soldaţi să înceteze bătaia şi să dea drumul copiilor.

Comandanţii ca acesta aveau adesea obiceiul să împuşte câţiva oameni ca să arate că sunt puşi pe fapte mari. In multe cazuri, sate întregi erau arse cu totul. Dar comandantul de acum nu era atât de aspru. Nouă, celor trei copii care-i serveam de interpreţi, ne-a spus să-l conducem către următorul sat pe unde voia să treacă. N-am fi vrut să mergem cu el, pentru că, spre deosebire de femeile şi bătrânii care erau bătuţi, noi ştiam că insurgenţii se găseau în albia abruptă din spatele satului, pândind să atace camioanele. Dar am fost împinşi pe bancheta din faţă a primei maşini şi în câteva momente părăseam în viteză satul

Deodată în jurul nostru au izbucnit explozii asurzitoare şi zgomot de arme automate peste tot. Camioanele s-au oprit şi soldaţii s-au scurs afară din ele pentru a ocupa poziţii de tragere. Noi ţipam de la fereastră „Suntem aici! Suntem aici! Suntem noi!" Comandantul ne-a scos afară şi ne-a folosit drept scut în timp ce fugea către tufişuri. Ne-am lipit faţa de nisip, iar grenadele anti-tanc explodau izbindu-se de camioane, aruncându-i pe cei rămaşi în urmă în aer, cu dâre de fum şi sânge. Schimbul înverşunat de focuri a părut că ţine o eternitate, dar de fapt a durat numai câteva minute. Luptătorii de gherilă se retrag întotdeauna repede, pentru a continua lupta în ziua următoare. După ce s-au oprit împuşcăturile, comandantul s-a ridicat în picioare şi s-a uitat la noi.

- Cred că mi-aţi întins o capcană, ne-a spus, fluturându-şi pistolul în faţa noastră.

Ne aşteptam să murim. S-a uitat din nou la noi, dând din cap, a mormăit ceva ce n-am reuşit să înţelegem pentru că auzul ne fusese serios afectat de explozii. Apoi s-a dus la oamenii lui. Şi-au adunat morţii şi răniţii şi au plecat în camioanele lor. Am fugit înapoi în sat, strigând „Suntem aici", în caz că luptătorii s-ar mai fi aflat încă în tufişuri. Mamele şi surorile noastre ne-au întâmpinat plângând, dansând în jurul nostru şi spunând într-una Humdallah! îţi mulţumim. Doamne!

Timp de câteva zile, noi trei am rămas aproape fără auz. Muriseră unsprezece oameni, cei mai mulţi dintre ei soldaţi guvernamentali.

La puţină vreme tata m-a trimis la şcoală în cel mai mare oraş din Darfurul de Nord, El Fasher. Eram cel mai mic fiu al lui. Locuind împreună cu

verii mei, terminasem şcoala primară şi mersesem în continuare la gimnaziu. Eram foarte trist că plec de acasă.

În El Fasher, viaţa era copleşitoare - prea mulţi oameni, prea multe maşini, prea multe lucruri noi. În a doua săptămână m-am îmbolnăvit, deşi îmi era de fapt foarte dor de casă. El Fasher este un oraş cu clădiri de chirpici şi străzi nisipoase, atât de multe încât mă rătăceam tot timpul. Există câteva clădiri guvernamentale şi o închisoare mare, unde toată lumea ştia că se întâmplă lucruri teribile.

Fratele meu Ahmed aflase de la verii mei că îmi era foarte greu, aşa că a venit să mă vadă. A rămas cu mine o săptămână.

până mi-am mai revenit, ţinându-mă după umeri în timp ce mă însoţea la şcoală şi facându-mă să mă simt ca acasă. Mi-a spus că fusesem binecuvântat de soartă şi că trebuie să-mi dau toată silinţa să învăţ bine. Venea în vizită oricând reuşea, adică destul de des. Mi-a arătat părţile bune din oraş. Până la urmă am ajuns să-mi placă El Fasher.

M-am angajat la un restaurant, unde curăţăm mesele după ore. M-am uitat pentru prima dată la televizor. Un văr de-al meu îşi scotea televizorul în faţa casei, ca să se poată uita toţi verii şi vecinii. Nu-mi plăcea foarte tare, pentru că era de obicei vorba de armata guvernului sudanez. Îmi plăceau în schimb filmele, dar primul pe care l-am văzut a fost unul cu Clint Eastwood, şi am zbughit-o la fugă pe stradă, de teamă că gloanţele or să iasă afară din aparat de la atâtea împuşcături. Verii mei au venit râzând după mine şi m-au adus înapoi.

Exista un cinematograf unde rulau filme americane o dată pe săptămână şi filme indiene în restul timpului. Era foarte ieftin; cu câteva monede din banii câştigaţi la restaurant mergeam să văd toate filmele.

La restaurant şi de la elevii mai în vârstă am început să aflu cum stau lucrurile cu politica. În acea vreme erau multe operaţiuni militare împotriva Zaghawa, şi mulţi Zaghawa părăseau El Fasher ca să se alăture grupurilor din rezistenţă. Dictatorul Omar Hassan Ahmal al-Bashir tocmai preluase Sudanul, ceea ce ne înfuriase pe toţi. Un comandant din Ciad pe nume Idriss Deby se lupta cu guvernul Ciadului pentru controlul asupra ţării. Este Zaghawa, ca şi noi, şi credeam despre el că e un mare erou. Unii voiau chiar să i se alăture. Mai târziu avea să devină preşedintele Ciadului.

Chestia asta cu luptatul mi s-a părut o idee bună. Am renunţat la liceu şi m-am ascuns timp de două săptămâni, punând la cale cu prietenii mei să mergem în Ciad pentru a ne alătura lui Deby.

Ahmed a venit şi m-a găsit. M-a pus să stau jos sub un copac si mi-a zis că ar trebui să mă folosesc de mintea mea, nu de o armă, pentru a face viaţa oamenilor mai bună. Mi-a spus că ar fi o greşeală să întorc spatele darurilor pe care mi le-au dat Dumnezeu şi familia mea.

- Nu devii bărbat împuşcând oameni, Daoud, mi-a spus. Devii bărbat făcând ceea ce trebuie pentru omul care eşti tu.

Aşa că am mers înapoi spre oraş, iar eu m-am întors la şcoală. Am început să fiu interesat de limba engleză, mulţumită unui profesor minunat, şi m-am scufundat cu totul în cărţile clasice ale literaturii engleze şi americane. Mi-au plăcut mai ales Jane Eyre de Charlotte Bronte, Comoara din Insulă şi Răpit de Piraţi, de Robert Louis Stevenson, Oliver Twist de Charles Dickens, Ferma Animalelor de George Orwell şi Plângi, ţară dragă de Alan Paton. Aceste cărţi m-au schimbat; mi-au deschis şi mi-au eliberat mintea. Dar eram în continuare interesat de politică.

Cam în această vreme tatăl meu ar fi dorit să accept o căsătorie aranjată şi să revin acasă pentru a deveni păstor de cămile, cum făcuseră dintotdeauna bărbaţii din familia noastră. M-am gândit că aş putea într-adevăr să fac aşa ceva, pentru că iubeam atât de mult cămilele, dar mai întâi voiam totuşi să văd lumea, şi voiam să-mi aleg eu soţia şi ea să mă aleagă pe mine. Că veni vorba, o cămilă poate să stea departe de oamenii sau cămilele care reprezintă familia sa timp de douăzeci de ani, dar dacă se întoarce cumva acasă îi va recunoaşte fără probleme. Cămilele sunt devotate până la capăt şi pline de iubire şi curaj.

Dorinţa mea de a vedea lumea cea largă mi se trăgea probabil de la toate programele de televiziune şi filmele şi mai ales de la cărţile cu care avusesem de-a face. Mi-am terminat studiile şi, cerându-mi iertare de la tatăl meu, care ieşise cu mine la plimbare şi îmi spunea că într-un fel sau în altul trebuie să învăţ să am grijă de familia mea dacă vreau să fiu bărbat, m-am îndreptat către Libia în căutarea unei slujbe bune.

Am ajuns acolo cu cămila şi cu camionul. Deby, noul preşedinte al Ciadului, mergea şi el în acele zile în Libia. Convoiul oficial s-a rătăcit complet printre dune. Majoritatea maşinilor au fost găsite de elicoptere libiene, care i-au condus mai departe. Caravana de camioane în care mă aflam eu i-a găsit pe

restul şi le-a dat să bea apă, de care aveau mare nevoie, într-o oază l-am văzut pe Deby stând deoparte şi m-am dus la el ca să-l salut şi să-i strâng mâna.

Când traversezi Sahara cu cămilele, sau chiar cu maşina, este foarte uşor să te rătăceşti printre dune. Nu există niciun drum, pur şi simplu mergi unde vezi cu ochii.

O sare roşie specială, excavată din Darfurul de Nord, se pune în apa cămilelor pentru a le ajuta să reziste la această lungă călătorie. Caii nu ar fi buni la nimic aici, pentru că ar trebui patru sau cinci cămile ca să care apa şi hrana necesare unui singur cal. Aşa că cel mai bine e să iei doar cămilele.

Dacă faci drumul în lunile de vară, soarele şi căldura vor fi foarte solicitante pentru cămile; dacă mergi iarna, furtunile de nisip reci ca gheaţa îţi vor biciui faţa dacă nu te ascunzi sub mai multe straturi de haine. Călătoriile acestea nu sunt deloc scurte: cămilele pot parcurge 1500 de kilometri, ca şi cum ai merge de la Atena la Berlin traversând Serbia, Austria şi Republica Cehă, sau de la Miami la Philadelphia - un drum foarte lung în lipsa drumurilor şi a adăpostului.

In deşert se găsesc multe oase de om, în special acolo unde Darfurul de Nord se întâlneşte cu marile dune ale Saharei. Unele din aceste oseminte sunt încă acoperite de haine şi o piele pergamentoasă, altele au fost albite de sutele de ani petrecute sunt soarele arzător. Mirajele fac ca păsările aşezate pe dune îndepărtate - vietăţi nu mai mari ca un pumn de om -să arate ca nişte cămile. Mirajele fac ca întinderile uscate să pară lacuri. Mirajele fac ca scheletul unui singur om să pară clădirile unui oraş îndepărtat. Pare imposibil, dar Sahara este un loc imposibil. Primul vânt şterge toate potecile. Când este senin poţi să observi stelele sau poţi să vezi de unde răsare şi apune soarele, dar nu este mereu senin, iar linia înclinată a orizontului, datorată marilor dune, te dezorientează chiar dacă nu e niciun nor pe cer. Cam între zece dimineaţa şi patru după-amiaza e imposibil să ghiceşti direcţia.

Eşti un om modern şi crezi că busola şi sistemul GPS or să te ferească de necazuri. Dar bateriile GPS-ului se pot termina, sau aparatul se poate strica de la nisip. Busola se poate sparge sau poţi s-o rătăceşti în timp ce încerci să-ţi strângi aşternuturile într-o dimineaţă, cu o furtună de nisip violentă în jurul tău. Aşa că ai nevoie să cunoşti modalităţile de orientare folosite aici de mii de ani.

Dacă eşti priceput, ca tatăl şi fraţii mei, vei înfige un rând de beţe în nisip pe timpul nopţii, folosindu-te de stele pentru a repera direcţia pentru ziua

următoare; poţi apoi să prelungeşti mereu acest rând. Dar ai grijă: unii au murit pentru că şi-au luat ca reper un munte îndepărtat. Vântul deplasează aceşti munţi de colo-colo. Poţi ajunge să te învârti în cerc până ţi se închid ochii şi ţi se usucă inima.

Faptul că în această parte a lumii nu poţi avea încredere nici măcar în munţi spune totul. La fel faptul că scrâşnetele pe care le scot uneori copitele cămilelor provin de obicei de la oase omeneşti scoase la iveală sau ascunse de capriciile vântului.

3. Nilul cel Mort

În anii petrecuţi departe de Darfur mi-a mers în general bine. Faptul că am sfârşit ca prizonier în Egipt nu schimbă cu nimic situaţia.

Într-o închisoare din Aswan, în sudul Egiptului, un paznic de închisoare foarte bătrân - cam de vârsta tatălui meu, probabil - a avut bunătatea de a-mi permite să stau de vorbă cu el printre gratii în timpul nopţii. Mi-a prins bine că ştiam araba, iar el mă tot întreba despre aventurile mele. Compania lui îmi făcea foarte mare plăcere.

- De ce te-ai dus în Libia? Cum e viaţa acolo pentru un tânăr ca tine, mă întreba în timp ce pregătea o ţigară pentru el şi una pentru mine.

I-am spus că găsisem o comunitate foarte primitoare de prieteni şi veri Zaghawa care lucrau acolo de-a lungul coastei. Au făcut loc pentru salteaua mea şi mi-au găsit o slujbă la cantina unei academii militare. Studenţii arabi se purtau şi ei frumos cu mine şi-mi împrumutau cărţile lor ca să studiez, încurajându-mă mereu. Iar eu ceream mereu tot mai multe cărţi.

- Erai ca vechea Bibliotecă din Alexandria, care se găsea odinioară pe acele ţărmuri; cereai cu împrumut toate cărţile de la toţi călătorii, ca să fie copiate pentru bibliotecă, a spus el.

I-am zis că biblioteca din mintea mea nu era chiar atât de grozavă, dar că am citit filozofie şi istorie şi politică - şi marile romane, desigur, pe care le ador şi care sunt citite pretutindeni.

- Dar n-aveai paşaport?

I-am spus că iniţial am avut o viză, dar nu aveam voie să trec din Libia în Egipt, unde plecaseră o parte din prietenii mei, care îmi povesteau că salariile sunt mult mai mari. Cum muncitorii de felul acesta acceptă să trăiască singuri,

departe de familie, tocmai pentru a putea trimite bani acasă, atracţia unor salarii mai ridicate este foarte mare. Este singurul motiv. Aşa că am plecat în Egipt şi am muncit în restaurante aflate de-a lungul Mării Roşii. Mi-am făcut mulţi prieteni în Egipt, de toate rasele şi din toate mediile. Apoi am auzit că salariile erau încă şi mai bune în Israel. Dacă reuşeam să traversez Marea Roşie pentru a ajunge în staţiunea Eilat din Israel, aş fi putut urca de la o sută de dolari pe lună la aproape o mie. Asta mi-ar fi asigurat suficienţi bani ca să merg la facultate şi să trimit în continuare bani acasă. Sau aş fi reuşit poate să-mi găsesc de lucru în Beersheba, unde Universitatea Ben Gurion ar fi fost numai bună pentru mine. Pe coasta Mării Roşii lucrasem într-un restaurant al cărui proprietar era un beduin. Am cunoscut apoi un alt beduin care ajuta lumea să treacă frontiera în Israel. Mi-a arătat pe unde să traversez. Dar mie acel loc nu mi-a purtat noroc.

Am fost prins imediat ce am ieşit din Fâşia Gaza şi am intrat în Israel. Epuizat, adormisem lângă pompele de irigaţii ale unei ferme foarte frumoase, din care apa ţâşnea în toate părţile. Când m-am trezit, eram înconjurat de soldaţi israelieni cu armele îndreptate spre capul meu.

Aşa că am ajuns la Beersheba, numai că la închisoare. Era foarte confortabilă, cu televizor şi convorbiri internaţionale gratuite. Era preferabilă multor hoteluri pe la care am fost.

Curând am fost trimis înapoi în Egipt, unde am fost închis în condiţii groaznice. Probabil că ai o idee despre cum ar putea arăta o închisoare, cu murdăria şi întunericul şi violenţa de acolo, dar eşti departe de a şti cum e de fapt.

- Multă lume moare în acele închisori din Cairo, mi-a zis bătrânul din Aswan, dar nu era deloc nevoie să mi-o spună el.

Fusesem nevoit la rândul meu să stau în genunchi toată ziua în soare ca să primesc apă de băut, sau să fiu lovit de pumnii unui paznic uriaş. Petrecusem luni întregi într-o celulă atât de aglomerată încât trebuia să stăm jos cu rândul. Unii din cei nouăzeci de oameni din acea mică încăpere erau acolo de treisprezece ani. Era înăbuşitor de cald şi putea îngrozitor.

Un băieţel de zece ani fusese bătut cu atâta sălbăticie încât îmi murea îmi braţe în timp ce încercam să-i alin durerea.

Ce trist că avea să moară atât de departe de familia sa! In Africa, familia este totul pentru noi. Facem tot ce ne stă în putinţă ca să-i ajutăm pe ai noştri,

fără nici cea mai mică ezitare. Dar ştiam de multă vreme că nu-mi voi putea ajuta familia aşa cum o făceau fraţii mei. Nu ştiam să mă ocup de cămile şi vite la fel de bine ca Ahmed, sau să rezolv problemele satului cum o făcea el. Nu puteam munci la fel de mult ca Juma şi nu puteam să fiu atât de răbdător şi de bun ca ei pentru a menţine unitatea familiei. Ca să fii bun la astfel de lucruri e nevoie să le faci cu inima uşoară şi pentru toată viaţa, iar educaţia mea îmi deşteptase o curiozitate mistuitoare de a cunoaşte lumea. Dar nu-mi era bine fără familia mea. Dacă, dacă o să scap vreodată de-aici, mi-am spus, trebuie să mă întorc acasă -nu definitiv, pentru că nu era aceea viata mea, dar îndeajuns de multă vreme cât să se vindece toate rănile acelei lungi despărţiri.

Dar nimic nu este rău până la capăt, şi în închisoare am întâlnit o mulţime de oameni buni din toată Africa, care ne spuneau poveşti interesante în timpul nopţilor şi zilelor în care stăteam în picioare, strivind gândacii cu piciorul şi scărpinându-ne de purici, dar cel puţin aflând ceva interesant despre alte ţări şi alţi oameni.

După mult prea multe zile petrecute astfel, egiptenii urmau să mă trimită în Sudan, unde, cum mi-a spus bătrânul paznic din Aswan, o să-mi găsesc probabil sfârşitul. De la Aswan urma să fiu trimis cu o ambarcaţiune pe Nil către sud, la Khartoum.

- Păcat că n-ai reuşit să rămâi în închisoarea din Israel, mi-a zis bătrânul.

Eram de aceeaşi părere.

- Dacă ai prieteni, ar trebui să încerce să împiedice deportarea ta în Sudan, şi-a dat el cu părerea.

Cu câţiva ani înainte, câţiva sudanezi încercaseră să intre ilegal în Israel din Iordania. După ce israelienii i-au trimis înapoi la iordanieni, aceştia i-au trimis la rândul lor acasă în Sudan, unde au fost executaţi la Khartoum. Asprimea aceasta extremă venea cred din faptul că guvernul arab al Sudanului nu voia să se facă de râs în faţa celorlalte naţiuni arabe pentru starea jalnică a economiei. Când atrocitatea a fost făcută publică de Amnesty International şi Human Rights Watch, Israelul şi alte ţări au fost de acord să nu mai extrădeze oamenii în Sudan sau alte ţări care ar putea să ia astfel de măsuri. Când israelienii m-au trimis în Egipt, le-au impus egiptenilor să semneze un acord prin care se angajau să nu mă trimită în Sudan. Dar lucrul urma să se întâmple, în ciuda acordului, dacă nu reuşeam să aduc cazul meu la cunoştinţa organizaţiilor pentru protecţia drepturilor omului.

Înafară de asia, închisoarea din Egipt îmi afectase grav sănătatea, şi bătrânul îşi dădea seama că eram foarte slăbit. Avea pentru mine o grijă aproape paternă. I-am zis că n-aveam cum să iau legătura cu nimeni şi l-am întrebat dacă n-ar putea să telefoneze prietenilor mei Zaghawa din Cairo, care ar lua legătura cu organizaţiile umanitare.

- E foarte scump să sun de aici, şi n-am niciun ban, fiule, mi-a spus cu tristeţe. Dacă ai avea tu ceva bani, te-aş ajuta.

Ce a urmat n-a fost primul miracol din viaţa mea, dar a fost cu siguranţă unul din cele mai uimitoare. Nu contează de câte ori bagi mâna în buzunar fără să găseşti nimic înăuntru; când cineva te întreabă dacă ai vreun ban la tine vei repeta gestul. de data asta, după atâta timp petrecut în închisoare, după ce am purtat aceşti blugi vechi atâtea luni în cele mai îngrozitoare celule, unde singurele mele ocupaţii erau să suport căldura înăbuşitoare şi să-mi bag mâinile în buzunare, degetul mare mi-a alunecat în buzunarul cel mic din partea dreaptă a blugilor -un buzunar de care uitasem. Am simţit ceva. Împăturită într-un mic pătrat se găsea o bancnotă de o sută de lire egiptene, cam douăzeci de dolari, pe care nu mi-aminteam s-o fi pus vreodată acolo. Era împăturită strâns şi ajunsese aproape străvezie de când stătea acolo, dar am despăturit-o cu grijă. Era fără nicio îndoială mai mult decât suficient pentru o convorbire oricât de scumpă.

I-am dat-o bătrânului, rugându-l să meargă la o cafenea ca să dea telefon şi eventual să folosească restul pentru ceva mâncare pentru mine şi pentm el. Deşi era noaptea târziu, s-a întors cu un foarte bun pui gătit. Mi-a dat suficiente detalii despre conversaţie ca să-mi dau seama că dăduse telefonul. Cina noastră mi-a amintit de mesele luate împreună cu tatăl meu. Eram departe de familie de mult timp şi probabil aveam nevoie să mă gândesc la ei în împrejurările grele prin care treceam. Separarea de ei îmi făcuse mult rău. O bună parte din bani rămăseseră necheltuiţi şi i-am dat bătrânului, pentru că fusese bun cu mine şi pentm că nu credeam că şansele de a se face în timp util ceva pentru salvarea mea erau mai mari de unu la sută.

După puţină vreme, prietenii mei din Cairo i-au contactat pe şefii de trib Zaghawa, unul dintre ei aflat tocmai în Scandinavia. La rândul lor aceştia au contactat Human Rights Watch şi Naţiunile Unite. Cumva, incredibil, dar adevărat, a mers. In ziua când fusesem deja trimis în lanţuri către o ambarcaţiune pe Nil, chiar înainte ca aceasta să plece spre Khartoum, am fost

luat înapoi şi trimis la Cairo, Aveam să stau în închisoarea îngrozitoare de acolo alte câteva luni. Şi apoi, minunea minunilor, mi s-a dat voie să plec.

E greu de ştiut de unde vine harul. Poate că banii au fost tot timpul acolo, aşteptând gestul iscoditor care vine când gândul cel bun îţi trece prin minte. O vreme m-am gândit că poate bătrânul paznic mi-i strecurase în buzunar cât dormeam. Dar erau atât de împăturiţi şi de decoloraţi încât cred că mă aşteptau de multă vreme în acel buzunar, cum se întâmplă cu multe lucruri care aşteaptă să fim gata de a le primi.

4. Un moment prost pentru a merge acasă

Era vara lui 2003. Spre sfârşitul după-amiezii am trecut peste Marca Roşie într-un avion al Ethiopian Airlines. Verii mei din Anglia îmi cumpăraseră biletul de întoarcere acasă. Avionul s-a înclinat deasupra Nilului şi apoi a plutit spre sud peste fluviu, cu Sahara întinzându-se către apus. Ca şi cum aş fi murit în închisoarea din Egipt, iar acum mergeam acasă purtat de vânt, totul avea un aer de covor fermecat. Pentru prima dată în viaţă vedeam imensitatea Saharei: o mare nesfârşită de nisip aşternută sub noi, presărată cu puncte verzi, cu spinările încovoiate şi bătute de vreme ale munţilor tociţi, cu dârele albicioase ale cărărilor pentru cămile şi curenţii uscaţi care se fugăreau discret printre dune.

Pe măsură ce continuam să ne înălţăm, cărările dispăreau, iar dunele deveneau urzeala scorţoasă a unei pânze care se întindea până la orizont. Acest deşert plin de nisip este mare cam cât Statele Unite. de sus este uşor să înţelegi de ce oamenii au simţit nevoia să construiască piramide uriaşe pentru a fi băgaţi în seamă. E uimitor să trăieşti şi să vezi astfel de lucruri.

mă gândeam, sprijinindu-mi fruntea de hublou şi sorbind din ceai. Am privit cum apusul sângeriu se revărsa peste pământ. E uimitor să trăieşti. Humdallah, humdallaK uimitor. Dumnezeu să-i binecuvânteze pe verii mei din Londra. Dumnezeu să-i binecuvânteze pe prietenii din Cairo şi grupurile umanitare. Dumnezeu să-l binecuvânteze pe bătrânul paznic din Aswan. Dumnezeu să binecuvânteze bancnota de douăzeci de lire din pantalonii mei. Dumnezeu să-l binecuvânteze chiar şi pe cel care a inventat acele mici buzunare mici la blugi, în care o bancnotă poate fi uitată şi apoi regăsită într-o

bună zi^ Dumnezeu să-l binecuvânteze pe Ahmed şi pe toţi fraţii şi toate surorile mele, şi pe mama şi pe tata.

După atâţia ani departe de ei, aveam să-i văd pe toţi în curând, deşi se găseau, după cum aflasem de la verii mei, în plin război. Fratele meu Ahmed se va bucura cel mai mult să mă vadă şi o să vrea să afle totul despre aventurile prin care am trecut. Dumnezeu să-l binecuvânteze pe Ahmed, îl vedeam deja în faţa mea, încântat să asculte fiecare vorbă din povestea mea.

În depărtare, unde privirea mea nu putea pătrunde, se găsea Khartoum, cu luminile sale care probabil tocmai începeau să se aprindă, cu amurgul albăstriu care probabil strălucea în apele Nilului, acolo unde ia naştere din Nilul Alb şi Nilul Albastru. Cel Albastru vine din Etiopia şi aduce cea mai multă apă, iar cel Alb vine de mult mai departe, prin Lacul Victoria, pierzându-şi mare parte din apă în mlaştinile întinse din sudul Sudanului. În vremurile de demult mai exista în Sudan încă un fluviu mare, traversând Darfurul către vest, spre Lacul Ciad. Valea întinsă pe unde curgea odinioară este Wadi Howar, numită de localnici şi Nilul cel Mort. Cu excepţia sezonului ploios din timpul verii, în prezent apele sale curg pe sub nisip.

După o oprire la Addis Abeba am făcut o buclă sudică în zbor prin Kenya, Uganda şi Republica Centrafricană, apoi am luat-o iarăşi în sus peste Darfurul de Sud, spre Sudan.

Sub noi era în general întuneric, pentru că cea mai mare parte a oamenilor de aici nu au electricitate şi se culcă devreme, în majoritatea timpului nu vedeam decât stelele şi luna nouă, până când deodată sub noi au început să pâlpâie nişte lumini.

- Unde suntem, am întrebat-o pe tânăra stewardesă cu care făcusem cunoştinţă; avea cam vârsta mea, în jur de treizeci de ani.

S-a aplecat peste mine ca să privească pe fereastră, lăsându-şi mâna graţios pe umărul meu ca să nu-şi piardă echilibrul.

- Nicăieri, cred, a zâmbit ea în timp ce privea cu atenţie în întuneric.

Întrebând cât mai aveam până la aterizare, am calculat că probabil traversam sudul Sudanului şi foarte probabil Darfurul de Sud. Luminile de sub noi erau foarte posibil luminile războiului - ultimele pâlpâiri ale colibelor şi satelor atacate în acea zi, ale copacilor măreţi şi vechi de secole care se transformaseră în ruguri. Darfurul era în flăcări.

În timp ce priveam această scenă întunecată mi-am frecat cicatricile Zaghawa de pe tâmple. Undeva acolo jos - de fapt ceva mai la nord - erau prietenii mei, mama şi tatăl meu, surorile şi fraţii mei, nenumăraţi veri, unchi, mătuşi, cămilele noastre, măgarii noştri, păsările noastre căutătoare, mileniile noastre de istorie. Îţi poţi imagina şi tu, prietene, cum e să zbori către casă şi să-ţi vezi ţara sub tine pătată cu foc. Sângele războinic al strămoşilor ar începe să fiarbă în tine.

Şi totuşi, poate pentru că văzusem ceva din lumea cea mare, lucrurile nu erau aşa simple; de la înălţimea la care mă găseam eram cu adevărat un observator. Printre prietenii mei se numărau oameni din multe triburi si multe rase, iar acest lucru vă schimbă felul cum vezi lucrurile. Printre cunoştinţele mele se numărau Jane Eyre, Long John Silver şi Oliver Twist.

Înălţimea e un lucru foarte puternic. Când călătorii se găsesc în spaţiu, privind mica noastră planetă de la o distanţă de unde graniţele şi steagurile nu pot fi nici văzute, nici imaginate, acest lucru te face să fii înclinat către o viziune paşnică asupra lumii. Şi asta era de fapt tot ce-mi doream - pace. Eram trist şi neliniştit pentru ai mei, dar nu eram furios. Nu voiam să ucid pe nimeni. Nici măcar nu-l uram pe omul care organiza toate aceste crime, preşedintele Sudanului, deşi îmi doream foarte tare să-l iau cu mine într-o plimbare prin satele copilăriei mele, cu gândul că voi reuşi poate să-i schimb părerea despre cum trebuie să-şi servească poporul, căci cu siguranţă asta e treaba lui.

Înainte de răsăritul soarelui am plutit peste deserturile din Ciad, coborând în cele din urmă în oaza N'Djamena (se pronunţă „Geamina"). Aici aveam prieteni şi veri la care am găsit un loc unde să dorm. Cu câţiva dolari de la verii mei, am reuşit să traversez Ciadul şi să mă strecor în Darfur, într-un loc îndepărtat unde nu ajungea ochiul guvernului sudanez.

În N'Djamena era puţin după 5 dimineaţa când scara cu burduf s-a lipit de avion. Rămas să cobor ultimul, m-am oprit o clipă sus; mirosul umed al râului, cerul larg şi înstelat al libertăţii mele m-au întâmpinat - Humdallah, humdallah. Africă a prietenilor şi a familiei mele!

De pe această prispă puteam vedea, deşi era foarte devreme, vehiculele şi avioanele armatei ciadiene învârtindu-se de colo-colo la baza de lângă micul aeroport. Oraşul era şi el deja treaz, văzându-şi de treburile de zi cu zi, la care se adăuga emoţia războiului.

Corpul ştie să răspundă la aşa ceva. Mirosurile şi sunetele, mişcările soldaţilor şi ale vehiculelor sunt percepute toate rapid, cu acuitatea pe care o dobândesc simţurile în vremuri periculoase.

Câţiva veri mă aşteptaseră la aeroport şi în scurtă vreme aveam în faţă un mic dejun minunat: carne de chebab în sosuri grele şi foarte picante. Veştile despre războiul din Sudanul vecin mă înconjurau din toate părţile: veşti de la verii de aici şi din Darfurul de Nord; veşti aflate pe telefonul mobil şi de la călătorii aflaţi în trecere; veşti despre sate atacate aici, despre morţi în familie dincolo, despre veri care au pus mâna pe arme pentru a-şi apăra satele, despre surori dispărute şi despre mame ucise sau violate. Peste tot domnea o mare tristeţe, dar şi o mare agitaţie: roiul nostru de albine fusese lovit în plin.

După câteva zile în care m-am întremat i-am spus celui mai în vârstă dintre verii mei că era timpul să plec în Darfur. Mi-a strâns mâna şi m-a apucat de umăr ca şi cum n-avea să mă mai vadă. Am primit banii necesari pentru călătoriile în Land Cruiser-urile care leagă unul de altul satele din Africa. Femeile mi-au împachetat mâncare pentru drum. Am mers într-o piaţă şi am găsit un loc în ceea ce părea un Land Cruiser bun, cu un şofer bun.

Înghesuit umăr la umăr printre ceilalţi călători, eram curând purtat peste wadurile inundate de ploi.

Regiunile Darfur din Sudan sunt la graniţa de est a Ciadului, la aproape o mie de kilometri - două zile de mers pe drumurile proaste de aici - de N'Djamena. Ne opream în pieţele satelor, unde unii pasageri coborau, alţii se înghesuiau să urce. Noii călători aveau pe tâmple cicatricile tradiţionale ale populaţiei Zaghawa, neamul meu. de la aceştia am aflat despre nenorocirile către care mă îndreptam: satele arse, fuga oamenilor din Darfur către Ciad, peste graniţă. Mi-era atât de teamă pentru ai mei încât aveam un nod dureros în stomac.

Printre Zaghawa toţi se cunosc cu toţi. Dacă trăieşti într-un orăşel ştii destul de multe despre familiile care trăiesc acolo. Dacă oraşul tău n-ar avea televiziune sau alte lucruri care să ia locul vizitelor, oraşul ar putea să fie foarte mare şi tot ai şti câte ceva despre toţi locuitorii. Aşa stau lucrurile. Şi desigur, când oamenii fac drumuri foarte lungi în acest fel, înghesuiţi unii în alţii, ajungi să afli o grămadă de lucruri despre mulţi oameni. Până la urmă toţi ajung să-ţi fie foarte cunoscuţi.

Am ajuns în fine în oraşul Abeche, lăbărţat, cu case din chirpici şi acoperişuri de tinichea, ultima mare comunitate din Ciad înainte de graniţa cu Sudanul. Adăposteşte şaizeci sau şaptezeci de mii de oameni în vreme de pace, dar acum era plin de refugiaţi şi soldaţi ciadieni veniţi să controleze graniţa lungă şi să preîntâmpine problemele. Soldaţii îi lăsau pe refugiaţi să intre din Darfur, pentru că omeneşte nu puteai să faci altfel şi pentru că există o tradiţie a ospitalităţii care face ca oaspeţii să nu fie alungaţi.

În Abeche am găsit o maşină care să mă ducă aproape de " graniţa sudaneză, o călătorie de numai cincisprezece kilometri, însă foarte dificilă, până în oraşul Tine. Până aici nu prea reu- -şisem să dorm. Tine se anunţa un loc bun pentru odihnă.

Pe măsură ce ne apropiam de oraş, mirosul a ajuns la noi înainte să zărim primele colibe. Era mirosul de ceai pus la infuzat şi de gătit. Tine este un teritoriu Zaghawa, aşa că mirosurile de mâncare erau foarte plăcute după atâta vreme departe de casă.

Am mers la casa sultanului, câteva colibe mari înconjurate de un gard. Toţi oaspeţii sunt mereu bineveniţi acolo, primind o saltea ca să doarmă în aer liber, protejaţi de gard, şi mâncare bună, pentru că treaba sultanului este să aibă grijă de oameni.

Războiul aducea mii de oameni la sultan, care le cerea omda-ilor, care au grijă de cele câteva regiuni ale regatului, şi şeicilor, care au grijă fiecare de câte un sat, să se ocupe de primirea refugiaţilor. În Darfurul de Nord, de exemplu, există cinci astfel de sultani. Alţi câţiva se găsesc în Darfurul de Vest, încă alţii în Darfurul de Sud, şi mai sunt câţiva, ca acesta de acum, în Ciad. Aceştia formează împreună străvechea naţiune Darfur, care este organizată la fel ca în secolul şaisprezece. Sultanatele sunt ereditare, în timp ce omda şi şeicii sunt numiţi de sultan pentru că au reuşit să câştige respectul oamenilor printre care trăiesc. Este un alt fel de democraţie, în care oamenii îşi votează conducătorii locali nu la urne, ci prin respectul acordat celor care ies în evidenţă prin serviciile aduse comunităţilor lor. Cel care numără „voturile" este sultanul. La nivel naţional există desigur alegeri obişnuite, deşi în prezent au fost atât de trucate de Bashir încât nu mai reflectă deloc voinţa şi înţelepciunea poporului.

La prima noastră întâlnire, sultanul mi-a strâns mâna şi m-a apucat de umăr.

- Ce mai fac tatăl tău, şi fratele tău Ahmed, m-a întrebat.

A vorbit cu atâta respect încât mi-am dat seama pe loc că într-o zi Ahmed va deveni şeicul satului nostru.

Mi-a zis că aveam câţiva veri care fugiseră din Darfur şi acum locuiau în Tine, şi mi-a spus exact unde-i pot găsi. Mi-a mai zis că sunt binevenit să stau oricât pofteam, după care a plecat să se ocupe de nenumăratele urgenţe care necesitau prezenţa sa.

Unii dintre oamenii care soseau erau grav răniţi de bombe şi gloanţe din atacurile asupra satelor de peste graniţă. O parte din copiii care străbătuseră un drum foarte lung erau slabi şi bolnavi. O parte din femei şi fete fuseseră violate şi sufereau. Oamenii îşi căutau rudele din sat în sat, iar sultanul, omda şi şeicii îi ajutau să se găsească şi aveau grijă de toată lumea.

În tot acest vârtej de oameni şi probleme, m-am întins pe jos ca să mă odihnesc. Pentru că plouase fuseseră întinse prelate din plastic sub saltelele oferite oaspeţilor. În ciuda permanentului du-te-vino de oameni şi a planşetelor copiilor, am reuşit să adorm.

Dimineaţa, după ce am băut ceai verde împreună cu toată lumea, am plecat să găsesc un Land Cruiser care să se îndrepte către nord, spre Bahai, aflat la şaptezeci de kilometri de-a lungul graniţei, un loc bun de trecut în Darfur fără să fi observat.

În piaţa din Tine bărbaţii îşi curăţau armele - majoritatea puşti vechi şi Kalaşnikov-uri - şi discutau unde ar fi cel mai de folos să se ducă. Cumpărau şi făceau comerţ cu muniţii şi provizii. Alţii, fără arme, se organizau şi ei să se întoarcă în Darfur în căutarea rudelor şi a prietenilor. Mă găseam desigur în aceeaşi situaţie, aşa că peste puţină vreme eram deja pe drum.

În drumul nostru puteam privi în dreapta, peste valea cea mare care separă Ciadul de Sudan, unde vedeam în depărtare bombardierele şi elicopterele albe. Acestea bombardau satele. Vedeam ciuperci de fum înălţându-se la orizont. Vedeam unităţile miliţiilor Janjaweed coborând prin wadi, nu departe de noi.

Într-un târziu ne-a apărut în faţa ochilor Bahai, ultimul meu loc de oprire în Ciad. E un orăşel cu colibe şi prăvălii din chirpici situate pe malul râului, lângă vad. Pentru că aici e un alt regat Zaghawa decât în Tine, în zonă exista un alt sultan. I-am prezentat omagiile mele. La fel ca cel din Tine, şi acesta era înconjurat de o mulţime de oameni veniţi de peste râu. Şi, la fel ca în Tine,

oraşul era plin de oameni căutându-şi rudele pierdute, de bărbaţi, femei şi copii răniţi şi având nevoie de îngrijire. Oameni cu privirea goală, şocaţi de dispariţia bruscă a caselor şi familiilor lor, puteau fi întâlniţi peste tot. Şi peste tot se organizau grupuri de apărători înarmaţi.

Mi-am plătit cursa şi m-am aşezat pe bancheta din spate a primei maşini care se îndrepta spre inima Darfurului.

Am traversat râul în direcţia opusă faţă de revărsarea celor care fugeau. Peste tot pe drumurile noroioase şi de-a lungul malurilor unde fiecare maşină trebuie să-şi croiască propriul drum treceam pe lângă refugiaţi îndreptându-se către Ciad. Ii încurajam din mers, spunându-le că salvarea era la doar un kilometru, apoi la doar doi kilometri, la doar jumătate de zi, şi curând nu le mai puteam spune decât că merg în direcţia cea bună. O bună parte din apa pe care o aveam am dat-o mamelor şi copiilor.

Din când în când puteam vedea bombardierele Antonov de

culoare albă, iar fumul se înălţa adesea în spatele dealurilor.

Apărătorii satelor şi alţi luptători din rezistenţă ne opreau uneori. Vehiculele noastre erau albe, ca toate Land Cruiser-urile civile sau alte vehicule care ar putea fi confundate cu unele militare. Chiar şi aşa, luptătorii ne aminteau că elicopterele şi bombardierele nu se sinchiseau de astfel de distincţii. Aşa că fiecare viraj

din călătoria noastră era făcut cu grijă, cu ochii aţintiţi spre cer şi spre dealurile şi wadi-urile din depărtare. Ne aplecam în afară şi examinam urmele de roţi de pe lângă drum, ca să ne dăm seama cine trecuse într-o direcţie şi în alta. Urmele proaspete lăsate de roţi mari însemnau vehicule ale guvernului şi moarte. Urmele ''proaspete de copite în număr mare însemnau Janjaweed şi moarte. Această veghe permanentă făcea să treacă timpul mai uşor, soarta noastră fiind de fapt în mâinile lui Dumnezeu, nu ale noastre.

Când, cu mintea amorţită de hurducăieli, mă gândeam la situaţia în care mă găseam, totul părea un vis urât. Această parte a lumii, lumea noastră, se schimba atât de rapid în fiecare zi, afundându-se tot mai adânc în iadul cruzimii. Aş fi vrut să mă trezesc. Imaginează-ţi că toate sistemele şi regulile care ţineau laolaltă o ţară s-ar prăbuşi deodată, şi toţi membrii familiei tale ar fi, până la ultimul, ameninţaţi de pericol. Prin asta treceam noi. In astfel de momente nu mai poţi să te gândeşti la tine; încerci să-ţi dai seama unde s-ar

putea găsi prietenii tăi şi rudele tale şi încotro s-ar putea îndrepta. Şi reevaluezi mereu situaţia, încercând să stabileşti ce-ai putea să faci pentru a-i ajuta.

5. Satul surorii mele

Mă hotărâsem încă înainte de a părăsi Egiptul să merg mai întâi în satul surorii mele, ca astfel să pot duce părinţilor care locuiau în satul nostru veşti despre ea.

După drumuri aspre de munte, intrarea în satul ei era pe albia unui râu secat. Fântâni şi mici iazuri - locurile de unde satul îşi lua apa - erau ciuruite de cratere lăsate de bombe. Obişnuita goană a copiilor din sat către o maşină dispăruse. Grupurile de colibe din exterior erau arse, deşi unele din ele aveau încăperi şi garduri rămase în picioare.

Fusesem în acest sat de multe ori, inclusiv pentru câteva nunţi, care în viaţa noastră joacă un rol foarte important. O nuntă ţine patru seri la rând, cu dansuri şi cântece minunate. Am văzut un pâlc de copaci înalţi şi mi-am adus aminte de toate dansurile pe care le văzusem pe sub ei. Femeile se aşază într-un şir lung şi cântă cântece tradiţionale despre viaţa satului, apoi dansează în acest şir lung - atât de frumoase în veşmintele lor colorate plutind sub lumina focurilor. Bărbaţii privesc şi formează un dans tradiţional. Pe vremuri aveau şi suliţele cu ei, acesta fiind simbolul masculilor. La ultima nuntă la care am participat, unii din bărbaţi aveau puşti şi trăgeau în aer ca să-şi manifeste aprecierea pentru dansurile şi cântecele femeilor.

Dar toate astea păreau să se fi petrecut demult şi să fi dispărut pentru totdeauna. Când am ajuns, ne-am dat seama că multe colibe erau încă în picioare. Cea a surorii mele se număra printre ele.

După ce sora mea Halima şi-a revenit din şocul provocat de vederea bărbatului în care se transformase frăţiorul ei, a făcut o glumiță, spunând că făceam totul pe dos - un Hari n-ar trebui să vină la cuib în mijlocul războiului. Se referea la faptul că numele nostru de familie, Hari, înseamnă „vultur". Se ştia că înainte de bătălii, păsările părăsesc satul, nu se întorc în timpul luptei.

Soţul ei era plecat undeva cu un grup de bărbaţi. Probabil duceau animalele într-un loc sigur sau se pregăteau să apere satul. Adesea femeilor nu li se vorbeşte despre necazurile războiului, deşi suferă din plin de pe urma lor.

Dar fie că li se spune, fie că nu, femeile ştiu totul. Copiii văd totul şi, în timp ce îşi văd de treburile gospodăriei, femeile îi întreabă să spună ce au văzut. Nu am întrebat-o pe Halima unde ar putea fi cumnatul meu. Era undeva şi făcea ce trebuia făcut, la fel cum femeile erau ocupate să ascundă provizii de hrană în wadis-urile de la vest de sat, în eventualitatea unei retrageri intempestive.

Halima mi-a povestit despre bombardamentele care avuseseră loc în sat. Muriseră şapte oameni. Le cunoşteam familiile, deşi o parte din victime veniseră pe lume în anii cât eu fusesem plecat. Nu apucasem să-i cunosc deloc, şi asta mă întrista foarte tare.

Seara, după ce copiii din sat şi-au terminat treburile prin jurul casei, am stat de vorbă cu ei sub un copac, în vreme ce ploua uşor. - Spune-mi cum a fost, i-am zis celui mai mare dintre băieţi, care avea cam paisprezece ani şi urma să se regăsească fără nicio îndoială printre rebeli în câteva zile sau săptămâni. Purta blugi rupţi şi o bluză UCLA făcută ferfeniţă, care probabil ajunsese la el prin bazarurile din Algeria şi El Fasher, după ce iniţial fusese donată în Statele Unite, cu ani în urmă.

- Toate păsările s-au ridicat în aer şi s-au împrăştiat. A fost primul lucru pe care l-am observat, mi-a spus.

Apoi a început să imite zgomotul bombardierului Antonov survolând satul.

- Nu-l vedeam, a mai zis. Ceilalţi au dat din cap aprobativ.

- Dar mamele noastre şi-au dat seama că era un Antonov de când au văzut păsările zburând şi au strigat la noi să ne ascundem imediat în wadi, luând câteva animale cu noi. Aşa că am luat măgarii şi câteva găini şi capre cât de repede am putut. Din fugă auzeam cum oamenii din sat strigă să-l scoată pe unul sau pe altul din colibă pentru a merge la adăpost. Nu mai auzeam Antonovul. Credeam că plecase şi că eram în siguranţă, iar mamele noastre erau cele care-şi pierduseră minţile. Taţii noştri erau plecaţi departe cu animalele.

- Apoi am auzit Antonovul întorcându-se, a continuat băiatul sub copac. Zbura mai jos de data asta şi îl vedeam venind peste wadi. A aruncat câte o bombă mare peste fiecare din fântâni, ca să le distrugă şi poate şi ca să le otrăvească...

Băiatul îşi ridică mâneca, arătându-mi băşicile roşii de pe braţ. Ceilalţi îmi arătară şi ei spinările, gâturile, picioarele şi burţile arse de o substanţă chimică.

- Bombele au aruncat mingi de foc şi schije ascuţite peste tot, chiar şi în ascunzişul nostru, unde a plouat mult timp cu metal. O parte din copaci şi din colibe erau în flăcări când ne-am întors în fugă la mamele şi bunicile noastre.

Am remarcat cât de tare vorbeau băieţii şi la un moment dat mi-am dat seama că nu mai auzeau bine. Mi-am adus aminte cum rămăsesem la rândul meu multă vreme cu auzul afectat de la un atac cu grenade anti-tanc, pe când eram mic.

Muriseră şapte oameni, dar ar fi putut fi mult mai rău fără grija femeilor. Ar fi putut fi mult mai rău dacă femeile şi copiii ar fi fost urmăriţi de elicoptere cu mitraliere, cum s-a întâmplat în atâtea locuri. Ar fi putut fi mult mai rău dacă atacul era urmat de călăreţi Janjaweed înarmaţi şi de trupele guvernamentale, care ar fi violat toate fetele şi femeile şi ar fi împuşcat apoi pe toată lumea, în acest sat nu se întâmplaseră încă toate acestea, dar ştiau foarte bine că asta îi aşteaptă.

Erau multe animale moarte care trebuiau îngropate sau duse de acolo. I-am ajutat şi eu pe săteni cu ce am putut.

Mirosul greu al substanţelor chimice plutea încă deasupra satului. Toată lumea, mai ales copiii, au suferit de diaree şi au vomitat câteva zile din cauza asta. Mulţi aveau greutăţi să respire, mai ales cei foarte tineri şi cei bătrâni. Păsările care beau apă din fântâni au început în curând să moară. Cel puţin cincizeci de cămile şi alte animale care se apropiaseră prea devreme de apă zăceau moarte în jurul fântânilor.

Bombele imense aruncate de guvernul sudanez fuseseră înfăşurate în bucăţi de fier vechi, care cu fiecare explozie formau milioane de schije zburătoare. Auzisem că se întâmplă aşa ceva, dar n-am crezut până n-am văzut bucăţile de metal înfipte în trunchiurile copacilor. Cele mai multe trupuri trebuiau adunate din bucăţi înainte de a fi îngropate.

Femeile, purtând de obicei culori vii sau rochiile albe de doliu, erau acum îmbrăcate în cafeniu închis, pentru a fi mai greu de văzut în deşert. Îşi turnaseră nisip în păr, un semn de doliu, şi începeau să semene tot mai mult cu pământul. Copiii purtau culorile cele mai închise găsite prin casă. In afară de câteva păsări cântătoare moarte, toate culorile vii ale satului dispăruseră.

La capătul celei de-a doua zile, i-am spus Halimei că era timpul să plec ca să-i găsesc pe părinţii noştri şi pe ceilalţi membri ai familiei în satul nostru. Ne-am luat rămas bun cu multă căldură, pentru că ştiam prea bine ce necazuri se apropie.

6. Sfârşitul lumii

La câteva ore de mers de satul meu natal se găseşte un mic oraş. Ca cele mai multe oraşe din zonele cu sate are o piaţă, o şcoală pentru băieţi şi una pentru fete, toate construite din chirpici.

Pe măsură ce ne apropiam de oraş în Land Cruiser, treceam din deşertul plat ca în palmă într-un wadi situat între munţi mici. Mergeam pe lângă nisipul albiei uscate. In vremuri normale în faţa noastră s-ar fi întins copaci verzi, cântecele păsărilor şi s-ar fi simţit mirosuri de mâncare gătită. Pe lângă locurile de adăpat presărate pe albia nisipoasă s-ar găsi băieţi şi fete aducând animalele să bea apă. Dar totul era schimbat. Mare parte din copaci fuseseră arşi, iar locurile cu apă erau acum nişte cratere înnegrite. Mai erau foarte puţine păsări.

În loc să fugă pe lângă maşină, copiii din sat ne priveau serioşi. Animalele nu se vedeau nicăieri. Din câteva colibe arse ieşea încă fum.

Fiecare familie are o colibă-bucătărie, în care se găsesc de obicei trei sau patru vase de lut roşu, numite minus, pline cu mei. Uneori acestea sunt atât de mari încât nu le poţi înconjura cu braţele, şi pot fi înalte cât un om sau, dimpotrivă, joase şi bombate. În aceste mici silozuri, meiul poate fi ţinut până la zece sau chiar cincisprezece ani, oferind o oarecare protecţie pentru vremurile grele. Fumul înălţat din colibele arse umplea satul cu mirosul de cereale arse venind din aceste vase, la care se adăuga mirosul păturilor şi saltelelor arzând înăbuşit. Mai era şi mirosul de cadavre, pentru că nu fuseseră încă îngropate toate animalele.

Am mers mai întâi la colibele şeicului: îl cunoşteam bine, aşa că era cel mai bun loc pentru a afla ce s-a întâmplat. Colibele sale erau arse numai în parte; fără îndoială că toată lumea se repezise să stingă focul de aici, casa şeicului fiind casa tuturor. Acum era un du-te-vino permanent. Se faceau pregătiri pentru înmormântări, iar cei răniţi primeau îngrijiri. Mi s-a spus cine era pe moarte în cutare sau cutare familie, ca să-i pot vizita înainte să moară.

În aceste sate nu există nici doctori, nici medicamente, aşa că dacă eşti rănit grav, vei muri. Îţi înfrunţi durerea cu cât mai mult curaj şi te rogi ca moartea să vină mai repede. Ai tăi vin să stea cu tine. Îi cunoşteam pe toţi din sat, cu excepţia copiilor, aşa că i-am vizitat pe toţi cei şaptesprezece oameni aflaţi pe moarte. Unii îşi pierduseră braţele sau picioarele în explozii sau aveau răni largi, cusute stângaci cu fire de lână sau păr de animal. Singurul medicament pentru alinarea durerilor era o ceaşcă de ceai.

Erau oameni lângă care crescusem şi cu care mă jucasem sub lumina lunii - ne jucam noaptea pentru că ziua eram ocupaţi cu treburile, şi ar fi fost oricum prea cald.

Am trecut pe la o tânără pe care o admiram mereu pe vremea când ne jucam împreună. Era atât de puternică şi de plină de viaţă. Nu se cuvenea s-o ţin de mână, dar acum mi-aş fi dorit foarte mult acest lucru. Gândeşte-te cine ar fi această tânără dacă bombardamentul s-ar întâmpla în oraşul tău şi vei înţelege poate ce simţeam atunci.

Cu două zile înainte de sosirea mea, cele şapte locuri din care satul îşi lua apa fuseseră lovite de bombe mari, şi o parte din colibe luaseră foc. Nu era primul atac. De-acum copiii erau trimişi în afara satului în fiecare zi. Animalele erau aduse noaptea la cele câteva locuri de adăpat rămase funcţionale, pentru a bea apă. Pe timpul zilei orice mişcare ar atrage bombele sau atacurile elicopterelor. Însă nu se produsese încă nici un atac terestru.

Fiecare din verii pe care i-am întâlnit îmi povestea despre cel puţin zece decese în partea lui de familie. Toate satele de la est erau atacate, iar bărbaţii din acest sat se pregăteau pentru ce avea să vină. Femeile îngrijeau bolnavii şi pregăteau hrană şi provizii pe care să le ascundă în wadi-uri şi să le urce în spinarea măgarilor.

În timp ce o parte din bărbaţi se organizau să rămână pe loc pentru a apăra satele, alţii se alăturau grupurilor din rezistenţă care umblau de colo-colo cu maşinile pentru a ajunge unde erau cel mai utili. Guvernul ataca atâtea sate în acelaşi timp încât oamenii aceştia erau slăbiţi şi epuizaţi. Cele cinci regate din Darfurul de Nord - Dar Kobe, Dar Gala, Dar Artaj, Dar Sueni şi al nostru, Dar Tuar - erau toate atacate în acelaşi timp. Regatele din Vest şi din Sud erau la rândul lor lovite. Luptătorii din rezistenţă - dintre care unii abia împliniseră paisprezece ani - veneau în sate în Land Rover-uri făcute din bucăţi, în căutare de apă şi hrană, apoi goneau către următorul punct fierbinte, lăsând răniţii în

urmă, în grija femeilor din sat. În timp ce sistemul de sultani, omda şi şeici din regat fusese până de curând o formă de organizare militară extraordinar de eficientă, acum nu mai dădea nimeni ordine; evenimentele pe care le aducea cu sine fiecare nouă zi dădeau peste cap orice plan.

Şeicul mi-a spus că propriul meu sat, mai mic decât acesta, fusese bombardat o dată, dar nu erau pagube mari, iar rudele mele apropiate nu păţiseră nimic. Aflând aceasta am mai rămas câteva zile în acel sat pentru a da o mână de ajutor. Un şir neîntrerupt de refugiaţi trecea pe acolo şi orice ajutor era binevenit.

Mulţi bărbaţi se alăturau grupurilor din rezistenţă; puteai vedea adolescenţi foarte tineri sărind în camioane cu puşca familiei în mâini, şi duşi erau. Nimeni din familiile lor nu încerca să-i oprească. Era ca şi cum toată lumea se resemnase cu ideea că vom muri cu toţii şi era dreptul fiecăruia să aleagă cum va dispărea. Aşa stăteau lucrurile. Pentru noi, sfârşitul lumii era aproape.

- Plecăm şi vom încerca să ajungem în Ciad, era refrenul multor familii care treceau prin casa şeicului pentru a-şi lua rămas bun. Primeau sfaturi despre cele mai bune drumuri peste munţi şi prin deserturi. Ciadul era departe. Chiar dacă nu erau atacaţi de soldaţi, sau de Janjaweed, sau de elicoptere, mulţi dintre ei nu vor face faţă călătoriei de o sută cincizeci de kilometri prin deşertul arzător. Sezonul ploios urmă să ia sfârşit în câteva zile, după care deşertul se va usca rapid. Dar nu existau prea multe alternative. Unii spuneau că se vor ascunde în wadis din partea locului şi vor aştepta pacea. Iar în munţi există peşteri, după cum ştiam prea bine. Dar cei mai mulţi dintre oameni erau hotărâţi să-şi caute siguranţa în Ciad, unde rudele lor Zaghawa vor avea grijă de ei până vor putea să se întoarcă. Pe sub toate aceste conversaţii ale adulţilor se vedeau privirile îngrijorate ale copiilor tăcuţi. Şi în ochii fiecărui adult se citea o concluzie sumbră şi fatală: orice am face, lumea noastră se prăbuşeşte şi ne încredinţăm vieţile în mâinile aspre sau blânde ale Domnului.

- Satul tău natal o să fie atacat în curând, mi-a spus şeicul după ce luaserăm ceaiul împreună şi priveam cum pleacă lumea.

Ţinea evidenţa locurilor de unde veneau refugiaţii şi ştia astfel încotro se întindeau liniile de atacat. Aşa că mi-am luat rămas bun şi i-am mulţumit pentru bunătatea pe care o avusese toată viaţa faţă de mine şi familia mea. Mi-a răspuns că a fost tot timpul o onoare pentru el să ne ajute; m-a rugat să

transmit salutările sale tatălui şi mamei, lui Ahmed şi surorii mele. Avea faţă de toţi un respect desăvârşit.

M-am urcat într-un Land Cruiser plin cu arme şi cu bărbaţi care se îndrepta spre micul meu sat. Nimeni nu spunea mai nimic în timp ce ne hurducăiam prin wadi-uri. In faţă, într-o minunată oază de verdeaţă, se vedea satul meu natal. Am coborât în apropierea colibelor familiei mele şi mi-am luat rămas bun pentru ultima oară de la oamenii din maşină.

- Pe curând, Daoud, mi-a spus un vechi coleg de şcoală, cu un zâmbet serios care voia să spună nu în viaţa asta.

7. Întoarcerea acasă

Nu era întoarcerea acasă la care visasem după atâţia ani departe de ai mei. Nu mă întorceam cu daruri şi cu bani pentru toată lumea.

- S-a întors Daoud, îi auzeam pe oameni spunând în timp ce treceam pe lângă grupurile adunate ici şi colo. I-am salutat din priviri, dar nu era momentul pentru zâmbete şi manifestări de bucurie.

Am intrat în curtea familiei, unde sosirea mea era urmărită de un măgar, câteva capre şi câţiva pui de găină. Tata era la celălalt capăt al satului cu alţi bărbaţi, la fel fraţii mei. Am văzut-o pe mama sub copertina prinsă de coliba pentru gătit; era împreună cu sora mea Aysha şi cu câteva alte femei din sat; toate erau îmbrăcate în culori închise. Mama arăta foarte îmbătrânită. Părul îi era presărat cu pământ, în semn de doliu. Purta haine închise la culoare şi avea capul acoperit cu un şal închis şi el la culoare. M-a văzut şi a-nceput să plângă, acoperindu-şi faţa cu mâinile, ca şi cum ar fi întristat-o şi mai tare să ştie că întoarcerea mea acasă se petrecea într-un astfel de moment.

Abia a reuşit să îngaime ,,Fatah”, salutul folosit în vremuri de restrişte.

- Fatah, i-am răspuns.

Stăteam la câţiva paşi de ea. După obicei, nu ne-am atins şi nu ne-am îmbrăţişat. Încerca să spună ceva, apoi începea iar să plângă cu faţa în palme sau în şal. În ultimele zile pierdusem probabil douăzeci de veri, şi fiecare dintre ei îi fusese ca un copil. În viaţa unui trib, verii sunt la fel de apropiaţi ca şi fraţii şi surorile, iar astfel de pierderi sunt trăite ca o durere fizică. In sătucul nostru fuseseră omorâţi trei copii, împreună cu mama lor, la venirea bombardierului cel alb. Şase case din cincizeci arseseră. Aceste veşti, pe care le ştiam deja, le

auzeam din nou spuse de femei, în timp ce stăteam cu capul plecat în faţa mamei.

Mi-au povestit moartea fiecăruia: cum s-a întâmplat, ce se întâmpla cu acea familie şi lucruri bune despre fiecare dintre ei. E bine în astfel de momente să-ţi aduci aminte de cei morţi, pentru că nu peste multă vreme, după ce se încheie perioada de doliu, orice fotografie şi orice lucru care aminteşte de acea persoană vor fi înlăturate. Hainele vor fi date cuiva dintr-un sat îndepărtat. Trecutul e trecut. În acest ţinut unde nu ajunge niciun doctor este prea multă moarte pentru ca lucrurile să poată sta altfel.

Am auzit pe cineva alergând şi imediat l-am văzut pe Ahmed intrând în curte. În ciuda doliului şi deşi încerca să se stăpânească, aproape zâmbea şi mi-a strâns mâna cu putere.

- Daoud, mi-a zis, Fatah. Deci e adevărat, te-ai întors.

- Fatah, i-am răspuns, încercând la rândul meu să-mi stăpânesc zâmbetul.

M-a luat deoparte, sub soarele arzător, unde nu se mai auzeau vocile joase ale femeilor. Ştia toate aventurile mele, toate detaliile tuturor slujbelor şi tuturor închisorilor, toate situaţiile limită. Îmi făceam iluzii că aş fi avut ceva să-i povestesc, în timp ce vorbea, caprele şi măgarul familiei au venit la el, împungându-l cu botul.

Ahmed arăta bătrân, dar altfel foarte bine. Avea grijă de câteva familii întregi ai căror bărbaţi muriseră.

- Să te duc la Tata, mi-a zis. Mi-am salutat iarăşi mama, sora şi pe celelalte femei, iar el m-a condus afară din sat, ţinându-mă strâns de umăr cu braţul său lung.

Asta m-a făcut să mă simt acasă. Până acum mă simţeam un vizitator în Darfur, chiar şi în vechiul meu sat - ca cineva din altă lume. Dar braţul lui Ahmed pe umărul meu reprezenta blândeţea căminului.

- Mă bucur foarte mult să te văd, Daoud, foarte mult, mi-a repetat de câteva ori. I-am zis că şeicul le trimitea salutări şi îi avertiza că un atac era iminent.

- Da, cred că vom fi atacaţi în câteva zile, mi-a spus Ahmed. Nu mâine, dar la puţină vreme. Suntem aproape gata să-i scoatem pe oameni din sat. Poţi să dai o mână de ajutor cu pregătirile, dacă vrei, a mai adăugat.

- Sigur, am răspuns.

Ne-am apropiat de un grup de bătrâni stând de vorbă sub un copac bătrân.

- Fatah, i-am spus celui mai în vârstă dintre ei, tatăl meu.

Avea peste optzeci de ani, ceea ce e foarte mult pentru ţinuturile acestea. S-a ridicat în picioare sprijinindu-se în toiagul de păstor, şi-a desfăcut braţele şi m-a îmbrăţişat îndelung.

- Fatah, mi-a şoptit tata. Deci te-ai întors, după toate aventurile tale. Am aflat multe despre lume şi închisorile de peste tot urmărind veştile despre tine, m-a tachinat el bine-dispus. Slavă Cerului că te-ai întors cu bine, dar mă tem că ai sosit tocmai când ne aşteaptă alte necazuri, a mai adăugat. Dumnezeu să te aibă în pază!

Ceilalţi bărbaţi s-au ridicat şi ei ca să-mi strângă mâna şi să mă îmbrăţişeze. Am stat de vorbă o oră, după care am plecat să-l caut pe Ahmed, care se întorsese la pregătirile lui. L-am găsit în faţa curţii noastre, stând de vorbă cu peste douăzeci de oameni, cei mai mulţi între treizeci şi cinci şi patruzeci şi cinci de ani. Puneau la cale mutarea bătrânilor şi a copiilor mici în următoarele două zile. Auzindu-i că vorbesc şi despre pregătirea armelor, l-am întrebat pe Ahmed ce avea de gând acest grup.

- Suntem apărătorii satului, mi-a spus. Vom rămâne în urmă pentru a-i încetini pe atacatori dacă apar înainte să fi plecat toată lumea. Suntem antrenaţi să facem asta, spre deosebire de tine.

Mi-a mai zis că majoritatea tinerilor plecaseră deja cu grupurile de rebeli. În munţi se găseau şi alţi luptători, din alte sate, care aveau să vină când vor fi chemaţi.

În vremurile de demult, fiecare sultan al unui ţinut avea o tobă mare de război. O parte din aceste tobe mai există şi azi. Sunt atât de mari încât zece oameni pot bate în ele în acelaşi timp cu nişte bâte mari. Sunetul unei astfel de tobe - l-am auzit nu o dată când eram copil - se aude în deşert la distanţă de două sau trei zile de mers pe jos. În sezonul ploios, când sunt nori la mică înălţime, se aude chiar şi mai departe. Astfel, toate satele de pe domeniul sultanului află că există o problemă nefericită, care trebuie rezolvată cu armele. Sultanul îşi trimitea reprezentanţii la omda-i, iar şeicii satelor mergeau la aceştia după veşti şi pentru a afla care e strategia. De pildă, poate că arabii furaseră vite şi acum nu voiau să plătească. Nu exista nicio instanţă superioară la care să mergi, aşa că urma să fie o luptă, pe un câmp de onoare asupra

căruia se căzuse de acord. Cum am mai spus, totul se întâmpla departe de femei şi copii.

Noi, băieţii, plecam să găsim cămila cea mai puternică, pentru ca taţii şi fraţii noştri să aibă animale bune în luptă. Puştile şi săbiile se legănau la oblâncuri în timp ce părăseau satul fără niciun avertisment şi fară nicio vorbă de consolare pentru copii şi femei. Cămilele ştiau ce însemna asta şi scrâşnetul dinţilor lor se auzea în tot satul. Sunetul cămilelor îngrijorate era sunetul care se auzea înaintea luptei, iar vaietul femeilor era cel care răsuna după luptă. Numele celor căzuţi soseau cu mult înainte ca animalele şi oamenii osteniţi să se târască înapoi în sat. Supravieţuitorii se despărţeau şi petreceau până la două săptămâni în curţile văduvelor, pentru ca femeile să nu rămână singure şi să poată auzi poveştile bărbaţilor. Astfel erau cinstiţi soţii lor dispăruţi. In timp, văduva putea fi luată de soţie de un frate al soţului răposat, sau de un alt bărbat, ea alăturându-se soţiilor acestora.

Vă spun toate astea pentru că auzeam iarăşi scrâşnetul cămilelor îngrijorate, iar păsările se ridicau şi coborau într-una, ca şi cum n-ar fi fost sigure unde erau mai în siguranţă.

La cină, Ahmed mi-a adus aminte de toate cărările prin wadi, de toate locurile cu apă din locuri îndepărtate şi de toate peşterile copilăriei noastre.

- N-o să fie uşor pentru toţi aceşti oameni să plece în timp scurt, mi-a spus. Cei ca tine, care mergeau atât de departe cu animalele în deşert când erau copii, ar putea să-i ajute, dacă vor.

Nu mă îndemna să plec, dar la fel de clar era că nu mă îndemna să rămân şi să mor - mai ales că nu eram înarmat. Ahmed gândea limpede. Pe un alt frate al nostru îl trimisese la El Fasher, cel mai sigur oraş din Darfur-ul de Nord, ca o măsură de siguranţă pentru familie: indiferent ce s-ar fi întâmplat, rămânea cineva în viaţă care să ajute femeile şi copiii din familie care supravieţuiau. Să fi plecat toată familia cu el ar fi fost imposibil - erau prea multe animale de care trebuia avut grijă.

În seara aceea, ca şi în cele câteva seri care au urmat, am mâncat carne de pui, extraordinar de gustoasă, păstrată de obicei pentru ocazii speciale. Toată lumea din sat a mâncat pui în acele nopţi.

Am împrumutat veşminte jallahiya de la Ahmed. Nu mai purtasem haine largi de mulţi ani, dar îmi dădeau o senzaţie foarte plăcută, ţineau mai răcoare pe timpul verii decât pantalonii mei occidentali din doc. În hainele tradiţionale

ai umbră oriunde ai merge. Am luat o cămilă de la Ahmed şi am trecut pe la locurile de adăpare să văd dacă animalele sunt bine. M-am folosit foarte puţin de cravaşa pentru a căpăta un pic de viteză prin nisip. Pe nisip vedeam umbra a ceea ce aş fi putut fi dacă rămâneam acasă.

Am fost fericit să-mi regăsesc locul în familia mea mare şi iubitoare. Poate că aşa arată Raiul, o reîntâlnire caldă a celor pe care-i iubeşti, după vremuri grele şi o despărţire lungă, dar şi cu ceva agitaţie, ca lucrurile să nu-şi piardă interesul.

Ahmed mi-a spus că o parte din bătrâni refuză să plece. Erau hotărâţi să moară acolo unde îşi trăiseră toată viaţa. Nu acceptau să fie umiliţi şi puşi să fugă de la casele lor.

Am întrebat de părinţii noştri. Ahmed avea de gând să le organizeze plecarea în curând. Acceptaseră să părăsească satul.

Unele familii plecaseră deja. Câteva dintre acestea îşi găsiseră loc în vehicule către alte sate, dar cele mai multe aveau copii, animale şi lucruri, fiind astfel nevoite să meargă pe jos.

Animalele familiei noastre, la fel ca ale majorităţii celorlalte familii, erau în locuri îndepărtate, cunoscute doar nouă.

Mi-am petrecut timpul ajutându-i pe oameni să fie gata de plecare. Mergeam călare către colibele de la marginea satului şi îi îndemnam pe oameni să se pregătească pentru drum. Unii nu voiau să plece şi îmi arătau cu degetul pământul de sub picioarele lor:

- Strămoşii noştrii sunt îngropaţi aici, copiii noştri sunt îngropaţi acolo, de ce n-am muri şi noi în acelaşi loc?

N-aveai cum să-i contrazici. Asta însemna că trebuia sa ne îndreptăm atenţia către femei, copii şi adolescenţi şi să le acordăm ajutor acestora.

Femeile îşi pregăteau copiii pentm călătoria cea lungă. Probabil că ştiţi cum e în astfel de situaţii, deşi în cazul nostru lucrurile erau probabil mai grave. Ce să iei. ce să laşi în urmă -genul acesta de alegeri dificile.

Într-o noapte m-am trezit după un vis trăit foarte intens. Ahmed stătea în mijlocul satului. Doi dintre luptătorii satului erau lângă el, strigându-i să fugă. Eu strigam la ei de pe coasta dealului, spunându-le să tragă în atacatori. Ţipaţi la Ahmed, le strigam, trageţi în atacatorii de acolo, uitaţi, acolo, şi le arătam cu degetul, pentru că îi vedeam cum îşi îndreaptă armele către Ahmed. Dar era prea târziu, iar Ahmed era doborât de un glonte. De ce n-aţi tras în atacatori?

am strigat la ei după ce am coborât. De ce n-aţi tras în ei? Dar Ahmed era mort, şi poate că la fel şi eu.

Din cauza visului n-am mai putut să adorm. Am ieşit din sat şi m-am dus pe dealul din apropiere. Când a răsărit soarele eram în continuare acolo, printre tufişuri.

La micul dejun am băut ceai în coliba tatălui meu. Soţul şi soţia au colibe separate - din cauza asta căsătoriile durează foarte mult Ahmed era şi el acolo şi mă uitam la el ca la un om mort. Nu-i puteam spune despre visul meu. Ahmed îi zicea tatălui nostru să părăsească satul imediat după ceai şi să ducă restul animalelor afară din sat. Tata, care în noaptea dinainte auzise împuşcături, s-a învoit şi a plecat.

În jur de 9 dimineaţa mergeam prin sat ca să văd cum se descurcau ceilalţi. Era spre sfârşitul sezonului ploios, pe o vreme trumoasă. Păsărelele cântau, ceea ce părea să însemne că eram în siguranţă măcar încă o oră. Dar apoi s-a auzit un sunet ciudat şi m-am oprit din mers ca să ascult cu atenţie. Era un bubuit înfundat, ca o tobă din cele mari, apoi bubuituri tot mai rapide ale tobei. Apoi a devenit foarte clar că auzeam sunetul unor elicoptere care făceau viraje strânse. Am văzut printre copaci două elicoptere mari şi verzi, intrând drept în wadi-ul nostru îngust. Bubuiturile înfundate veneau de la motoare, cele rapide de la mitralierele care despicau aerul. Nu ştiam încotro s-o iau la fugă, aşa că am rămas năuc câteva clipe, privind cum praful din sat se ridică în aer de la gloanţe.

L-am văzut pe Ahmed fugind din curte cu arma în mână. Celălalt frate al meu. Juma, era cu el. Juma e un om tăcut şi foarte muncitor. Nu eram învăţat să-l văd agitat şi ţinând o armă în mâini. Juma şi Ahmed păreau să alerge în ritmul bubuiturilor. Se îndreptau către gura văii celei mici pe unde trebuiau să pătrundă atacatorii. Fuga lor a îndepărtat elicopterele de colibe. Alţi luptători de-ai noştri urcau în fugă dealurile de ambele părţi ale satului, cei mai mulţi către răsărit, pentru a-i intercepta pe atacatori cât mai jos în vale.

- Să mergem, să mergem! îşi strigau unul altuia încercând să acopere păcănitul uniform al mitralierelor.

Femeile începură să strige la copii Să mergem, să mergem! şi în sat totul începu să se mişte într-un vârtej de praf şi zgomot. Animalelor li se citea groaza în ochi, iar măgarii răgeau şi urlau. Nu am văzut încotro se îndreptau gloanţele, dar păsărelele cântătoare zburau din copaci nedumerite şi îngrijorate. Se urcau

pe umerii mei şi se ascundeau în faldurile hainelor mele. Dar apoi le vedeam căzând de pe mine, moarte, cu inima spartă de zgomot. Am alergat către coliba mamei. Împreună cu sora mea şi copiii ei fugeau deja, mişcându-se cu iuţeală între colibe, către adăpostul oferit de copacii şi wadi-ul stâncos din vestul satului. Să mergem, să mergem, îşi striga mama nepoţii care fugeau către stâncile abrupte din vestul satului.

Împreună cu alţi câţiva bărbaţi căram un copil în spate aici.

Împingeam alţi copii pe spinarea măgarilor dincolo, îndemnând măgarii să pornească, să mergem, să mergem, dând peste copii, uneori şi peste mamele lor stând pe loc şi plângând isteric, îndemnându-i apoi să o ia din loc

- Poţi să plângi, dar trebuie să te şi mişti, să mergem. Trebuie să ajungi cu copiii după copacii de acolo şi să mergi în continuare, hai du-te, du-te!

O sută dintre locuitori fuseseră inspiraţi şi părăsiseră satul in zilele dinaintea atacului; acum ne luptam să-i scoatem pe cei o sută cincizeci care mai rămăseseră. Bătrânii - cei care acceptaseră să plece - aveau cel mai mult nevoie de ajutor; reveneam mereu pentru unul, apoi pentru altul, cu gloanţele trosnind printre copaci şi salvele de grenade anti-tanc explodând în mijlocul satului şi făcând să ia foc colibele. Verificam colibele în flăcări şi îi căram pe cei care nu puteau merge. Totul avea parcă o lentoare de vis.

Sunt mort, sunt mort, aşa am murit, nu-i chiar aşa rău, îmi tot repetam, temându-ma să-mi privesc corpul, pentru că prin jurul meu zburau prea multe gloanţe ca să nu fi păţit ceva. Mă mişcăm, mă mişcăm într-una, ducându-i pe oameni la copaci, înspre râpa stâncoasă, privind în urmă cu speranţa că nu voi mai vedea pe nimeni care să aibă nevoie de ajutor, dar văzând mereu pe cineva şi întorcându-mă.

Land Cruiser-urile mici, camuflate ale atacatorilor începeau să se vadă în partea de jos a satului. Luptătorii noştri se mişcaseră îndeajuns de repede pentru a-i opri în loc, câştigând astfel ceva timp pentru noi. Luptători din satele vecine auziseră elicopterele şi veneau la noi ca să ne ajute. Trupele Armatei Sudaneze şi călăreţii Janjaweed sunt cruzi, dar nu şi proşti. Nu s-au repezit în mica noastră vale ca să fie prinşi în capcană; apărătorii gândiseră foarte bine totul.

Mitraliere de calibru mare trăgeau înspre sat de departe; atacatorii încercau să trimită o ploaie de gloanţe care să omoare oamenii pe care nu-i puteau vedea. Elicopterele trăgeau în principal în apărătorii din partea de est,

nu în cei care fugeau prin vest. Dar cu siguranţă aveau să vină după noi după ce-i vor fi omorât pe luptători, aşa că ştiam că trebuie să ne mişcăm repede.

Această deplasare a oamenilor înspre munţi a durat cincisprezece sau douăzeci de minute, deşi ni se părea că au trecut ore întregi. Trebuie să mergi, să mergi cu orice preţ, pe pantele abrupte, mereu înainte, unde călăreţii Janjaweed nu te puteau urma.

Când îi scoteam pe ultimii oameni din sat i-am văzut pe Janjaweed năpustindu-se călare, trăgând în colibe din mers. În afară de apărătorii satului, toată lumea reuşise să iasă. Ne-am strecurat către stânci şi ne-am uitat o clipă de sus la ce se întâmpla, după care am continuat să mergem, îndemnându-i pe cei de la urmă pentru a face convoiul să se mişte mai repede.

Faptul că fuseserăm gata de plecare ne ajutase foarte mult, în afară de luptători toată lumea era acum în afara satului. M-am uitat în urmă de-a lungul întinderii de nisip şi n-am văzut niciun corp de copil, de femeie, nici pe nisip, nici între colibe sau între copaci. Era foarte bine, dată fiind situaţia.

În spatele nostru, apărătorii au reuşit să-i ţină în loc pe atacatori, iar focurile s-au rărit după o oră. În cele din urmă nu s-a mai auzit nimic. Am mers încontinuu toată ziua şi toată noaptea. Acest marş susţinut era cel mai dificil de suportat pentru copii şi pentru bătrânii care aleseseră să vină, dar acum marea spaimă era că elicopterele vor veni să ne caute, cum se întâmpla adesea după un atac.

In timp ce mergeau, oamenii se văitau, gândindu-se la ce-au lăsat în urmă, şi le plângeau de milă luptătorilor şi bătrânilor rămaşi în sat.

Pe unii din băieţi ii linişteam spunăndu-le Intr-o zi o să poţi spune această poveste grozavă copiilor tăi. Dar fetelor şi femeilor, pentru care viitorul dispăruse, nu aveam ce să le spunem. Satul nostru dispăruse. O parte din bărbaţii cei mai de seamă muriseră. N-aveau cum să nu plângă, în timp ce străbăteau muntele în câteva şiruri întunecate.

Luptătorii care supravieţuiseră atacului ne-au ajuns din urmă când se întunecase. Fratele meu Juma era printre ei, dar nu-l vedeam pe Ahmed. Când am ajuns aproape. Juma m-a privit trist. Am înţeles.

- Fatah, mi-a spus. Fratele nostru Ahmed a fost omorât. Dar poate o să-l întâlnim în curând.

Ne-am îmbrăţişat. Mi-a zis că cei răniţi grav erau în urma noastră, cam la trei ore, ca să nu fie văzuţi de femei şi copii. Se consideră nepotrivit ca un

bărbat, a cărui menire este să fie puternic, să se arate în faţa femeilor şi copiilor când este grav rănit.

Mă aşteptam ca Ahmed şi Juma să fie morţi. Să-l văd pe Juma în viaţă îmi făcea foarte bine, dar moartea lui Ahmed mă lovea în plin. Trebuia să le spunem vestea mamei şi sorei noastre. Nu eram siguri că vor face faţă.

Au stat şi ne-au ascultat. L-au implorat pe Dumnezeu să le dea putere în acea noapte înstelată.

În acea dimineaţă şi în următoarea auzeam în depărtare bombele şi elicopterele; venise rândul altor sate să moară.

În cea de-a treia zi a fugii noastre am ajuns la un loc cu apă, unde ne aşteptau o parte din ai noştri, inclusiv tata. Avea cu el o parte din animalele şi cămilele noastre. Aflase despre Ahmed, iar vestea îl îmbătrânise vizibil.

Cincisprezece dintre ai noştri, bărbaţii mai tineri, ne-am hotărât să ne întoarcem călare pe cămile în sat pentru a îngropa morţii şi a recupera hrana şi hainele ascunse. Eram siguri că atacatorii luaseră deja tot ce voiseră, arseseră satul şi plecaseră. Trebuia să îngropăm corpurile neînsufleţite înainte să fie mâncate de câinii sălbatici şi şacali. Am luat cu noi unelte pentru săpat şi am pornit.

Satul aproape că dispăruse - vreo şaizeci de pete scorojite în locul unde în urmă cu doar câteva zile o lume întreagă sărbătorea viaţa. Vasele cu mei, saltelele şi păturile, grămezile de copaci şi părţi din colibe încă scoteau fum, pe care l-am simţit cu mult înainte de a intra în wadi.

Treisprezece corpuri erau întinse pe jos, majoritatea lângă partea de est a satului, unde se organizase apărarea. Trupele sudaneze şi luptătorii Janjaweed îşi luaseră bineînţeles propriii morţi, aşa că aceştia treisprezece erau apărătorii satului împreună cu alţi câţiva veniţi să-i ajute.

L-am găsit pe Ahmed. Gloanţele de calibru mare şi probabil grenadele anti-tanc făcuseră ravagii atât de mari, încât abia i-am recunoscut trupul, dar era totuşi Ahmed. Am săpat o groapă după obiceiul nostru, ca să se poată odihni pe partea dreaptă, cu faţa către răsărit. Am aşezat rămăşiţele acestui mare om în nisip pentru totdeauna.

- Adio, Ahmed, i-am spus. Am îngenuncheat şi am rămas aşa multă vreme, fără să-i mai ajut pe ceilalţi. Ploua mărunt.

Într-un târziu, m-am ridicat şi am mers să-i ajut pe ceilalţi.

După ce am recuperat proviziile ascunse şi le-am urcat pe cămile, ne-am pregătit să plecăm. Printre rămăşiţele colibelor fumegânde se găseau desigur oasele bătrânilor care refuzaseră să plece, dar nu aveam ce să facem până când ploile nu le scoateau la iveală. Dar animalele sălbatice n-aveau ce face cu aceste oase arse.

În copaci se auzeau câteva păsări cântând. Nu multe, dar erau câteva. Asta e, mi-am spus, în timp vor veni înapoi, la fel ca oamenii.

Dar deocamdată mai erau doar morminte şi cenuşă. Fusese un sat bun.

8. Noi, cei şapte

După ce i-am ajuns din urmă pe ai noştrii, noi bărbaţii am rămas în cea mai mare parte a timpului cu luptătorii răniţi, deplasăndu-ne tot timpul între ei şi femeile care pregăteau hrana, leacurile tradiţionale şi ceaiul. Astfel satul nostru, redus acum la un şir mişcător prin deşert, era format din aceiaşi oameni care se ajutau unul pe altul.

Cei din alte sate ni se alăturau ici şi colo, până când ajunsesem o mare masă de oameni în mişcare. În fiecare dimineaţă îngropam câţiva răniţi care muriseră în noaptea dinainte. Pentru cei mai mulţi dintre ei moartea era un lucru bun, pentru că nu exista nici morfină, nici alte medicamente. De obicei poţi vedea în ochii cuiva dacă va avea norocul să moară înaintea zorilor.

În cea de-a cincea zi am ajuns la o vale îndepărtată, plină de iarbă, iar cei care aveau cu ei animalele care să le asigure supravieţuirea s-au hotărât să se stabilească deocamdată în acel ascunziş. Cei fără animale n-aveau de-ales, erau nevoiţi să-şi continue drumul spre Ciad. Mama şi sora mea se numărau printre cei care aleseseră să rămână - nu mai voiau să se mişte. Tata urma să meargă mai departe cu animalele şi cu ceilalţi oameni câtă vreme aveau nevoie de el. Cămilele le ofereau laptele atât de preţios şi purtau în spinare copiii în suferinţă.

Urma să se întoarcă la mama cu animalele când va putea. Astfel, mama şi sora mea au devenit ceea ce se cheamă în limbajul internaţional IDP - internally displaced people - adică refugiaţi care se găsesc încă în propria ţară.

Ceilalţi oameni au continuat să meargă spre Ciad încă şapte zile, lăsând morminte peste tot în urma lor.

Împreună cu şase prieteni vechi am început să mergem în recunoaştere, călare pe cămile. Aduceam apă oamenilor de la izvoarele pe care le ştiam. Apa

devenea tot mai greu de găsit şi mai importantă, pentru că sezonul ploios se terminase, iar micile surse de apă din deşert secau rapid. În deşert, am început să dăm peste alte grupuri care aveau nevoie de apă, şi trebuia desigur să-i ajuţi pe toţi. I-am ajutat pe mulţi să înainteze, să se reunească unii cu alţii, să găsească drumuri sigure. Am adus hrană din Ciad celor care nu mai aveau nimic.

Timp de trei luni am fost înghiţiţi cu totul de aceste operaţiuni, dormind în mijlocul vegetaţiei şi uitându-ne mereu după avioanele albe, după trupele guvernamentale şi după călăreţii Janjaweed. Înmormântam bărbaţii, femeile şi copiii care nu mai apucaseră capătul călătoriei. Mai erau multe alte grupuri care făceau acelaşi lucru, iar în Ciad tabere de refugiaţi se formau încontinuu de-a lungul graniţei. Cum cei din afară nu apăruseră încă pentru a ne ajuta, ne ajutam cu toţii între noi.

Am dat peste două femei, aveau cam douăzeci şi cinci şi patruzeci şi cinci de ani, care scăpaseră dintr-un atac asupra unui sat, dar rămăseseră văduve. Se uitau în urmă şi au văzut cum bărbaţii satului erau mitraliaţi din elicoptere. Aceste femei fugiseră cu două cutii de metal. Înăuntru se găseau uneltele folosite de moaşele tradiţionale. Au improvizat o clinică într-una din tabere şi ajutau o mulţime de oameni în fiecare zi, cu mult înainte de sosirea primelor camioane albe ale organizaţiilor caritabile. Şi aşa era peste tot; cel mai bun mod să-ţi învingi durerea şi să-i ajuţi pe ceilalţi, să te scufunzi în grija pentru ei.

Apariţia noastră - şapte oameni călare pe cămile venind prin mirajele deşertului - trebuie să fi fost foarte bizară pentru aceşti oameni care nu mai aveau apă de multă vreme şi probabil începuseră să delireze. Desigur că se rugau să se întâmple tocmai o astfel de minune. Era plăcut să fii o minune, dar cum faci să pui capăt acestui rol? In plus, nu eram mereu o minune.

- Trebuie să-i luăm copilul, mi-au spus femeile chiar în timp ce sorbeau primele guri de apă, arătând către o mamă tânără care stătea deoparte.

- Copilul a murit, dar ea l-a purtat tot timpul cu ea, şi ieri şi azi. Nu ne lasă să-l îngropăm, mi-a zis una din ele.

Tânăra mamă a sorbit apa din cana pe care i-am întins-o şi m-a privit foarte trist.

- Trebuie să-mi dai copilul acum. A plecat deja dintre noi, i-am spus.

După o vreme m-a lăsat să iau corpul copilului.

Cum poate ştiţi, e teribil de greu să pierzi un copil. Nu contează în care partea lumii trăieşti. În Darfur de obicei copiilor nu li se dau nume câteva zile, chiar săptămâni după ce se nasc, pentru că sunt atât de mulţi cei care mor în acest loc fără doctori şi fără medicamente. Cei care nu trăiesc sunt consideraţi păsări călătoare, care n-au vrut să rămână. De aceea nu i dă un nume copilului decât atunci când este clar că spiritul lui vrea să rămână.

Continuam să ne mişcăm prin acest straniu peisaj al durerii, salvând pe cât mai mulţi şi înmormântându-i pe ceilalţi.

Am dat peste un copac singuratic, nu departe de frontiera cu Ciadul, unde muriseră o femeie şi doi dintre cei trei copii ai săi. Al treilea a murit în braţele noastre. Pielea acestor copilaşi era subţire şi încreţită ca un pergament maroniu. Aţi văzut cu siguranţă fotografii cu copii care mor de foame şi de sete, cu oasele ieşindu-le prin piele şi cu capete enorme faţă de corpurile ofilite. Vă imaginaţi poate că durează mult timp ca un copil să ajungă aşa, dar de fapt durează doar câteva zile. Ţi se sfâşie sufletul când vezi aşa ceva, după cum i se sfâşie sufletul mamei care vede aşa ceva. Această femeie se spânzurase de copac cu propriul şal. Am dat-o jos cu grijă şi am îngropat-o lângă copiii săi. Acele clipe îmi vor rămâne pentru totdeauna în amintire.

Am simţit nevoia să aflu mai multe despre ea de la ceilalţi. Avea cam treizeci de ani. Când satul ei fusese atacat de Janjaweed, fusese deţinută timp de o săptămână împreună cu cele două fiice şi cu fiul ei - cel mai în vârstă dintre copii avea sase ani. Mama a fost violată de mai multe ori. I-au dat drumul în deşert, departe de orice sat. Era probabil mai ieftin aşa decât să consume câteva gloanţe, sau voiau ca sămânţa lor să prindă rod în pântecul ei. A mers timp de cinci zile prin deşert, cărân-du-şi copiii, fără hrană şi fără mâncare. Când n-a mai putut să-i ducă, s-a aşezat sub un copac întâlnit în drum. Nu-i rămăsese decât să-şi privească copiii murind. Şi-a luat şalul şi l-a legat de o creangă înaltă pentru a-şi pune capăt zilelor. Am găsit-o în aceeaşi zi, sosind cu câteva ore prea târziu.

După cele câteva luni am început să vedem camioane albe în bucata de wadi din Ciad; grupurile umanitare care răspund la situaţii de criză începeau să sosească. Le vedeam în depărtare, peste deşertul fierbinte, uneori formând şiruri lungi. Era momentul să mergem ca să vorbim cu ei. Odată ajunşi la noi, lucrurile ar fi arătat altfel. Eu eram bucuros, dar prietenii mei nu ştiau nimic

despre aceste grupuri şi n-aveau nicio idee ce-ar putea face. Aceste organizaţii îmi salvaseră viaţa în Egipt, aşa că le eram recunoscător.

Împreună cu cei şase prieteni ai mei am luat ceaiul în jurul unui foc de seară. Le-am spus că ar trebui să mergem în Ciad şi să vedem ce pot face aceste grupuri pentm noi. I-am putea ajuta.

- Du-te tu, Daoud, du-te şi ajută-ţi prietenii din aceste grupuri; vorbeşti englezeşte şi asta e treaba ta, mi-a spus cel mai în vârstă dintre prietenii mei. Autoritatea lui blândă îmi aducea aminte de Ahmed. Din cauză că mersesem la şcoală, soarta mea avea să fie mereu un pic diferită de a prietenilor mei.

Poate pentru că ştiam că suntem pe punctul de a ne despărţi, am aruncat un os de animal sub lumina lunii, la fel cum făceam în copilărie, doar că ceva mai încet. În acest joc, numit Anashcl, se înfruntă două echipe de câte opt oameni. In această noapte eram patru contra trei, dar nu mai conta. Cineva aruncă osul departe în nisip. Toată lumea aleargă după el. Dacă îl găseşti, încerci să alergi înapoi şi să ajungi în locul de unde s-a plecat, fără să fii prins şi fără să fii trântit la pământ. Poţi să arunci osul celor din echipa ta. Copiii joacă acest joc pe timpul nopţii, când luna e luminată măcar pe jumătate, aerul e cât de cât răcoros şi treburile s-au terminat. Băieţii şi fetele se joacă împreună.

Mai există un joc numit Whec, dar crescusem prea mari ca să-l mai jucăm, aşa că ne-am limitat la Anashcl. Dar ca să ştiţi: la Whee sunt opt oameni în fiecare echipă şi încercaţi să treceţi cu totul de o linie de sosire, în timp ce cealaltă echipă încearcă la rândul ei să treacă de o linie. Cele două echipe se întâlnesc la mijloc şi se luptă. Şmecheria e că toată lumea trebuie să-şi ţină un picior cu mâna şi să ţopăie în celălalt. E un joc foarte, foarte greu, dar şi foarte amuzant, care poate dura ore întregi; trebuie să fii tânăr şi puternic. Fetele câştigă adesea, datorită apei şi lemnului pe care Ic cară tot timpul.

În această noapte, cineva a reuşit într-un târziu să aducă osul Anashel în punctul de pornire, şi era ultima dată când mai jucam acest joc.

Nu i-am descris mai bine pe aceşti oameni pentru că dacă aş fi facut-o ar putea fi omorâţi după ce o să povestesc, deşi probabil unii dintre ei sunt deja morţi. S-au hotărât să-şi vândă cămilele pentru a-şi cumpăra arme cu care să-şi apere satele. Nu era treaba mea să-i contrazic.

In acea ultimă dimineaţă petrecută împreună, ne-am strâns mâinile cu căldură şi ne-am îmbrăţişat. Înainte ca soarele să se fi ridicat pe cerul roşiatic, au plecat călare pe cămilele lor către El Fasher, iar eu am luat-o către apus.

9. Translatorul

Mi-am vândut cămila în Tine pentru echivalentul a cam patru sute de dolari şi am început să merg dintr-o tabără de refugiaţi în alta ca să ajut pe unde puteam. Faptul că vorbeam Zaghawa, arabă şi engleză făcea să fiu foarte util celor care veneau în Ciad pentru a acorda asistenţă umanitară. Grupurile umanitare sunt de obicei denumite ONG - organizaţii neguvernamentale.

În scurtă vreme îmi formasem deja o reţea solidă de persoane de contact în aceste grupuri şi, ca interpret, am ajutat ca puţinul ajutor disponibil iniţial să ajungă la refugiaţi.

Din punctul de vedere al guvernului ciadian refugiaţii erau bineveniţi să traverseze graniţa, dar erau obligaţi să rămână în taberele de refugiaţi, neavând voie să muncească - nici chiar pe gratis, cum făceam eu - pentru a nu lua slujbele cetăţenilor ciadieni. Era corect, dar asta însemna că nu prea puteam fi de mare ajutor decât dacă declaram că sunt din Ciad. Şi chiar asta am făcut, şi am considerat că e moral pentru că era necesar.

Pe măsură ce soseau tot mai multe ONG-uri, iar taberele se extindeau cu repeziciune, responsabilii oficiali deveneau mai puţin dispuşi să se facă a nu vedea cum stă treaba cu cetăţenia mea. Au început să sosească reporteri, majoritatea din ţări africane, şi voiam să-i duc în Darfur ca să le arăt ce se întâmpla. M-am gândit că o să-mi trebuiască acte ciadiene pentru a putea trece graniţa cu ziariştii, aşa că am luat o parte din banii de pe cămilă şi am mers la verii şi prietenii mei din N'Djamena, care ar fi putut să mă ajute cu actele. Aşa am devenit eu Suleyman Abakar Moussa, din Ciad. Cicatricile de pe tâmple nu erau importante; Zaghawa trăiesc şi în Ciad, nu numai în Sudan. Era puţin ciudat că nu vorbeam franceză, ca locuitorii din Ciad, dar mulţi dintre ei vorbesc şi araba, aşa că mă puteam descurca.

Era un risc, şi nu, nu uitasem bătăile primite în închisorile egiptene, după ce am fost prins încercând să intru în Israel. Dar trebuie întotdeauna să faci tot ce poţi pentru a fi de ajutor.

Când am fost gata să mă întorc în zona de frontieră am mers mai întâi într-unul din hotelurile cele mari din N'Djamena unde se cazează frecvent ONG-urile şi reporterii când vin pentru prima dată în zonă. Auzisem că se găseau aici ziarişti care aveau nevoie de interpreţi pentru a merge în taberele de refugiaţi, poate chiar în Darfur. Un prieten care lucrase într-un minister din Ciad mi-a zis

să-l caut pe un anumit „Dr. John", la Hotelul Novolel. După trei zile şi câteva drumuri la celălalt hotel mare şi la Novotel am văzut câţiva bărbaţi Massalit pe care îi cunoscusem în Abechc şi despre care ştiam că vorbesc cât de cât englezeşte. Massalit sunt un trib localizat în cea mai mare parte în Darfurul de Vest, în timp ce Zaghawa, tribul meu, sunt din Darfurul de Nord, iar Fur sunt majoritari din Darfurul de Sud. Cei doi se găseau în cafeneaua hotelului Novotel, stând de vorbă cu un bărbat alb de la aceeaşi masă. M-am dus la ei şi i-am întrebat în arabă Cine este acest bărbat alb? Cine este acest hawalya? Este un termen destul de politicos pentru a desemna un alb. Mi-au explicat că acel om căuta interpreţi pentru a merge în taberele de refugiaţi şi că ei îl însoţeau. Avea nevoie şi de un interpret de Zaghawa. Se părea că ne căutasem unul pe altul de ceva vreme.

- Dr. John, presupun?*

Aşa m-am prezentat, destul de satisfăcut de gluma mea.

Nu era chiar ziarist. Sosise cu oficiali ai Naţiunilor Unite şi ai Departamentului de Stat pentru a sta de vorbă cu refugiaţii şi a stabili în mod oficial dacă ceea ce se petrecea era un genocid. Dacă nu era, tehnic vorbind, un genocid, ci un „simplu" război civil, reacţiile internaţionale ar fi fost diferite. Pentru a se putea vorbi de un genocid trebuie ca victimele să fie omorâte din cauza identităţii lor etnice.

Dr. John, un tânăr american spre treizeci de ani, cu păr blond şi o barbă stufoasă, mi-a zis că nu era realmente medic, numele era doar o poreclă. Era încântat că s-a întâlnit cu Suleyman Abakar Moussa din Ciad, care vorbea Zaghawa, arabă şi engleză. După o serie lungă de întrebări m-a întrebat dacă voiam să fiu unul din interpreţii lor pentru această cercetare a posibilului genocid. Da, voiam. Îmi găsisem menirea.

10. Beţe pentru făcut umbră

Convoiul nostru de maşini albe. echipa de investigare a genocidului, a şerpuit printr-un punct de control al armatei din tabăra de refugiaţi Breidjing, la graniţa de est a Ciadului cu Sudanul. Era unul din cele circa zece astfel de tabere aflate de-a lungul graniţei în acel moment.

În faţa noastră, orizontul era acoperit de copertine din plastic şi zdrenţe prinse de beţe înfipte în pământ pentru a face umbră. Mai se găseau aici

corturi verzi zdrenţuite şi folii de plastic înfăşurate în jurul altor beţe pe post de acoperişuri şi pereţi dărăpănaţi.

Note:

1 în original *Dr. John, I presume ?*, aluzie la celebra replică *Dr. Livingstone, I presume ?*, cu care a fost întâmpinat în Africa misionarul scoţian David Livingstone de H.M. Stanley, trimis în căutarea sa. (n. tr.)

Acolo unde drumul se înălţa puţin îţi apărea în faţa ochilor tot acest şir de zdrenţe fâlfâind în vânt, un mare oraş al disperării, ca şi cum toată sărăcia şi tristeţea din lume ar fi venit de undeva, dintr-un depozit fără fund şi s-ar fi oprit aici. În cele câteva săptămâni cât lipsisem, numărul de suflete din această tabără se triplase. Adăposturi din cele mai precare fluturau acum în vânt pretutindeni. Unele erau prelatele zdrenţuite rămase din Ruanda, Sierra Leone şi de la alte tragedii, din care se alcătuise un cuib prăpădit pentru treizeci de mii de păsări călătoare.

Vederea atâtor oameni aflaţi în suferinţă mi-a îndepărtat din minte propriile necazuri. Pentru că mai fusesem în această tabără, mă temeam că cei care mă cunoşteau îmi vor spune Daoud, în timp ce investigatorii mă angajaseră drept Suleyman, cetăţean ciadian. Eram în continuare căutat de guvernul sudanez, de când încercaseră să mă extrădeze din Egipt pentru încălcarea legilor privind imigraţia. Dacă cei din Ciad m-ar fi arestat pentru acte false sau pentru că munceam ilegal, în loc să fi rămas într-o tabără pentru refugiaţi, ar fi putut să mă trimită în Sudan, şi pentru mine asta ar fi fost cu siguranţă sfârşitul. Tot timpul drumului acest gând nu-mi dădea pace.

Mirosurile familiare şi murmurul mulţimii ne-au întâmpinat când am coborât geamurile maşinii: bebeluşi plângând, dar şi copii care râdeau şi alergau după noi, întinzându-şi mâinile să ne atingă; mame strigând la copiii lor să fie atenţi, vrafurile de lemne de foc descărcate de pe spinarea măgarilor, răgetul măgarilor, fumul şi mirosul de la o mie de focuri, mirosul de ceaiuri aromate şi mentolate, de ulei încins pentru gătit şi de copii transpiraţi şi murdari. Sunetul acesta, fumul şi praful formau un fel de ceaţă care se întindea peste întregul cuib cât vedeai cu ochii, exceptând locurile unde femeile erau îmbrăcate în culorile lor minunate, care se vedeau printre beţe: nuanţe curate şi luminoase de roşu, portocaliu, galben, nuanţe strălucitoare de albastru şi verde. Cum se ştie, femeile din Africa au geniul culorii, şi ele decorau acest loc

cu propriile corpuri înfăşurate în culori, aşa cum fac mereu. Culorile îndrăzneţe la care renunţaseră înaintea atacurilor fluturau iarăşi triumfător pe corpurile lor subţiri - drapelele vieţii care nu se lasă doborâtă.

Cam o mie de femei şi copii stăteau toată ziua la coadă pentru a-şi primi raţiile lunare de grâu, ulei de gătit şi sare de la Programul pentru Alimente al O.N.U. Altele, cu recipiente din plastic, aşteptau la alte cozi să le vină rândul la pompa cu apă.

În fiecare zi, aceleaşi fete şi femei adunau lemn pentru a face focul din zonele sălbatice înconjurătoare. In scurtă vreme în aceste zone nu se mai găsea nimic, ceea ce a înfuriat triburile din partea locului şi a facut necesare expediţii tot mai îndepărtate într-un teritoriu periculos. Consecinţa era că de-acum violul era preţul plătit pentru obţinerea lemnelor de foc. Dacă femeile îşî trimiteau bărbaţii să adune lemne, sau dacă aceştia veneau cu ele pentru protecţie, ar fi fost ucişi. Aşa că femeile şi fetele se duceau singure sau în grupuri mici, fiind adesea violate de bărbaţii locali. În Darfur e la fel, dar acolo cei care violează sunt călăreţii Janjaweed.

Mulţimea de sarcini nedorite reprezentau o nouă tragedie pentru aceste femei. Fetele şi femeile care ne priveau şi clipeau des din cauza prafului stârnit de noi aveau aerul unor oameni care trăiseră toate aceste lucruri.

Cu excepţia hranei şi a prelatelor zdrenţuite, a hârtiei de scris şi a unor creioane cu care copiii puteau să deseneze colibe şi vaci şi elicoptere trăgând în oameni şi avioane aruncând bombe şi bărbaţi cu baionete înjunghiind oamenii identificaţi în aceste desene drept unchii, fraţii, surorile copiilor - cu excepţia acestora deci, mila lumii era aproape invizibilă aici. Poate că naţiunile bogate se evaporaseră şi nu mai erau gata să trimită surogatele de remedii pe care le trimit de obicei pentru problemele pe care setea lor de resurse le-a adus întotdeauna unor oameni ca aceştia. Trebuie însă spus că se petreceau şi multe lucruri care nu erau imediat vizibile: grupuri ca Medecins sans Fronticres (Medici Fără Frontiere), Oxfam şi Intersos din Italia erau foarte active aici, dar nenorocirea fiinţelor omeneşti rămase fără casă, întinzându-se până la orizont, n-avea cum să nu-ţi rupă sufletul

Prelatele şi foliile de plastic sunt nişte materiale înăbuşitoare în deşert, dar asta ne trimisese lumea - exact ce nu trebuia, şi oricum nici pe de parte cât trebuia Poate că nimic nu ar fi fost potrivit; colibele de iarbă din Darfur, atât de răcoroase vara şi atât de călduroase iarna, nu puteau fi ridicate aici pentru că

iarba şi beţele de lemn nu erau de ajuns, şi nu erau disponibili nici bărbaţii tineri care să le construiască. Şi într-adevăr, ce s-ar fi putut construi rapid pentru atâta lume? Dar totuşi, cu toate minţile luminate ale lumii şi cu atâta bogăţie, chiar nu s-au putut face nişte adăposturi omeneşti pentru astfel de vremuri, dacă suntem cu adevărat o familie? Cei care vor face vreodată acest serviciu moral umanităţii merită un premiu pentru pace.

Aveam o idee destul de clară despre locul unde se ascundeau mama şi tatăl meu, împreună cu sora mea Aysha şi copiii săi. Fraţii mei rămaşi în viaţă erau împrăştiaţi peste tot, potrivit relatărilor verilor mei. Cea de-a doua soră a mea. Halima, care locuise lângă satul nostru natal, era împreună cu copiii într-o zonă pe care n-o pot menţiona aici. Eram permanent în legătură cu toţi, prin intermediul verilor care se mişcau de colo-colo.

Cea de-a treia soră, Hawa, care locuia în satul soţului ei din Darfurul de Sud, dispăruse fără urmă după atacul asupra satului ei. Credeam că activitatea mea în tabere mă va ajuta să le dau de urmă, dacă mai erau în viaţă. Ii căutam şi întrebam de ei tot timpul. Însă fuseseră atacate şi distruse mai mult de patru mii de sate, aşa că era foarte dificil să dau de ei.

În echipa noastră erau cam douăzeci de oameni: jumătate din ei interpreţi, jumătate investigatori ai genocidului din Statele Unite, Canada, Australia şi Europa. Pe noi, interpreţii, ne învăţaseră timp de câteva zile cum să punem întrebări fără să-i tulburăm şi mai tare pe oameni. Mă emoţiona sensibilitatea acestor investigatori. Unii dintre ei erau foarte tineri, sosiţi direct de pe băncile facultăţii, cei mai în vârstă lucraseră în Bosnia, în Ruanda si în alte locuri dificile.

Administratorul taberei, care lucra pentru una din marile agenţii umanitare, ne-a întâmpinat. Am rămas puţin în urmă, de teamă să nu fiu recunoscut sau să nu fiu prezentat cu noul nume. Şefii echipei noastre au intrat în biroul administratorului şi deocamdată mă simţeam mai în siguranţă. Dar apoi femeia care se ocupa de grupul nostru a primit un apel pe mobil de la un văr al meu, care îmi dăduse de urmă şi voia să mă anunţe că o parte din verii noştri fuseseră atacaţi în ziua dinainte. A ieşit în faţă şi a strigat că are un apel pentru cineva pe nume Daoud. Ştie cineva vreun Daoudl

O parte dintre interpreţi îmi ştiau secretul şi s-au uitat înspre mine. Am tras aer adânc în piept şi am zâmbit, făcând un pas înainte.

- Unii prieteni îmi spun aşa. Şi verii mei folosesc uneori această poreclă. Daoud este acelaşi nume ca David, din Biblie, îmi spun aşa pentru că nu mă dau înapoi de la a mă lupta cu oameni mai mari ca mine.

Părea în continuare puţin suspicioasă.

- Toţi avem porecle, a intervenit repede un alt interpret, prieten al meu, în râsetele generale.

Femeia a ridicat din sprâncene şi a zis „Ok, înţeleg", după care a intrat la loc în birou. N-avea să-mi creeze probleme din cauza asta.

11. Două milioane şi jumătate de poveşti

În curând ne-am împărţit în două grupuri, pentru a începe munca. Am mers împreună cu unul din investigatori să-l găsim pe un şeic pe care îl cunoşteam. Fiecare tabără seamănă cu mai multe sate înghesuite împreună, fiecare cu şeicul său. L-am rugat pe acest şeic să ne ajute să găsim refugiaţi dispuşi să vorbească despre ce li se întâmplase. Mergând alături de el, i-am spus unde fusese satul surorii mele şi l-am întrebat dacă stia ceva de familia ei. Nu ştia.

- Mai sunt multe alte tabere, mi-a zis cu o voce blândă. Poate că sunt în viaţă şi o să-i găseşti.

Aproape că nu îndrăzneam să mă gândesc de câte ori fusese nevoit să spună aceste vorbe unor oameni îngrijoraţi. În fiecare tabără există desigur registre cu numele, şi de fiecare dată mă uitam mai întâi în ele, dar oamenii se mişcă de colo-colo, e prea multă teamă, prea mult analfabetism şi sunt prea mulţi refugiaţi - două milioane şi jumătate în prezent - pentru ca listele să poată fi complete. Dar şeicii ştiu întotdeauna mai multe decât listele ONG-urilor.

Am mers împreună cu el prin această mulţime de oameni. Băieţi foarte tineri ne urmau, îmbrăcaţi în tricouri jegoas şi rupte şi în pantaloni scurţi. Alergau în jurul nostru, ţopăiau, încercâand să dea mâna cu albii şi exersând cele câteva cuvinte englezeşti pe care apucaseră să le înveţe în şcolile care întretimp arseseră, sau în orele ţinute în vreun cort înăbuşitor aici în tabără, sau direct sub copaci, când corturile fuseseră doborâte de vânt: *Hello, Good morning, Thank you, How are you? What is your name?*

M-am uitat după un băiat pe care il cunoscusem când mai vizitasem tabnăra, în urmă cu câteva săptămâni. Avea cam opt ani şi purta nişte ochelari de soare enormi, care îl făceau să arate ca o mică vedetă de film. N-am reuşit să-l văd – şi nu era de mirare, era ca o pietricică într-un deşert, la fel ca sora mea, dacă mai trăia cumva.

Câteva fete curajoase s au alăturat băieţilor care ţopăiau pe lângă noi, dar cele mai multe dintre ele mergeau sfioase pe lângă grupul nostru, ţinându-şi strâns şalurile colorate în care erau înfăşurate, uneori lăsând să se vadă doar ochii mari şi căprui. Fetele de vârstă mai mare şi femeile treceau în toate părţile cu apă şi lemne, încetinind puţin ca să ne privească. Câţiva norocoşi avceau măgari care ajutau la cărat. Măgarii sunt cei mai buni prieteni ai refugiaţilor, şi pentru multe dintre aceste familii erau singurele animale care le mai rămăseseră. Spre deosebire de o cămilă, care este ca o camionetă de încredere pentru familie, un măgar este o căruţă mică dar este iubit, lumea se poartă bine cu el şi adesea copii îl îmbrăţişează şi îl sărută zilnic.

Când eram copil ţineam mult la măgarul familiei, dar nu la fel cum ţineam la cămila mea cea iute. Kelgi. care era la fel de inţeligentă ca orice om din jurul meu. Odată a fost furaţă şi l-a plimbat pe hoţ in jurul satului toată noaptea, ca să-l putem prinde uşor în dimineaţa următoare. Tata l-a certat pe acel om şi a cerut familiei sale să ne dea nişte animale, ceea ce au şi făcut. Apoi a vândut animalele şi mi-a cumpărat nişte haine noi şi primele mele încălţări. Că veni vorba, copitele unei cămile au crăpături şi tot felul de semne care le fac la fel de unice ca şi amprentele oamenilor, aşa că poţi să dai de urma unei cămile până foarte departe, şi poţi vedea care din prietenii tăi a venit pe acest drum sau pe acela. Nu m-aş sătura niciodată să vorbesc despre cămile. Laptele lor este o băutură minunată în deşert - atât de bogat şi apos încât adesea ni-l turnăm în cap şi pe braţe ca pe un duş după o furtună de nisip. Carnea de cămilă este din păcate şi ea foarte gustoasă, şi nu are nevoie de sare.

La fel ca şi cămilele, măgarii sunt fideli până la moarte. Măgarii au suferit cumplit cărând copiii din Darfur înspre Ciad. Mergeau într-una fără mâncare şi fără apă - după trei zile fără apă, un măgar va muri. Spre deosebire de ei, cămilele se dezumflă pe măsură ce trec zilele fără apă. Se fac mai mici şi par mai bătrâne, cu capul atârnându-le trist. Dar când primeşte apă şi iarbă cămila este frumoasă iarăşi, mare, puternică şi tânără. Măgarii nu pot face asta. Unii

măgari au rezistat mai mult de trei zile fără apă, pentru că dacă se găsea vreun pic de apă aceasta era dată copiilor din spinarea lor. Când au ajuns în tabere şi copiii le-au fost daţi jos din spate mulţi măgari s-au prăbuşit pur şi simplu şi au murit pe loc, cu misiunea îndeplinită. ONG-urile din unele tabere îngrămădeau unul peste altul sute de măgari morţi şi le dădeau foc, o privelişte cumplit de tristă pentru oameni, mai ales pentru copii. Animalele acestea atât de modeste şi devotate făceau parte din familie.

Măgarii care supravieţuiseră acelui drum îşi făceau acum bucuroşi datoria de a căra apă şi lemne de-a lungul şi de-a latul taberelor.

M-am aşezat împreună cu investigatorul pe care îl ajutam pe nişte rogojini de paie, la umbra binevenită a unui copăcel. Şapte oameni, adunaţi de şeic în drumul către acel loc, s-au aşezat cu noi ca să ne spună poveştile lor. Câţiva dintre ei voiau ca lumea să afle de suferinţele groaznice la care fuseseră supuşi şi ne cereau să spunem personal poveştile lor secretarului general al O.N.U., al cărui nume îl cunoşteau. Unii se gândeau că suntem la fel de apropiaţi de acesta cum erau ei de propriul şeic. Alţii îşi trăiau suferinţa în tăcere şi vorbeau cu noi doar din respect pentru şeicul care le ceruse acest lucru. Uneori povestirile se revărsau peste noi, alteori erau depănate încet şi liniştit, ca ceaiul turnat în ceaşcă. Povestirile acestea lente erau spuse cu cuvinte simple, care îmi umezeau ochii şi făceau să-mi tremure vocea când traduceam; pentru că atunci când oamenilor pare să nu le mai fi rămas nicio emoţie pentru astfel de povestiri, trebuie să găseşti emoţia în inima ta.

Pentru mulţi, simplul fapt de a fi ascultaţi de cineva care îşi notează povestea lor este de ajutor; dacă suferinţa lor e consemnată undeva de cineva, oricine ar fi, atunci pot să se elibereze mai uşor de ea, pentru că ştiu unde este. Dar pentru o fată sau o femeie care a fost violată, mângâierile sunt prea puţine. Durerea este întipărită adânc în privirea lor goală şi în vocea lor albă. Cred că pentru ele nu mai urmează nimic. Ascultam cu capetele plecate, având grijă să nu înaintăm decât dacă le simţeam gata să mai accepte una sau două întrebări în plus.

Prima zi a fost foarte dificilă pentru toţi cei care aveau o povestire de spus, ca şi pentru cei care ascultau. Praful taberei se amestecase cu lacrimile şi lăsase dâre negre chiar şi pe faţa celor mai experimentaţi investigatori. Iar zilele următoare n-aveau să fie deloc mai uşoare.

Povestirile despre atac se asemănau adesea cu a mea, deşi mi-am dat seama ce noroc fusese pentru noi şefia lui Ahmed.

Atâtea alte sate fuseseră luate complet pe nepregătite: înconjurate, cu oamenii arşi de vii, masacraţi de deasupra din elicoptere şi de jos de Janjaweed, cu doar câţiva supravieţuitori sau fără niciunul, cei câţiva locuitori din sate învecinate veniţi la faţa locului găsindu-i pe toţi morţi, cadavrele arzând în poziţii care-ţi rupeau inima; mame care încercau să-şi protejeze copiii şi soţi morţi în timp ce îşi protejau soţiile. Sute de mii fuseseră omorâţi. Milioane rămăseseră pe drumuri.

În acea seară, în timp ce aşteptam reîntoarcerea unor echipe care se aventuraseră spre celălalt capăt al acestei tabere uriaşe, un administrator a ieşit din birou şi m-a văzut.

- Daoud, a strigat. Ce faci aici?

Ştiam că ceea ce făceam era ilegal pentru un refugiat în Ciad, aşa că m-am îndreptat încet spre el, încercând să obţin cât mai mult timp de gândire. La jumătatea drumului, un bărbat spre patruzeci de ani, îmbrăcat cu un veşmânt murdar şi zdrenţuit şi purtând turban pe cap, a apărut brusc dintr-un tufiş de la marginea taberei şi s-a îndreptat către mine. Părea foarte tulburat, poate chiar un pic nebun. Faţa îi radia durere cum radiază o sobă căldura. Mi-a strâns mâna şi nu-i mai dădea drumul, mângâind-o într-una.

- Eşti Zaghawa, mi-a zis, şi trebuie să-ţi zic ceva între patru ochi. M-a condus înapoi în spatele tufişurilor şi mi-a făcut semn

să mă aşez pe nisip lângă el, ceea ce, dată fiind situaţia, am fost foarte mulţumit să fac. Soţia lui s-a apropiat repede şi mi-a spus pe un ton rugător:

- Nu e în toate minţile. Te rog, nu-i pune întrebările. Dar îmi dădeam seama că bărbatul avea nevoie să-şi ia o povară de pe suflet, aşa că am rugat-o pe soţie să mă lase să-l ascult, ca doi bărbaţi Zaghawa care se cuvine să fie prieteni în orice împrejurare. A fost de acord şi s-a îndepărtat puţin, învârtindu-se de colo-colo şi privindu-ne.

Erau din Darfurul de Nord. Satul lor fusese atacat şi distrus cu câteva luni înainte de al meu.

- Toată lumea a fugit cât putea de tare. Soţia mea, pe care o vezi acolo, l-a ţinut pe fiul nostru de doi ani strâns în braţe şi a fugit printre tufişuri. Slavă Domnului că a găsit un drum bun. Eu am luat-o pe fata noastră de patru ani, Amma, şi am fugit şi noi cât am putut în altă direcţie. Luptătorii Janjaweed m-

au prins, iar eu i-am dat drumul fetei şi i-am zis să fugă. Dar ea s-a oprit; dintre tufişurile din apropiere, privea cum mă băteau şi cum m-au legat de un copac cu mâinile la spate, aşa -şi-a pus mâinile la spate ca să-mi arate cum.

- Unul dintre bărbaţii Janjaweed a încercat să mă omoare chinuindu-mă. Fata n-a suportat să vadă asta şi a alergat înspre mine strigând Abba, Abba.

Când a rostit cuvintele acestea, care înseamnă „Tati, Tati", glasul a-nceput să-i tremure şi a făcut o pauză lungă.

Călăreţul Janjaweed care mă legase de copac a văzut-o pe fată alergând către mine. Şi-a coborât puşca şi a îndreptat-o spre fată, care a intrat drept în baionetă. Şi-a împins arma în corpul ei. Lama i-a trecut prin stomac. Iar ea striga în continuare „Abba! Abba!"

- Apoi acela şi-a ridicat puşca, cu fata mea înfiptă în baionetă, cu sângele ei curgând peste el. A început să danseze, învârtind-o în aer şi strigând la prieteni lui „ia uitaţi cât sunt de grozav", iar aceia strigau la rândul lor „Da, da, eşti grozav", în timp ce omorau alţi oameni. Fata se uita la mine şi şi-a întins mâinile spre mine, chinuită de durere. A încercat să mai spună o dată Abba, dar nu s-a mai auzit nimic.

- A durat mult până să moară, sângele ei curgea roşu şi proaspăt peste acest... nici nu ştiu ce era... om, diavol? Era înroşit tot de la sângele fetei mele şi dansa. Ce era acesta?

Acest om văzuse răul şi acum nu-i mai ieşea din minte. Căuta un răspuns la ce se întâmplase, de ce meritase fata lui această soartă. Apoi, după ce a plâns o vreme fără să mai zică nimic, mi-a spus că nu mai ştia cine este.

- Ce sunt eu, o femeie care trebuie să stea în această tabără, sau un bărbat care ar trebui să plece la luptă, lăsându-mi soţia şi fiul fară apărare?

Se uita la mine ca şi cum s-ar fi aşteptat ca eu să ştiu răspunsurile la problemele vieţii lui atunci, pe loc. Aştepta un răspuns, pe care nu i-l puteam da.

- încă trăieşti, i-am spus. Nu te-au omorât.

- Şi ce tortură e mai mare decât asta, mi-a răspuns pe un ton răstit. Ce tortură mai mare decât să trebuiască să le povestesc soţiei şi fiului meu ce s-a întâmplat?

Soţia lui a revenit şi s-a aşezat lângă el. A cules câteva frunzuliţe din şalul care-i înfăşură capul. Mi-a spus că după atac se petrecuse o schimbare cu mintea lui.

- Slavă Domnului că ne-a rămas fiul nostru, care e bine-să-nătos, mi-a spus. I-am zis soţului meu că Amma s-a dus, şi trebuie să ne gândim la viitor. Dar el nu reuşeşte să treacă peste ce-a văzut.

Femeia mi-a spus că găsise în tabără un bărbat care are cerneală şi pene de scris şi ştie să scrie. L-a pus să scrie pasaje încurajatoare din Coran pe bucăţele de lemn, care apoi au fost spălate, iar apa dată soţului ei să o bea. Este un vechi remediu, care adesea funcţionează foarte bine - dar de data asta a funcţionat numai puţin timp. Aveau de gând să încerce iarăşi, mi-a spus. Soţul ei a dat din cap aprobator.

Când m-am întors în aceeaşi tabără, peste multă vreme, bărbatul plecase, iar soţia lui nu mă mai ţinea minte. Mintea ei părea mai întunecată decât înainte. Mi-a spus că fiul ei era în continuare cu ea - atunci era la scoală din tabără. Mă întorsesem pentru că povestea care bântuia gândurile acelui bărbat începuse să le bântuie şi pe ale mele, împreună cu alte poveşti asemănătoare, făcându-mă să mă trezesc aproape în fiecare noapte. Mă gândisem că dacă aş sta de vorbă cu el asta ne-ar face bine la amândoi, dar el plecase, probabil ca să lupte şi ca să scape de viaţă, cum făceam şi eu, în felul meu.

Este de necrezut în câte feluri pot fi oamenii răniţi şi ucişi, în câte feluri pot fi satele terorizate şi arse, în câte feluri pot copiii să moară în deşert, iar tinerele mame să sufere. Îmi vine să zic că toate aceste feluri de a muri şi a suferi sunt dincolo de cuvinte, şi totuşi ele au fost puse în cuvinte: în următoarele săptămâni am stat de vorbă cu 1.134 de oameni; poveştile lor îmi învolburau nopţile ajunse aproape albe. Am descoperit că dacă făceam mici desene ale scenelor care mi se povestiseră, poveştile îmi ieşeau din minte cât să apuc ceva somn. Mă trezeam, desenam din nou, apoi reuşeam să mai dorm puţin. Aceste poveşti din tabără, amestecate cu lucruri pe care le văzusem cu propriii mei ochi, cum ar fi tânăra mamă atârnând în copac şi copiii ei cu pielea ca pergamentul maroniu, sau mame strângându-şi în braţe bebeluşii morţi, refuzând să-i lase... eram recunoscător sorţii că nu le puteam desena foarte bine - simple figurine, de fapt. Dar chiar şi aşa, era de ajutor.

12. Legături

Când investigaţiile privind genocidul au luat sfârşit, m-am întors în N'Djamena, în Ciad, şi am luat pentru ultima dată masa cu Dr. John şi cu

ceilalţi. Nu este întotdeauna uşor să dovedeşti că a avut loc un genocid, aşa că fusese nevoie de multe interviuri. Statele Unite şi alte ţări au folosit această investigaţie pentru a stabili că guvernul Sudanului era într-adevăr implicat într-un genocid. Guvernul S.U.A. nu prea a mai făcut altceva în afara de asta, dar americanii, ca întotdeauna, au trimis multe ajutoare, la fel ca oamenii din Europa şi din alte părţi. Testul unei democraţii este cu siguranţă dacă guvernul reflectă sau nu ce este în sufletele oamenilor din acea ţară.

Cu banii primiţi din partea echipei de investigare a genocidului mi-am luat un telefon mobil. Voiam să pot lăsa un număr de telefon în tabere şi verilor mei, în caz că apăreau veşti despre familia mea. În special despre sora dispărută. Mai aveam nevoie de telefon şi ca să-i pot duce în continuare pe investigatori, poate şi pe jurnalişti, in tabere şi în Darfur. Am lăsat acest număr la Ambasada Americană şi în alte astfel de locuri: Acesta este numărul meu de mobil. Vorbesc engleză, arabă şi Zaghawa şi pot însoţi reporterii şi investigatorii în taberele de refugiaţi din Darfur şi în Darfur. Am tradus pentru echipa care a investigat genocidul, puteţi obţine informaţii despre mine de la ei.

La puţină vreme am primit un apel de la un grup de jurnalişti din Africa de Sud şi din alte ţări africane - patru negri şi un alb. Nu se temeau de nimic şi voiau să meargă peste tot ca să vadă violenţa care avea loc.

Am început să cer de la veri, prieteni, reporteri şi alţi străini cu relaţii numerele de telefon ale celor care ne puteau spune cum să călătorim în siguranţă prin aceste locuri periculoase. Agenda telefonului meu devenea tot mai plină cu numere de şeici, şoferi, militari ciadieni, chiar comandanţi ai rebelilor -oricine putea fi de ajutor pentru a intra şi a ieşi viu de acolo.

Reporterii erau foarte diferiţi de oamenii din ONG-uri. Nu le păsa nici de acte, nici de cât de legal treceam graniţa. Nu voiau decât să scrie reportaje care să-i ajute pe oameni. Şi beau foarte mult.

Dacă investigatorii genocidului erau ca nişte îngeri coborâţi din cer, aceşti reporteri erau ca nişte cowboy veniţi să cureţe locul. Când mi-am luat la revedere de la aceşti jurnalişti africani după ce mersesem împreună prin tabere şi puţin prin Darfur, pentru a vedea un sat distrus şi a sta de vorbă cu oameni aflaţi pe drumuri şi cu câteva grupuri de rebeli, i-am rugat să le spună şi altor reporteri să vină în Darfur pentru a scrie reportaje. Mi-au spus că vor lua

legătura cu prietenii lor jurnalişti din toată lumea şi le vor da numărul meu de telefon.

O prietenă mi-a spus că anumiţi oameni întrebau dacă eram într-adevăr din Ciad sau veneam de fapt din Sudan. În astfel de locuri există întotdeauna cineva care dă raportul despre tine. Faptul că traversasem frontiera şi vorbisem cu rebelii ajunse curând la urechile multora. Ciadul şi Sudanul au o relaţie de iubire şi ură, iar în acest moment încercau să coopereze.

Cei din Sudan le spuneau celor din Ciad că era posibil ca eu să fi ajutat reporterii să treacă graniţa. Prietena mea mi-a sugerat să-mi găsesc de lucru într-un loc discret. Am rugat-o să mă sune dacă lucrurile păreau să ia o întorsătură urâtă. Când începi să fii îngrijorat din cauza acestor lucruri vezi peste tot oameni care te urmăresc, chiar dacă ei nu există. Dar poate că unii chiar existau.

La puţină vreme după plecarea jurnaliştilor africani, am zburat din N'Djamena la Abeche într-un avion al Naţiunilor Unite cu două femei din New York. Megan şi Lori nu erau reporteri, dar aveau un spirit de aventură. Pentru a schimba ceva în lume se angajaseră într-o agenţie internaţională care îi ajută pe refugiaţii femei şi copii.

Le-am povestit despre problema femeilor care adună lemne de foc în apropierea taberelor, şi s-au arătat dornice să stea de vorbă cu cât mai multe femei şi fete despre acest lucru, ca şi despre lipsa educaţiei pentru copiii refugiaţi. Am mers în zece tabere. Megan şi Lori s-au întors în Statele Unite şi au făcut cunoscute poveştile adunate Congresului, Departamentului de Stat şi Naţiunilor Unite, cerând bani pentru sprijinirea educaţiei în tabere şi pentru a oferi pază armată femeilor. Până la urmă acest lucru s-a realizat o vreme, mulţumită lor şi multor altora care au pledat această cauză. Ajutorul trimis pentru rezolvarea problemelor oamenilor sărmani nu este niciodată suficient, dar aceste acţiuni le-au ajutat pe multe din femeile din unele tabere. Iar pe mine m-a făcut să simt că pot schimba ceva.

Dar nu este de ajuns să spun că am făcut asta sau asta. Trebuie să mă urmaţi în unele din aceste corturi. In cel de aici se găseşte o femeie într-un mic adăpost făcut din beţe şi folie de plastic, locuind împreună cu cei patru copii mici ai săi. Soţul ei şi alţi doi copii au fost omorâţi când le-a fost atacat satul. Copiii care au supravieţuit adorm adesea cu burta goală, pentru că raţia lunară de hrană din partea O.N.U. nu este suficientă. Chiar şi aşa, o parte din grâu îl

vinde întotdeauna într-o piaţă din apropiere pentru a putea cumpăra alimente mai hrănitoare - lapte, carne sau legume. Se străduieşte din greu, dar copiii ei au pete portocalii în păr, semn al malnutriţiei. Nu are destule învelitori pentru nopţile friguroase, doar două pături subţiri şi aspre care nu ţin nimănui de cald. Folia are o gaură mare pe unde atunci când plouă curge apă înăuntru, în ciuda surcelelor cu care a încercat să prindă marginile una de alta. Şi trebuie bineînţeles să-şi lase copiii singuri ca să adune lemne de foc.

Trei fete tinere din alt cort sunt nevoite la rândul lor să adune lemne de foc. Cea mai în vârstă dintre ele are paisprezece ani. Cea mai tânără, cam nouă, şi poartă un şal negru şi prăfuit care îi acoperă capul ca o glugă, ascunzându-i faţa. Nu ridică niciodată privirea şi parcă încearcă să dispară în nisip. Au fost violate de multe ori, dar trebuie să revină mereu în acele locuri pentru a găsi lemne. Când vorbesc despre asta încep să plângă.

Poveşti ca acestea ne-au fost spuse de sute de femei şi fete. Ţările bogate sau O.N.U. ar putea să trimită şi combustibil împreună cu hrana, sau să-i ajute pe refugiaţi să-şi construiască sobe mai eficiente, dar nimeni nu face asta.

Lori şi Megan au dormit în fiecare noapte în cort. Tot ce vedeau şi auzeau le întristase atât de tare, încât într-o seară am mers la o tarabă după nişte bere ca să ne mai înveselim puţin. Sticlele s-au răcit de la vremea răcoroasă. Ştiam că trebuie să-i menţii pe hawalya în funcţiune şi învăţam cum se face asta. Trebuie să găseşti o modalitate de a râde puţin în fiecare zi, în ciuda a tot ce se întâmplă, altminteri sufletul îţi seacă şi pur şi simplu nu mai are niciun pic de bucurie care să te ţină în viaţă.

Nu-mi reuşea mereu. O jurnalistă din Franţa, şi încă una foarte bună, a fost atât de tulburată la vederea cadavrelor copiilor după un atac, încât n-am putut s-o consolez cu nimic. Avea şi ea copii şi nu mai era în stare nici să vorbească, nici să mănânce, nici să bea. Nu mai făcea decât să plângă într-una după acei copii. Vederea şi duhoarea morţii nu pot fi descrise aici, şi nici n-aş vrea să le descriu, dar unii oameni trebuie să stea în spital zile întregi după ce iau contact cu ele.

După ceva vreme, Megan şi Lori mi-au trimis cărţi, printre care un dicţionar englez-arab, pe care încă îl mai am. Nu mi-au trimis aceste lucruri pentru că eram un prost translator, ci pentru că le spusesem că voiam să învăţ engleză cât mai bine. Din când în când mă sunau pe mobil ca să mă întrebe

despre familia mea şi despre sora mea dispărută şi familia ei. Stătuseră întotdeauna de vorbă cu mine aşa cum stăteam eu de vorbă cu atâţia alţii, şi era o alinare să ai în jurul tău oameni cărora le pasă de tine, te ascultă şi mai au capacitatea de a simţi revoltă şi compasiune.

Megan şi Lori se temeau cel mai tare să nu fiu trimis înapoi şi împuşcat înainte ca ele să audă vestea şi să mă poată ajuta cumva. De-acum eram prieteni buni. Era interesant pentru mine să ştiu că am doi prieteni în New York. Plus Dr. John în Washington. Tot mai mulţi prieteni, împrăştiaţi peste tot prin lume, cu fiecare nou grup de reporteri.

Mă împrietenisem şi cu cine trebuie din guvernul ciadian pentru a putea obţine rapid permise de trecere pentru reporteri. Le făceam cinste cu bere acestor oficiali guvernamentali în barurile în aer liber din N'Djamena şi Abeche. Voiam să fac ca totul să fie cât mai uşor şi sigur cu putinţă, pentru ca reporterii să nu mai aibă nicio scuză de a sta departe de noi. Dacă voiau să le dea bani oficialilor sau celor din armată pentru a uşura lucrurile nu mă opuneam, dar eu nu primeam nimic. Acest lucru mi-a întărit reputaţia în rândul celor din administraţie şi din armată, pentru că le revenea lor totul. Prin urmare, de fiecare dată când sosea un reporter, toţi oficialii din Ciad mâ ajutau imediat. Speram şi că aceşti prieteni vor face pierdute actele care mi-ar fi putut crea probleme.

Într-o seară, la un bar în aer liber, un prieten mi-a spus că exista posibilitatea să fiu arestat ca spion sudanez în Ciad, ca să pot fi schimbat cu un spion ciadian deţinut în Sudan. Am întrebat dacă arestarea era iminentă şi mi-a răspuns că dosarul era plimbat de colo-colo, dar că asta nu putea continua la nesfârşit. Fratele meu Ahmed mă învăţase, prin minunatul exemplu al propriei sale vieţi, cum să mă împrietenesc uşor cu oamenii, şi în acest fel mă ajuta în continuare de dincolo de mormânt.

13. Nicholas Kristof şi Ann Curry relatează de la fata locului

În vara lui 2006 am primit pe telefon un apel din New York. Nicholas Kristof de la New York Times şi Ann Curry de la NBC News, împreună cu echipa ei, aveau nevoie de ajutorul meu. Peste puţină vreme m-am întâlnit cu ei în Abeche. In acea vreme luptele erau în toi de-a lungul graniţei, aşa că misiunea se anunţa solicitantă şi dificilă pentru toată lumea.

Am mers imediat în oraşul de graniţă Adre din Ciad, îmbarcaţi într-un convoi de Land Cniiser-uri. Localitatea este exact la graniţa cu Sudanul, imediat la est faţă de Abeche. Ann voia să facă un reportaj despre luptele din apropiere de Adre, echipamentele masive cu care venise putând fi pregătite în Ciad, pe partea mai sigură a graniţei. Nick voia să avanseze mult înspre Sud, de-a lungul graniţei, către satele aflate pe linia frontului de luptă.

In timp ce făceam planurile, mi-am dat seama ce oameni admirabili erau Ann şi Nick. Ea era foarte politicoasă, dar punea mai multe întrebări decât orice reporter pe care l-am întâlnit vreodată. Nick părea genul de om care intră în tot felul de încurcături. Aşa că am plecat cu el. Voia să meargă mai întâi de-a lungul Wadi Kaya, marele :anion care separă Darfurul de Ciad, controlat în cea mai mare parte de Janjaweed. Nick avea cu el un cameraman, o asistentă şi desigur un şofer. Uneori trebuia să coborâm cu maşina în wadi, ajungând atât de aproape de taberele Janjaweed încât am fi putut să le facem cu mâna. Nu făceam aşa ceva, bineînţeles, ci treceam cât puteam de repede mai departe. Şoferul era foarte bun. Wadi-ul era plin de mangotieri şi portocali şi de grădinile cu zarzavat ale sătenilor care trăiseră aici până nu demult. Fructele cădeau pe jos fără să le culeagă nimeni.

După opt ore foarte solicitante am ajuns în satul pe care voia să-l vadă Nick. Satele din jur fie fuseseră deja atacate, fie erau în curs de a fi. Nick şi cei doi însoţitori ai săi mi-au mulţumit pentru că i-am adus până în acel sat. Cum nu existau propriu-zis drumuri, nu le venea să creadă că reuşisem să găsim locul. Dar în sinea mea mă gândeam că nu peste multă vreme s-ar putea să nu-mi mai fie aşa recunoscători.

Şeicul satului ne-a spus că se aştepta la un atac în acea noapte. M-am întrebat dacă aceşti ziarişti îşi dădeau cu adevărat seama că o legitimaţie de la New York Times nu le-ar fi de ajutor decât dacă nu trecea glonţul prin ea. Nick a fost foarte relaxat când i-am zis că n-ar trebui să ne scoatem prea multe bagaje din maşină şi să ne punem paturile prea departe de Land Cruiser. Se purta ca şi cum toată viaţa nu dormise decât în sate în curs de a fi atacate.

În depărtare auzeam împuşcături. Şeicul m-a avertizat că arborii din apropierea satului ascundeau probabil luptători Janjaweed care ne urmăreau - mai devreme se auziseră împuşcături şi din acea direcţie.

Ar fi trebuit să-i spun asta lui Nick, dar nu mai voiam să-l văd zâmbind condescendent, cum că îmi fac atâtea griji din nimic. În plus, n-aveam ce să facem în afară de a fi gata imediat de plecare, iar asta era treaba lui, nu a mea.

Cei trei şi-au desfăşurat sacii de dormit, în timp ce eu şi şoferul stăteam de vorbă cu şeicul. Americanii aveau prinse de cap lanterne care-i ajutau să vadă cum îşi aranjează sacii de dormit. Şeicul a arătat din nou înspre copacii din wadi şi mi-a zis că ar trebui să le atrag atenţia străinilor în privinţa lanternelor; mi-a zis că acele luminiţe spuneau Vă rog, unpuşcaţi-mă drept în cap. Poate că ar fi trebuit să-i spun ceva lui Nick despre asta, dar mi-am zis că oricum vor termina repede şi se vor întinde, ceea ce s-a şi întâmplat.

În astfel de situaţii - nu era pentru prima dată când treceam prin aşa ceva - preferam să rămân treaz. Vorbeam încet cu şoferul şi mâncam amândoi sardine la conservă. În mijlocul nopţii, pistoalele automate şi grenadele anti-tanc au răsunat foarte aproape de noi şi i-au trezit pe cei din echipă, care acum păreau speriaţi.

I-am aruncat lui Nick o privire ironică, cum că îşi face atâtea griji din nimic. Le-am spus să se culce la loc pentru că luptele erau la două sate depărtare. Chiar şi aşa, eu şi şoferul am rămas treji, numărând secundele între luminile şi zgomotul exploziilor.

In dimineaţa următoare eram încă în viaţă. După ceai am plecat cu maşina în satul vecin, care fusese atacat în timpul nopţii, dar se apărase şi supravieţuise.

Unul dintre atacatori fusese capturat şi bătut crunt. Avea cam paisprezece ani. Un altul fusese împuşcat în spate şi zăcea aproape mort pe nisipul din locul unde începeau copacii. Sângele făcuse o baltă în jurul său şi probabil i se scursese aproape complet din corp. Şi acesta avea tot cam paisprezece ani. Erau arabi Janjaweed. Am stat de vorbă cu băiatul care fusese bătut -eu traduceam.

- De ce aţi atacat acest sat?

- Suntem din satul de-acolo. Am fost mereu prieteni cu cei din satul de aici.

- Păi şi atunci?

- Soldaţii guvernamentali ne-au spus că dacă nu-i atacăm oi primii, cei de-aici ne vor ataca satul şi ne vor omorî familiile, şi ne-au promis bani dacă vom face asta.

Era vorba cam de două sute de dolari, foarte mult pentru aceasta zonă - presupunând că cineva chiar le dăduse aceşti bani.

- Familiile noastre au nevoie de bani, şi trebuia să-i protejăm pe ai noştri.

Deşi aşa stăteau lucrurile. L-am lăsat pe băiat cu sătenii. destul de probabil, n-aveau să fie prea blânzi cu el. Cum am zis, avea paisprezece ani.

De acolo am pătruns mai adânc în Darfur. Aici se dădeau lupte grele şi în drum către locul luptelor, am trecut cu maşina pe lângă mii de femei şi copii care fugeau îngroziţi.

- Sunteţi nebuni, strigau toţi la noi. Călăreţii Janjaweed sunt peste tot în direcţia aia. Trebuie să vă-ntoarceţi!

Ar fi trebuit să-i spun lui Nick ce ziceau, dar cred că a nţeles; feţele şi gesturile lor speriate nu mai aveau nevoie de nicio traducere. Constatam că nu mi-e deloc frică. Ceea ce-l face pe un soldat guvernamental, sau pe un rebel, sau pe un anjaweed să simtă că a murit deja, deci îşi poate face treaba pentru că oricum nu mai contează - ei bine acelaşi lucru îl simţeam şi eu. Dar îmi făceam griji pentru Nick şi pentru cameraman, pentru asistenta lui Nick şi pentru şofer. Pentru ei trebuia să-mi folosesc toată priceperea ca să-i ţin în viaţă.

Am ajuns la un spital de campanie al unei ONG, care fusese abandonat. Mai departe era un câmp plin cu iarbă, străbătut în fugă de oameni care veneau înspre noi. Un sat aflat de cealaltă parte a copacilor tocmai era atacat şi aceştia fugeau înspăimântaţi pe lângă noi, oprindu-se totuşi - lucru remarcabil - ca să ne îndemne să fugim cu ei. Lângă spital, sub prelate de plastic, erau răniţi dintr-un atac anterior, lăsaţi acolo când spitalul fusese abandonat, cu câteva momente mai devreme. Unii dintre cei care fugeau erau răniţi, sau îşi ţineau în braţe copiii răniţi. Strigau după asistenţa medicală pe care nu le-o mai putea oferi nimeni. Cei cu răni grave stăteau aşezaţi sau întinşi, unii dintre ei plângând sau văitându-se de durere sau de disperare, aşteptând să moară, din cauza rănilor sau ucişi de călăreţii Janjaweed care erau tot mai aproape.

În aceste condiţii, Nick Kristof şi-a scos desigur carnetul de notiţe şi a început să stea de vorbă foarte calm cu oamenii. Nebunia este în acelaşi timp ocupaţia şi metoda unui reporter de război. Am tras aer adânc în piept şi m-am ghemuit pentru a începe să traduc. Acest bărbat a fost împuşcat de un arab

care-i era prieten şi vecin de multă vreme, căruia i se spusese să îi ia acestui bărbat arma. Când acesta a refuzat, prietenul lui l-a împuşcat.

Focurile de armă şi strigătele se auzeau tot mai tare cu fiecare secundă,

- Nick, trebuie să plecăm, spuneam aproape după fiecare propoziţie tradusă.

- Doar câteva întrebări, îmi răspundea, sărind de la un rănit la altul. Vedeam deja luptători Janjaweed adunându-se printre copaci, aşteptându-şi tovarăşii înainte să se năpustească spre noi.

- Ar fi un moment excelent să plecăm, am spus din nou.

- încă una foarte scurtă, a răspuns Nick, dând rapid pagina carneţelului pentru a face loc pentru următoarea discuţie.

Ok, mi-am spus, asta e munca pe care mi-am ales-o. Continuam să traduc, în timp ce păsările din copacii din jurul nostru începeau să-şi ia zborul.

Ultimul bărbat intervievat nu era rănit, dar stătea ghemuit acolo împreună cu doi copii mici. Spunea că aştepta acolo cu speranţa că soţia lui şi celălalt copil mai erau încă în viaţă. căzuse un pic mai în faţă. Un alt bărbat alergase să o ajute, dar căzuse şi el.

- Să mergem acolo, mi-a spus Nick.

Ok. Asta e munca pe care mi-am ales-o. Ne-am târât prin iarbă până la acea femeie. Moartă. Bărbatul care mersese s-o ajute era mort şi el. Era foarte greu să-i priveşti de atât de aproape.

Atunci Nick a spus că poate ar trebui să mergem. Îşi făcea tâtea griji din nimic.

Trecând în fugă, cu capul jos, pe lângă bietul soţ în aşteptare, am spus să plece acum, că nu mai putea face nimic pentru soţie şi copil.

După o ultimă privire aruncată acestor oameni cumsecade care erau cu toţii condamnaţi, am pornit-o în fugă către Land Cruiser, alergând în zig-zag şi strigând la cameraman şi la asistentă să sară înăuntru prin uşile deschise, auzind focurile de armă în câmp deschis în timp ce ne îndepărtam tot mai repede de pajişte. Un copil aşezat în iarbă s-a oprit din plâns şi ne-a făcut semn cu mâna de despărţire.

Traversam zone cu nisip foarte adânc, uneori cu roţile nvârtindu-se în gol.

- Ai grijă să conduci fără greş, i-am spus şoferului.

Nu ne puteam permite nicio mişcare greşită. Câteva secunde am rămas înţepeniţi, dar s-a calmat şi ne-a scos de acolo. Era prea agitat ca să conducă, dar era pe scaunul şoferului şi n-avea ce face.

Traversam o junglă deasă unde locuiau călăreţii Janjaweed mpreună cu familiile lor. Dacă ar fi avut de ales, ar fi preferat să lupte în altă parte, nu aici. Dar chiar aici ne-am înţepenit rău de tot. Tinerii arabi - mai aveau probabil un an sau doi până să ia armele - au început să vină în fugă spre noi.

După cum s-a exprimat domnul Thoreau, dacă un câine fuge spre tine, e bine să-ncepi să-l fluieri. M-am dat jos din maşină şi am strigat la băieţi să vină mai repede, mai repede, şi că ajutor! sunt unchiul vostru. Ajutaţi-mă să împing maşina asta! Au venit grămadă şi ne-au ajutat. Ştiam că fraţii şi taţii lor aveau să apară dintr-un moment în altul. O dată, şi-nc-o dată, şi-nc-o dată, până când maşina s-a desprins în fine şi ne-am îndreptat cu viteză maximă spre Ciad.

Am reuşit să ajungem înapoi la Adre, foarte nervoşi şi obosiţi cu toţii. Ann şi Nick îşi povesteau ce-au văzut. Eu am scos o sticlă de Johnnie Walker, care face parte din ritualul de sfârşit al unei astfel de zile. I-am privit multă vreme vorbind. Spre deosebire de noi, aceşti oameni nu erau nevoiţi să se afle aici. În sănătatea lor, mi-am spus în gând, în timp ce-mi clăteam sufletul după acea zi, cu gândul la copilul care ne făcuse cu mâna din iarbă.

14. Din nou acasă

L-aţi cunoscut deja pe regizorul Philip Cox, care mi-a salvat /iaţa sunându-l la telefon pe un comandant. Philip mai fusese n Darfur şi cunoştea foarte bine pericolele de aici.

Ştia exact ce voia: ce fel de maşină, ce fel de şofer, ce feluri de mâncare şi câte sticle de whiskey - o parte pentru noi, o parte pentru soldaţii cu care avea să stea de vorbă.

Philip voia să vadă unde crescusem eu şi unde se găsea satul meu distrus şi unde era înmormântat Ahmed. Aşa că ne-am dus acolo, în ciuda pericolelor.

După ce mi-a salvat viaţa, am mers într-un loc din interiorul Darfurului unde i-am zis că voiam să ne oprim. Era unul din satele distruse din visele mele, satul unde bărbatul fusese legat de un copac, iar fata lui ucisă cu baioneta de un Janjaweed. Am găsit locul şi ceea ce bănuiam că este copacul cu pricina. Voiam pur şi simplu să fac asta, să spun o rugăciune pentru ea;

după atâtea vise aveam cumva sentimentul că o cunosc şi trebuia să-i aduc un omagiu. Voiam să mă asigur că nu voi găsi oase mici de copil care să trebuiască să fie îngropate. Nu am găsit. Aveam să revin în acest loc şi în alte ocazii, de fiecare dată când aveam drum prin preajmă.

Apoi ne-am îndreptat spre nord prin Ciad şi am traversat înapoi în partea extrem-nordică din Darfur. Aveam mult de mers până la satul meu. Ne uitam toată ziua spre cer, sperând că nu vom vedea elicoptere sau coloane de fum, semne ale unui sat atacat sau ale unei lupte. Când vedeam în depărtare un nor de praf ridicat de maşini ne opream şi le lăsam să dispară în depărtare. Am sunat câteva grupuri de rebeli şi mi s-a spus să fim cu ochii-n patru, pentru că în zonă ar putea fi probleme.

Am trecut prin oraşul Furawiya, pe vremuri atât de frumos. Aici şi în satele din jur locuiseră cam treisprezece mii de oameni, înainte ca totul să fie atacat şi distrus. Era oraşul gen carte poştală al Darfurului de Nord, cu copaci imenşi de-a lungul râului şi cu munţi de fiecare parte a văii nisipoase care adăpostea oraşul. Măcelul fusese crunt. Sătenii care încercau să scape urcând pe coasta dealului au fost mitraliaţi din elicoptere. Am văzut împreună cu Philip cum dealul era încă presărat cu cel puţin treizeci şi cinci de cadavre - multe dintre ele ale unor copii.

Maşina cu care mergeam a încetinit în timp ce treceam prin nisip de-a lungul wadi-ului care adăpostea odată oraşul mai mare, cu piaţă, din apropierea satului meu. O să vă rog să mă iertaţi că nu menţionez numele acestor sate, încerc să nu le | provoc necazuri celor care se ascund încă în aceste zone.

În wadi nu se auzea nicio pasăre - era atât de diferit de locul din amintirea mea. Tăcerea era stranie şi profund neliniştitoare. Am ajuns pe locul vechiului sat şi aici am văzut câţiva rebeli aflaţi în trecere, odihnindu-se sub copaci, şi alţi câţiva oameni care locuiseră mereu prin zonă şi care îmi erau cunoscuţi.

I-am arătat lui Philip unde fusese casa şeicului, acum o pată neagră pe nisip, cu ce mai rămăsese din pereţii unor încăperi din chirpici. În sus şi în jos de-a lungul wadi-ului se vedeau alte pete de nisip negru. O parte din copacii mai mari erau arşi, dar copacii mai tineri erau verzi şi poate că într-o zi vor adăposti iarăşi viaţa în acest loc.

Philip a stat de vorbă cu câţiva din soldaţii rebeli. Câţiva oameni care trăiau în zonele ascunse ale văilor montane şi care în acea zi coborâseră în sat ca să afle de la rebeli ce se întâmpla aveau veşti pentru mine: sora mea Aysha şi tatăl meu erau prin apropiere şi li se spusese că am sosit.

Tata, ajuns foarte bătrân, parcurgea în continuare distanţe mari pe jos şi avea grijă de animale. Rămăsesem în legătură cu el. Mama îşi găsise adăpost pe o albie secată, într-un loc ascuns, şi reuşise cumva să planteze nişte mei, cum fac femeile. Nu eram sigur că tatei îi mergea atât de bine încât să poată ajunge la ea foarte des, trebuind să mute animalele în căutarea ierbii şi să nu se lase descoperit de Janjaweed şi de trupele guvernamentale, cu avioanele lor. Dar probabil că îi lăsase câteva animale pentru lapte şi poate câteva găini pentru ouă.

L-am zărit înainte să apuce el să mă vadă. Purta o jallabiya albă şi o pălărioară albă, amândouă periculos de vizibile, dar foarte tradiţionale. Era şi mai adus de spate decât la ultima noastră întâlnire şi parcă mai mic - trupul masiv şi solid de altădată dispăruse aproape cu totul. Stătea de vorbă cu alţi bătrâni, gesticulând cu un braţ firav.

Când m-am apropiat, s-a întors către mine. Ochii îi erau albicioşi şi îmi dădeam seama că abia mai vede, dar îmi cunoştea paşii, sau simţise cumva că eram eu. Ne-am strâns uşor în braţe. Îl simţeam slab şi fragil, dar îmbrăţişarea lui era puternică. Mi-a fost greu să-i dau drumul.

- Tată, i-am zis.

- Daoud, am tot auzit despre tine. Mă bucur să te văd în viată. Ieri ai avut necazuri cu nişte rebeli.

Aşa e în Darfur. Veştile se află cel mai repede acolo unde nu există niciun mod de a fi aflate.

- Vino să bei ceaiul cu noi, mi-a spus tata, conducându-mă într-un cort. Ne-am aşezat cu ceilalţi bărbaţi, unchi şi veri pe care nu-i mai văzusem în aceşti ani.

Prelata de la intrarea cortului s-a dat la o parte şi înăuntru a intrat sora mea Aysha, în falduri de un verde strălucitor, cu câte un copil agăţat de fiecare mână. Când m-a văzut a râs, apoi a zâmbit doar şi a închis ochii ca să savureze momentul.

- Daoud, omul de la oraş, a venit să ne viziteze, mi-a zis. E o onoare pentru noi, nişte simpli ţărani.

Toată lumea a râs. Aysha e cea mai amuzantă dintre surorile mele.

În scurtă vreme cortul s-a umplut de veri care doreau să mă întâmpine. Era o mare bucurie să fiu înconjurat de familie, să stăm de vorbă şi să râdem ca şi cum lumea noastră ar fi fost întreagă din nou - ţinându-l strâns de mână pe tata, ştiind că mama trăia şi nu era foarte departe, imaginându-mi că Ahmed era afară, dând apă la cămile. Însă acest mic cort adăpostea în acest moment tot ce mai rămăsese dintr-o vale întinsă, plină de sate. Această lume, atât de dragă mie, era aproape dispărută, dar iată că încă mai rămânea ceva din ea. Am mâncat bine; Aysha a adus câteva tăvi din care ieşea fum, pline cu carne de capră condimentată din belşug, pentru toată lumea. Philip s-a aşezat cu noi, făcând deja parte din familie. Datorită lui eram aici, cum să nu-l privesc ca pe un frate?

De ce oare cel care vine de departe e mereu considerat expertul care se pricepe la toate? Pentru simplul motiv că fusesem plecat mi s-a cerut sfatul privind problema arzătoare a zilei: o tânără refuzase să intre într-o căsătorie aranjată cu un bărbat mai în vârstă şi încercase să se otrăvească. Le-am zis că fata nu trebuie forţată să se mărite cu acel bărbat şi că ar putea să încerce iarăşi să se otrăvească dacă era forţată. Bărbaţii au dat din cap aprobator. Cred că aveau de gând să închidă ochii la această încălcare a vechilor obiceiuri, iar această Julietă va fi liberă să se mărite cu cel pe care îl iubea.

Acea noapte a fost prima de la atac, în toţi aceşti ani, în care am dormit adânc. Eram în 2005, iar atacul se petrecuse în 2003 - o mulţime de timp fără somn de ajuns.

Chiar şi aşa m-am trezit şi m-am ridicat în picioare sub lumina lunii o vreme, însă nu din cauza unui coşmar, ci de la cât de bine mă simţeam în acest loc, care-mi pătrunsese în somn ca aromele de ceai cu mirodenii şi mentă. Sub lumina lunii nisipul arăta ca şi când eram copil şi mă jucam Anashel şi Whee, târziu în noapte, cu copiii care acum fuseseră împrăştiaţi care-încotro. Vor veni furtuni de nisip şi în câţiva ani vor acoperi această cenuşă, şi cine va mai şti că aici au trăit oameni cu sufletul cald, şi că muntele de sub lumina lunii, ridicându-se rece şi tăcut, se cheamă Satul lui Dumnezeu şi este plin de toate speranţele noastre pentru toţi ai noştri?

Mi-ar plăcea să vă spun că Philip şi cu mine şi cu şoferul ne-am întors fără incidente la Abechc, dar n-a fost chiar aşa. Era important să ieşim din Sudan înainte de lăsarea întunericului, şi pentru că îi spuneam şoferului să întoarcă în

cutare sau cutare loc, la copacul de aici sau la capătul acelui wadi, nu ştia niciodată sigur dacă suntem în Ciad, în siguranţă, sau revenisem în Sudanul plin de pericole. „Sudan? Ciad? Sudan?" mă întreba într-una şoferul, ridicându-şi mâinile pentru a fi mai convingător. Philip se amuza foarte tare. Dar cel de la volan încerca pur şi simplu să nu fie omorât în noaptea aceea. Şi după o vreme chiar devenise amuzant. Când petreci mai mult timp cu englezii, lucrurile ciudate încep să pară amuzante. Şoferul conducea tot mai repede pe măsură ce soarele asfinţea. Asta nu e o idee foarte bună când te găseşti într-un loc tot mai întunecat, fără niciun drum. M-am aplecat înspre el ca să-i spun s-o lase mai uşor, dar era prea târziu. Am intrat într-o groapă, ne-am învârtit în loc şi ne-am buşit foarte rău. Philip era pe locul din faţă şi avea centura pusă - n-a păţit nimic. Şoferul fusese zgâlţâit bine, dar scăpase teafăr. Eu eram în spate, fără centură, şi tocmai mă aplecam în faţă, aşa că m-am lovit cu faţa de şofer şi mi-am spart nasul, care începu să sângereze abundent când încercam să ne strecurăm afară din maşina accidentată. Eram prost plasaţi, pe partea sudaneză a graniţei, dar Philip nu se putea abţine să nu arate într-una spre nasul meu şi să râdă cu poftă. Asta l-a făcut până la urmă şi pe şofer să râdă. Am început şi eu să râd, dar mă durea foarte tare. Ne-am târât către Abeche, iar Philip i-a plătit pe loc maşina şoferului. Apoi am reuşit să dăm de unul din barurile din Abeche, pline de muşte şi negustori ilegali. După câteva pahare am început să nu mai simt durerea din nas şi gât.

Am vorbit numai despre momentele mai fericite ale călătoriei: vizita făcută familiei mele, desigur, şi întâmplarea din Furawiya când Philip se apropiase pentru a filma o bombă neexplodată de peste două sute de kilograme, aşezată în nisipul din wadi. Nu ştiu cum s-a făcut că s-a împiedicat şi a căzut cât era de lung peste bombă. A rămas întins câteva secunde bune, întrebându-se dacă ar fi o idee rea să încerce să se mişte. M-am uitat la el şi mi-am spus Acum un englez ar râde, aşa că am râs. Vorbind în şoaptă, m-a rugat să-l ajut să se ridice cu grijă, ceea ce am fost mai mult decât fericit să fac, dat fiind că totul se afla acum cu siguranţă în mâinile lui Dumnezeu.

- Dacă aş fi căzut eu peste bombă ai fi râs, i-am spus în barul din Abeche.

- Dacă ai fi căzut tu peste bombă ar fi fost amuzant, mi-a explicat Philip.

În ziua următoare s-a urcat în avion şi a plecat, iar eu i-am aşteptat pe următorii reporteri dornici de a se aventura în Darfur.

Curând am primit un telefon de la BBC. BBC-ul este un ucru important în toată lumea, dar dacă ai crescut în sărăcie, în Africa, mai ales într-o fostă colonie britanică, BBC-ul este un lucru extrem de important. Aveau nevoie de ajutorul meu. BBC-ul avea nevoie de ajutorul meu. BBC-ul! Uimitor. Am plecat la N'Djamena ca să mă pregătesc pentru întâlnirea cu ei. Mai întâi însă am întâmpinat o mică problemă: relaţia de iubire-ură dintre Ciad şi Sudan se schimbase iarăşi, iar rebelii sprijiniţi de guvernul Sudanului au atacat brusc N'Djamena, în Ciad. M-am trezit în zgomot de grenade anti-tanc explodând pe stradă, chiar în faţa cămăruţei unde stăteam. În acel oraş nu e nevoie nici în zilele obişnuite de ceas deşteptător ca să te trezeşti dimineaţa, dar în acea zi acest lucru era adevărat mai nult ca oricând.

15. Trezirea în N'Djamena

Deşi este capitala Ciadului, N'Djamena, oraş care adăposteşte cam trei sferturi de milion de suflete, este amplasat exact lângă graniţa cu Camerunul, ca şi cum ar aştepta momentul oportun ca să traverseze râul şi să scape astfel de propria sărăcie.

La N'Djamena te trezeşte în fiecare dimineaţă căldura. Te trezesc şi copiii care se joacă în faţa uşii tale. Închiriasem o cămăruţă într-o clădire de chirpici care adăpostea opt familii, aşa că pot depune mărturie în această privinţă. Bărbaţii şi băieţii, mergând călare pe cămile până la piaţă, strigând de la o cămilă la alta, te trezesc şi ei - deşi nu este neplăcut să auzi aşa ceva în timp ce te trezeşti, pentru că franceza şi araba din N'Djamena se amestecă într-o manieră foarte muzicală. Motoretele rablagite te trezesc şi ele şi te fac să simţi mirosul de fum. Motoarele vechi pe motorină ale taxiurilor galbene Peugeot îşi încep cursele zilnice prin străzile noroioase, iar zăngănitul şi fumul lor îţi intră şi ele în cameră. Multe dintre femeile acestui oraş îşi încep drumul către râu pentru a spăla hainele întregii familii; stau de vorbă şi râd în timp ce trec pe sub fereastra ta. Se mai poate şi să primeşti un telefon de la vreun prieten care vrea să ştie cum îţi merge.

În mod normal, când mă trezeam, primul lucru pe care-l vedeam în faţa ochilor era ventilatorul electric mişcându-se într-o parte şi în alta, conectat la micul generator pe benzină care murmura în faţa uşii. Aici toţi au astfel de generatoare, riadul are o grămadă de petrol şi o grămadă de bani din petrol.

Dar nu ştiu cum se face că oamenii au parte de numai câteva ore de electricitate pe zi.

Într-o dimineaţă obişnuită avioanele franceze de vânătoare zboară în viteză la joasă altitudine dinspre baza lor de lângă aeroport pe deasupra oraşului. Îţi dau o mână de ajutor în caz că ai fost leneş şi nu te-ai trezit încă.

Terenul care se întinde dincolo de oraş este un deşert plat, :u petice răzleţe de acacia, jojoba, palmieri înalţi şi, vara în sezonul ploios, puţină iarbă verde. În rest totul este maroniu, în afară de malurile râului, unde femeile îşi întind rufele viu colorate la uscat după ce le-au spălat în curenţii limpezi. N'Djamena este o răspântie comercială, aşa că oile, caprele şi cămilele sunt de găsit peste tot. Unele familii cultivă bumbacul in apropierea râului. Alţii merg la pescuit în râurile Chari şi Logone sau în Lacul Ciad, odată al treilea ca mărime din Africa, dar care acum seacă într-un ritm rapid. In piaţa din oraş se vând tilapia, somn şi salanga, care sunt apoi prăjiţi de femei la terasele în aer liber. Acesta e cel mai plăcut dintre numeroasele mirosuri de fum din N'Djamena.

Majoritatea femeilor poartă haine lungi şi viu colorate -câteva poartă văluri subţiri şi unduitoare. Bărbaţii poartă turbane lejere sau pălărioare de in. Unii poartă hainele albe tradiţionale, jallabiyas, dar cei mai mulţi se îmbracă în stil occidental, cu cămăşi şi pantaloni sport asortate, de culoare maron deschis. Majoritatea oamenilor sunt înalţi - cum sunt şi eu, am un metru optzeci - şi sunt mai degrabă slab datorită mersului pe jos, muncii intense şi mâncării insuficiente, care reprezintă unul din multele „avantaje" ale sărăciei.

Poţi să mergi de-a lungul unei străzi noroioase din N'Djamena, cu case vechi de locuit de-o parte şi de alta şi cu tarabe pline de fum care vând kebab puternic condimentat pentru singura masă pe care o vei lua în acea zi, şi deodată să te trezeşti în faţa unui hotel de lux de patru stele. Ciadul are rezerve de petrol, aşa că există câteva hoteluri de mare clasă pentru cei bogaţi, care vin să ia repede banii de aici până nu apucă bogăţia să strice farmecul oraşelor noastre de chirpici. Mă aşteptam să mă întâlnesc cu cei de la BBC într-unul din aceste hoteluri, dar m-am trezit într-un mod neaşteptat şi ziua mea a fost una neaşteptată.

Cam la trei şi jumătate dimineaţa au început problemele. Explozii îngrozitor de zgomotoase ale grenadelor anti-tanc şi ale mortierelor şi foc de mitralieră. Rebelii, care nu erau deloc rebeli, ci agenţi ai guvernului sudanez, au năvălit dinspre est, dinspre sud şi dinspre nord. Elicopterele armatei

ciadiene zburau pe deasupra asaltului de la sol, evitând să tragă acolo unde ar fi putut fi atinşi civilii.

Cam la cinci şi jumătate am simţit că nu mai suport şi am ieşit afară. Dacă mi-era dat să mor, nu voiam să fie de la un glonte rătăcit care mă lovea în timp ce eram întins pe saltea. Măcar să fiu în stradă, privind tot ce se întâmpla.

Land Cruiser-urile armatei ciadiene goneau încolo şi-ncoace, iar camioanele rablagite ale rebelilor se duceau şi ele încoace şi-ncolo. Tineri soldaţi din trupele rebele, unii neavând nici măcar paisprezece ani, săreau din maşini pe unde puteau şi intrau prin case unde cerşeau haine civile, ca să se poată ascunde printre trecători. Fuseseră recrutaţi fără voia lor, drogaţi şi trimişi la luptă. Dar unii erau îndeajuns de isteţi încât să recurgă la această stratagemă, iar lumea îi ajuta.

Salvele de grenade anti-tanc loveau aceste camioane pline de copii transformaţi în soldaţi; străzile se umpleau cu corpurile celor morţi şi răniţi. Am mers la casa unui prieten, aflată în apropiere. Camioanele din care se trăgea treceau pe lângă mine, dar nu trăgeau în mine. Dacă aveai ghinion puteai fi atins de un glonţ, bineînţeles, dar altminteri soldaţii se luptau între ei, nu cu oamenii de pe stradă.

Prietenul meu cunoştea multă lume în armata ciadiană şi aceştia au început să-l sune pe telefonul mobil. La adresa de-aici era un rănit, la cea de-acolo alt rănit. Aţi putea să veniţi cu maşina să ne duceţi până la spital? Aşa că noi, la fel ca multe alte grupuri de prieteni, conduceam ca nebunii de-a lungul şi de-a latul oraşului, evitând gloanţele şi ducând oamenii la spitalele care se umpleau cu repeziciune, dar reuşeau totuşi să-i ajute pe toţi cei care mai puteau fi ajutaţi. Pe la prânz toţi rebelii fuseseră fie ucişi, fie luaţi prizonieri, fie fugiseră. Cam 250 de băieţi fuseseră capturaţi şi, sper din toată inima, trimişi la şcoală, nu la moarte.

Cam 400 de soldaţi fuseseră răniţi şi erau internaţi în cele două spitale. Seara, preşedintele Deby a vizitat unul din ele. Strigătele de durere se auzeau atât de tare şi sângele curgea atât de abundent încât doar cei mai rezistenţi doctori şi cele mai rezistente asistente le puteau suporta. Noi ceilalţi ne vizitam prietenii. Muriseră mulţi oameni, dar după două-trei zile supravieţuitorii se regăseau deja în pieţe şi pe terase pentru a discuta despre tot ce se întâmplase.

Megan m-a sunat din New York; Philip din Londra; alţii de peste tot din lume. Da, sunt bine.

Echipa BBC a ajuns la timp ca să poată intervieva o bună parte dintre prizonieri şi să vadă cum îşi revenea oraşul.

16. o pădure ciudată

După ce s-a ocupat de povestea din N'Djamena, echipa BBC a vrut să meargă în taberele de refugiaţi şi apoi să treacă în Darfur.

Veniseră cu camere de filmat imense şi cu mai multe cutii cu echipamente decât ar fi fost nevoie oriunde în lume, după părerea mea. Aveau de gând să zboare la Abeche, iar eu urma să vin cu echipamentele pe şosea. Mă temeam ca bandiţii care bântuiau în grupuri mici prin zonă să nu fure toate aceste camere, obiective, reportofoane şi microfoane foarte scumpe. Aşa că am avut grijă să păstrez orarul şi rutele secrete. I-am rugat pe pasagerii dintr-o maşină care pleca din N'Djamena să-şi pună cutiile sub scaune, ca şi cum ar fi bagajele lor, ceea ce au făcut fără nicio problemă după ce le-am dat câţiva dolari la fiecare.

După ce am stat de vorbă cu oamenii din taberele în continuă creştere am dat telefoanele obişnuite comandanţilor militari şi am traversat graniţa. Poate vă închipuiţi că majoritatea oamenilor din Darfur sunt fie în taberele de refugiaţi din Ciad, fie morţi, dar nu trebuie să uitaţi cât de mare este Darfurul şi cât de multe sate sunt înghesuite în fiecare parte a sa. Mai rămâneau încă multe sate de distrus şi mulţi oameni de omorât, şi au mai rămas până în ziua de azi. Peste tot ne întâlneam cu mulţimi de oameni încercând să-şi găsească salvarea fugind.

La marginea unuia dintre sate, într-un loc cu pădure deasă, apărătorii satului îşi găsiseră un ultim adăpost în copacii înalţi, unde se căţăraseră cu arme cu tot. Fuseseră împuşcaţi cu toţii, trecuseră mai bine de trei zile de când bărbaţii din copaci muriseră, şi în acea după-amiază înăbuşitoare de primăvară corpurile lor începeau să pice la pământ. Mergeam printr-un peisaj straniu, în care membre şi capete de oameni cădeau din când în când printre noi. Un picior a căzut chiar lângă mine. Ceva mai încolo s-a auzit bufnitura făcută de un cap rostogolindu-se pe pământ. Crângul era plin de miasme groaznice, ca un gaz otrăvitor de la care te dor până şi ochii. Şi nu era decât preludiul pentru ce

avea să ne apară în cele din urmă în faţa ochilor: optzeci şi unu de bărbaţi şi copii căzuţi unul peste altul, ciopârţiţi şi omorâţi cu baionetele în acelaşi atac.

Reporterii sunt foarte umani, minunat de umani, şi uneori plâng în timp ce traversăm zonele dificile. După o vreme nu mai poţi să-ţi ascunzi lacrimile. Uneori îngenunchează şi stau cu fruntea sprijinită în palme, aproape de pământ. Se roagă cu voce tare şi adesea iau o mână de pământ şi o aruncă peste corpul unui copil, sau acoperă figurile unei familii tinere cu o f'ucată de pânză găsită prin preajmă - figuri îngheţate de groază, cu ochii şi gurile larg deschise. Reporterii ajută şi la îngropatul morţilor: în această expediţie cu BBC-ul am îngropat multe cadavre. Dar aceşti optzeci şi unu de bărbaţi şi băieţi erau prea mult, erau prea mult pentru oricine.

Când ajung aproape de un cadavru mort de multă vreme oamenii vomită. Nu poţi controla asta, pur şi simplu se întâmplă. La fel la următorul cadavru, şi la următorul. Curând stomacul ţi-a fost golit de tot, dar corpul ţi se schimonoseşte în continuare văzând şi simţind în nări tragedia unei vieţi irosite atât de monstruos. Insă aceşti optzeci şi unu...

O parte dintre oamenii BBC au trebuit să se întoarcă în riad, unde au fost internaţi timp de trei zile într-o clinică pentru a-şi reveni din ce văzuseră şi ce mirosiseră şi ce aflaseră despre latura a ceea ce nu poate fi numit decât răul, răul pur şi simplu.

17. A şasea expediţie

Începuse să devină aproape o rutină: reporterii mă sunau, eu vorbeam cu comandanţii de pe teren, apoi plecam cu toţii. Următorul reporter mă sunase cu luni în urmă din New Mexico. S.U.A., şi acum aştepta să mă întâlnească.

Palul Salopek este un bărbat slab, cam de patruzeci şi trei de ani. L-am întâlnit prima dată în foarte pretenţiosul Hotel Le Mcridien din N'Djamena. Holul somptuos de la intrare are fotolii în care te scufunzi, covoare groase şi obiecte de artă africană pe pereţi. Râul care separă Ciadul de Camerun curge frumos prin spatele hotelului şi poate fi văzut prin ferestrele mari.

În holul aglomerat, Paul m-a auzit când întrebam de el la recepţie. A venit la mine, s-a prezentat şi ne-am aşezat într-un colţ liniştit pentru a pune la cale următoarea expediţie. Avea la dispoziţie numai câteva zile pentru a vizita taberele de refugiaţi, trimis de National Geographic. Am hotărât să plecăm cu

avionul la Abeche, unde Paul avea să se întâlnească cu cei din ONG-uri, iar eu aş fi mers în piaţa centrală pentru a găsi o maşină şi un şofer.

Piaţa centrală din Abeche are mii de tarabe ale căror acoperişuri de tablă se suprapun, formând o mare copertină de metal în mijlocul oraşului. În partea de sud a acestui imens labirint de tablă se găsesc cam treizeci de taxiuri galbene, aşteptându-şi clienţii. Uneori sunt şi Land Cruiser-uri care pleacă în diverse direcţii sau pot fi închiriate pentru a merge unde vrei. Treceam printre aceste maşini căutând una în stare bună, cu un şofer de încredere şi cu aer inteligent. Am negociat un preţ corect şi, după ce ne-am oprit să luăm provizii, l-am luat şi pe Paul de la biroul ONG-urilor. Ne-am îndreptat către tabere pe o ploaie torenţială, şi apa adâncă din wadi-uri nu ne facea viaţa prea uşoară.

Majoritatea acestor Land Cruiser-uri sunt prevăzute cu un ub vertical, care trece pe lângă parbriz şi pe unde aerul poate ajunge în motor chiar dacă maşina este în apă aproape cu totul, când astfel de maşini trec o apă, uneori se mai văd deasupra doar capătul tubului şi puţin din acoperiş sau din antena radio. Dacă eşti înăuntru trebuie să închizi foarte bine geamurile. Dacă nu ştii să înoţi, n-o să duci lipsă de ocupaţie când apa ajunge la partea de sus a ferestrelor. Land Cruiser-urile folosite în Africa sunt mai mari şi mai grele decât cele întâlnite prin multe locuri, şi unele din ele sunt foarte vechi. Cel în care ne aflam era vechi, dar bine îngrijit. Paul nu era îngrijorat de apa adâncă. Ca unul care nu ştie să înoate, sunt foarte prompt când vine vorba de închis bine geamurile maşinii, aducându-le aminte celorlalţi să facă la fel.

Nu e bine să te prindă întunericul pe astfel de drumuri, în primul rând pentru că de fapt nu există propriu-zis niciun drum, apoi din cauza bandiţilor şi a leilor şi a celorlalte animale care vânează noaptea. Aşa că i-am zis lui Paul că ar trebui să găsim cât mai repede un sat. Ne-am oprit într-un sat Zaghawa al cărui şeic îmi era prieten. După ce am mâncat carne de capră şi pâine, am ieşit afară în curte. Ploaia se oprise, iar oamenii şeicului ne aşezaseră saltelele şi păturile pe folii uscate. Am adormit privind la stele. E cel mai bun mod de a adormi din câte există.

Am visat că eram cu fratele meu cel mai mare, care în realitate avea cu douăzeci de ani mai mult decât mine şi acum murise - înecat în Nil, poate din cauza unui crocodil. În vis căzusem într-un wadi mare şi mă chinuiam să îl traversez ţinându-mi capul deasupra apei. Curenţii de noroi se înfăşurau în jurul meu ca o funie, trăgându-mă departe de ţărm şi de fratele meu care îmi

striga numele şi îşi întindea spre mine braţele lungi şi maronii. M-am luptat cu apele cât de tare am putut, dar braţele fratelui meu se îndepărtau tot mai mult. M-am trezit în mijlocul nopţii, strângând în mâini folia de plastic de sub saltea. A fost nevoie să privesc stelele multă vreme până să pot adormi la loc.

În zori am fost trezit de obişnuitul cor de animale flămânde -măgari, cocoşi, capre şi oi - nerăbdătoare cu toatele să înceapă o nouă zi. Când ne beam cana cu ceai verde de la micul dejun i-am spus lui Paul că eram îngrijorat de ploile torenţiale din ziua dinainte şi l-am sfătuit să ne întoarcem la Abeche până se usucă wadi-urile. Mi-a reamintit că nu are la dispoziţie decât câteva zile şi că aveam o treabă de făcut. Am acceptat hotărârea lui, i-am mulţumit şeicului şi familiei sale şi ne-am văzut de drum acompaniaţi de ciripitul păsărelelor în zori.

Nu peste multă vreme am fost nevoiţi să ne oprim, pentru că un torent roşu de apă cu noroi umpluse wadiul pe care ar fi trebuit să-l traversăm. Era vadul pe unde se traversa de obicei, dar curentul părea prea adânc şi prea rapid chiar şi pentru maşina noastră grea, echipată cu tubul de admisie. De cealaltă parte se aflau soldaţi ai armatei ciadiene; legaseră o frânghie de plastic între copacii de pe o parte şi de cealaltă a apei, lungă cam de cincizeci de metri. Firul întins zbârnâia deasupra şuvoiului de apă. Soldaţii aflaţi de cealaltă parte ne făceau

semn să trecem; ne sugerau să trecem ţinându-ne cu mâinile de frânghie. „Să mergem", a zis Paul fără nicio ezitare. Dar eu

voiam să-i văd mai întâi pe alţii trecând. Pe ambele maluri se opriseră alţi oameni, cu sau fără maşini.

Femei şi bărbaţi cu pachete de diverse mărimi înfăşurate în

pânză sau folie colorată încercau să hotărască dacă merita să-şi asume riscul. Unii dintre ei nu aveau de ales. Părea să fie nevoie de multă forţă, corpurile lor fluturând ca nişte steaguri agăţate de frânghie în timp ce îşi mutau mâinile pe frânghie una după alta şi se trăgeau înainte ca şi cum ar fi încercat să se tragă afară din nisipuri mişcătoare. Nu e o surpriză că mulţi oameni mor în fiecare an încercând să traverseze văile inundate.

Dar ce să facem cu maşina şi cu şoferul? Şoferul s-ar fi putut întoarce la Abcche, desigur, iar noi, odată ajunşi de cealaltă parte, am fi putut profita de navetele care făceau legatură cu următorul oraş. Tine, puse la dispoziţie de soldaţi. Lui Paul i-a plăcut ideea.

Mi-am amintit că aveam câţiva prieteni în Tine care vorbeau ceva engleză şi i-am sugerat lui Paul să îi sun. Ar putea să-l aştepte ei de cealaltă parte, iar eu m-aş fi întors în Abeche cu şoferul. Dar bineînţeles că ce mă făcea să vorbesc astfel era teama mea de apă. Paul m-a privit în ochi. Nu mi-a zis decât Suleyman, avem o treabă de făcut". Pentru el eram Suleyman.

Mi-a spus că trece el primul ca să-mi arate cum. Şi-a dat jos hainele şi a intrat în apă doar în pantaloni scurţi. Am găsit câţiva bărbaţi tineri şi puternici care să-i ducă telefonul prin satelit, camera video şi telefonul mobil înfăşurate în plastic. Mă uitam

La braţele lui cum se luptau cu apa şi îmi dădeam seama cât e de puternic. Dar chiar şi aşa i-a fost foarte greu să reuşească,

ajuns de cealaltă parte s-a întins pe jos, epuizat. Mi-a făcut semn cu mâna. Ok. Mda. Să mă mai gândesc o dată.

- Poţi, Suleyman, hai că poţi! Prinde-te bine! Ţine-o tot înainte, striga la mine peste şuvoiul zgomotos.

Asta e meseria mea, şi asta e soarta mea, mi-am spus. Totul era în mâinile lui Dumnezeu. N-am găsit pe nimeni care să-mi ducă telefonul sau camera foto, aşa că le-am înfăşurat în haine în jurul gâtului. Asta făcea că apa mă trăgea şi mai tare, vrând parcă să-mi smulgă frânghia din mâini. Era foarte frig; mă aşteptasem ca apa să fie caldă. Doar să mă ţin de frânghie era deja foarte dificil. Să mai trebuiască şi să-mi eliberez câte o mână pentru a putea înainta mi se părea imposibil. Îmi lăsam palma să alunece de-a lungul frânghiei cu câţiva centimetri, simţind cum plasticul îmi taie palmele. Corpul îmi era întins înapoi, tras de furia apelor roşiatice. Am căutat sprijinul fratelui meu. M-am gândit la visul meu, dar mi-am imaginat că braţele lui se întind nefiresc de mult peste curenţi, pentru a-mi da mai multă forţă. Telefonul şi camera erau deja pline de apă. Paul stătea în picioare pe celălalt mal şi mă încuraja la fiecare centimetru parcurs. „Hai, prietene, hai, eşti aici. Eşti aici. Aşa. Ţine-o tot aşa!"

Până la urmă am reuşit, bineînţeles. Palmele îmi sângerau. Depăşisem ghinionul care îl luase dintre noi pe fratele meu. Mi-l închipuiam plutind în depărtare, luându-şi la revedere cu braţele lui lungi.

18. Ce se poate schimba în douăzeci şi patru de ore?

După ce ni s-au uscat hainele, ne-am urcat într-una din maşinile armatei care se îndrepta către Tine şi am mers drept la casa sultanului de acolo. Îl ştiam din numeroasele drumuri făcute cu reporterii până atunci.

N-am stat mult la el, doar cât să luăm ceaiul şi să ne spălăm. Apoi sultanul ne-a dus cu maşina la piaţă, de unde puteam ichiria o maşină şi un şofer care să ne transporte la tabăra de refugiaţi Oure Cassoni de lângă Bălai, cam la o oră depărtare. Reporterii îi spun „Oleg Cassini”, dar asta nu din cauza felului cum arată.

Am ajuns după ce vântul puternic doborâse mii de adăposturi şi oameni. Paul i-a întrebat pe refugiaţi ce părere aveau despre noul acord de pace semnat cu câteva luni înainte de guvernul Sudanului şi unul din grupurile de rebeli. Cei mai mulţi considerau că asta n-o să facă decât să amplifice violenţele. Asta era bineînţeles şi intenţia guvernului, iar oamenii înţelegeau foarte bine. Dacă guvernul sudanului chiar vrea să

Note:

*Creator de modă american.

aducă pacea, trebuie să le ofere oamenilor siguranţă. Câtă vreme atacă satele sau îi instigă pe alţii să le atace, oamenii vor opune rezistenţă şi se vor alătura altor şi altor grupuri de rebeli. E evident pentru toată lumea că aşa stau lucrurile.

Eram aşezaţi turceşte sub un copac mare, împreună cu zece refugiaţi îngânduraţi. Ne povesteau cum după acel acord de pace erau arse mai multe sate ca oricând, mai mulţi oameni erau omorâţi, mai 'multe femei şi fete erau violate. Era mai rău pentru că protecţia oferită sătenilor era mai redusă în anumite zone. Unii dintre refugiaţi au avut ideea inteligentă ca Paul să stea de vorbă cu rebelii care semnaseră acordul, şi apoi cu cei care nu îl semnaseră. Dar acest lucru era dificil, pentru că cei care semnaseră urmau acum ordinele guvernului, inclusiv pe acela de a nu permite intrarea jurnaliştilor în Sudan şi de a-i aresta sau împuşca pe cei care îi aduc pe jurnalişti aici - oamenii ca

mine. Dar se găseau prin apropiere câţiva rebeli care nu semnaseră acordul, şi ni s-a spus cum să ajungem la ei.

Am trecut pe la ei şi au fost de acord să fie intervievaţi de Paul. Când terminasem cu interviurile era prea întuneric ca să ne mai întoarcem, aşa că am dormit în tabăra lor.

În dimineaţa următoare, întorşi în satul Bahai din apropiere, Paul a dat peste câţiva colegi reporteri, iar eu m-am dus să caut kebab condimentat la piaţă şi să trec pe la câţiva cunoscuţi.

După câteva ore, spre sfârşitul dimineţii, l-am găsit pe Paul foarte agitat. Vorbise la telefonul prin satelit cu colegi de ai săi care tocmai se întorseseră din Furawiya. Aflase că un număr de familii, nemaiputând suporta viaţa din tabără, se hotărâseră să-şi rişte viaţa şi să revină în zonă. Era cu siguranţă un reportaj excelent, o nouă lumină aruncată asupra evenimentelor. Mi-a zis că trebuie să stăm imediat de vorbă cu ei. Timpul său era pe terminate, şi probabil acelaşi lucru s-ar fi putut spune şi despre acele familii.

Oamenii de la piaţă tocmai îmi spuseseră cât de periculoasă devenise toată zona în aceste ultime zile. Trupele guvernamentale sudaneze, rebelii din Ciad, rebelii din Darfur, rebelii din Darfur înţeleşi cu guvernul, călăreţii Janjaweed - toată lumea se bătea cu toată lumea în zona din apropierea graniţei, uneori de ambele părţi ale graniţei. Niciun grup nu deţinea controlul asupra teritoriului. N-aveai pe cine să suni pentru a obţine aprobarea de a trece. In astfel de situaţii e cel mai periculOS să pleci la drum.

Dar călătoria urma să fie foarte scurtă. Două ore până la urawiya, două ore de interviuri, două ore drumul înapoi. Cu puţin noroc am fi putut fi înapoi pentru cină.

Reporterii cu care vorbise Paul reuşiseră să facă acest drum. Paul este un reporter foarte precaut; primise informaţii încurajatoare de la jurnaliştii şi ONG-iştii din oraş. Se întâlnise cu aceşti oameni şi chiar cu lideri ai rebelilor pe când era încă în l'Djamena pentru a înţelege care erau condiţiile în zona graniţei din punctul de vedere al siguranţei. Ce s-ar putea schimba în douăzeci şi patru de ore? Totul, desigur. Dar mi-am amintit că îmi alesesem o anumită soartă. La urma urmei, nici Ahmed, fraţele meu, nu fugise când treaba începea să devină periculoasă.

I-am sunat pe rebelii cu care ne întâlniserăm în noaptea dinainte. Miau spus că lucrurile se înrăutăţiseră. Şi totuşi m-am întors la piaţă pentru a găsi un şofer care să ne ducă acolo.

Un bărbat din Ciad, pe nume Aii, fiul omda-ului din partea locului, avea o camionetă Toyota Hilux cu aer condiţionat, Aii era ceva mai în vârstă decât mine, foarte tăcut, îmbrăcat cu tradiţionala cămaşă albă de bumbac care acoperă şi picioare şi un turban înfăşurat în jurul capului.

M-am uitat la maşină, parcată lângă alte maşini de închiriat.

- Salaam malekum, l-am salutat.

- Malekum salaam, mi-a răspuns.

- Humdallah, am continuat eu.

- Humdallah, mi-a răspuns el. E schimbul de replici obişnuit. I-am spus că maşina părea excelentă şi că auzisem că e un

şofer bun.

- Sunt foarte bun, mi-a răspuns fără urmă de zâmbet. I-am explicat unde voiam să merg cu jurnalistul american.

- N-am traversat niciodată wadi-ul ca să merg în Darfur, mi-a spus. Şi nu cred că vreau să merg vreodată acolo. E de-ajuns că ajung luptele de acolo până la noi.

I-am explicat că americanul plăteşte bine şi că va fi un drum scurt, cam şase ore. Ne-am întoarce înainte de căderea nopţii. Cu voia lui Dumnezeu, am mai adăugat, ceea ce se spune adesea în astfel de situaţii.

- Nu, mi-e frică să merg, a spus el. Am doi copii şi nevastă. E prea periculos.

I-am zis că va primi plata pentru o zi întreagă, chiar pentru două zile. Prietenii lui Aii - astfel de locuri sunt întotdeauna pline de oameni - începuseră să fie atenţi la discuţia noastră.

- Sunt bani frumoşi, îşi dădeau ei cu părerea. Ah, ar trebui să te duci. Plata pe două zile doar ca să mergi până acolo şi înapoi. Se poate face. Cu voia lui Dumnezeu.

Cum nu era nici pe departe prima dată când închiriam o maşină cu şofer în această piaţă, unii dintre ei mă cunoşteau şi i-au spus că eram foarte priceput la ce făceam şi că nu m-aş duce dacă n-ar fi în regulă. „Cu voia lui Dumnezeu", am adăugat eu.

- Nu, a insistat Aii. Nu e sigur de mers acolo.

Prietenii lui s-au pus să-l convingă. Bani frumoşi pentru familie, înapoi înainte de înserat. Niciun Antonov pe cer şi destul de puţini refugiaţi venind încoace astăzi. În cele din urmă, fără nicio tragere de inimă, a acceptat. Se vedea că nu-i convine deloc. Dar era vorba de trei sute de dolari, dolari americani. O miică avere - peste jumătate din preţul unei cămile bune.

Ca să ne putem întoarce înainte de lăsarea întunericului trebuia să plecăm imediat. Am cumpărat apă minerală şi pâine pentru drum şi m-am dus după Paul. Am încercat să stau de vorbă cu Aii, ca să-l cunosc puţin. Când era foarte tânăr fusese în armată. Era tată, cum ştiam deja. Fiul omda-ului - ştiam şi asta. Era prea agitat în privinţa drumului ca să-mi spună prea nulte lucruri pe care să nu le ştiu deja.

Când plecam i-am spus lui Paul să-şi lase telefonul prin satelit pornit. Nu ştiam pe cine ar trebui să sunăm, dar îmi dădea un sentiment de siguranţă. Când am ajuns la wadi-ul care separă cele două ţări, Aii a coborât în apă şi ne-a scos pe celălalt mal cu mare pricepere. Tawkeit ala Allah, am zis. Toate sunt în mâna Lui Dumnezeu. Tawkeit ala Allah, a repetat Aii. Eram în Darfur.

19. Câţiva băieţi ceva mai în faţă cu un Kalaşnikov în mână

Am mers pe urmele de cauciuc lăsate de maşini prin deşert. Şi Aii şi eu ne tot uitam pe fereastră să vedem dacă urmele erau vechi sau proaspete şi dacă aparţineau trupelor guvernamentale sau rebelilor.

A trecut o oră, ajunseserăm aproape de destinaţie. Aii nu vorbea cine ştie ce. Era foarte tensionat. Cu toţii eram foarte tensionaţi.

Cel mai frică mi-a fost că o să vină vreun soldat spre noi să ne oprească. Şi într-un wadi strâmt din zona muntoasă, exact asta s-a întâmplat. Un tânăr care nu avea mai mult de 14 ani stătea în mijlocul drumului cu un Kalaşnikov în mână. Un altul stătea în preajmă. Cu siguranţă mai erau şi alţii printre stânci, în caz că am fi vrut să o luăm la goană.

I-am vorbit calm lui Aii, spunându-i să încetinească şi să oprească. „Mashalla\ a zis el către volan, făcându-şi curaj în faţa voinţei lui Dumnezeu. De pe bancheta din spate. Paul s-a aplecat în faţă ca să vadă nenorocirea. Eu am coborât încetişor din maşină.

Băieţii purtau costume tradiţionale şi banduliere cu muniţie. Le-am vorbit.

- Salaam Malekum, am zis.

Au răspuns corect, dar fără căldură şi am dat mâna cu ei. Am scos din buzunar un pachet de ţigări şi am aprins una. Băieţii nu s-au mişcat.

- E vreo problemă, am întrebat.

- Nu, nimic, a zis unul din ei.

Încă doi, ceva mai mari, au apărut din stânga purtând şi ei arme.

- Uite Daoud, vrem să treci acolo lângă ei, a zis unul din băieţii care ne opriseră.

Îmi ştiau numele.

Ceilalţi băieţi îi scoseseră pe Aii şi pe Paul din maşină şi acum 5 percheziţionau. I-au luat lui Paul telefonul prin satelit şi nouă răcoritoarele. A sosit încă o maşină cu un adult, comandimtul lor.

- în sfârşit aţi ajuns, mi-a spus.

Nu era un semn bun. Asta însemna că exista cel puţin un spion în Bahai sau în celălalt grup de rebeli, care anunţase guvernul Sudanului că urma să sosim. Guvernul i-a trimis pe aceşti rebeli colaboratori să ne prindă. Era singura explicaţie pe care o găseam.

Ne-au urcat înapoi în maşina noastră, cu un şofer nou şi păziţi de soldaţii adolescenţi.

Paul m-a întrebat dacă sunt optimist. Am râs puţin şi nu am răspuns. Am mers vreo oră şi jumătate spre sud-est, către un loc despre care ştiam că se afla în apropierea zonelor controlate de guvern.

Am ajuns într-o tabără a rebelilor şi o maşină cu alt comandant a oprit. Îl cunoşteam.

- Ce mai faci, Daoud, m-a întrebat. Ştii că guvernul nu te vrea aici cu hawalya ta?

I-am spus că nimeni nu controla zona, deci nu ştiusem cui să îi cer permisiune şi că nu ne-am supăra să ne întoarcem înapoi.

- Nu ar trebui să fie nicio problemă, spuse.

S-a îndreptat spre comandanţii ai căror soldaţi ne arestaseră. Au vorbit o bucată de vreme şi apoi s-a îndreptat către mine, încet şi trist.

- Ei au autoritate în zonă. Nu vor să vă trimită înapoi aşa repede.

Mi-a cerut o ţigară.

- S-au schimbat mult lucmrile, Daoud. Nu mai e la fel ca înainte. Toate s-au dat peste cap.

S-a îndepărtat şi unul dintre comandanţi a venit către mine să-mi spună că Paul şi Aii urmau să rămână în maşină, iar eu urma să merg cu el. L-am întrebat ce se întâmplă.

- Hai să nu ne certăm, spuse. Te vom duce înapoi la Ciad. I-am spus că aş prefera să merg alături de tovarăşii mei, pentru care eram responsabil.

- Dacă te întorci ca să rămâi alături de Paul şi Aii e alegerea ta, soarta ta.

Dacă ar fi fost vorba de oricare altă ocazie, aş fi acceptat să mă duc în Ciad. Dar acum treaba mea era să îi duc pe reporteri în siguranţă în Darfur şi să îi aduc la fel înapoi, nimic altceva nu mai conta. Deci a fost simplu să îi mulţumesc şi să merg lângă Paul şi Aii, orice ni s-ar fi întâmplat mai departe. Soldaţii s-au înghesuit lângă noi în maşină şi am mers aşa o bună bucată de drum prin deşert.

- Nu e de bine, i-am spus lui Paul.

I-am explicat că ne îndreptam spre zona unde se aflau taberele militare ale guvernului sudanez.

Paul n-a fost încântat să audă asta. Aii era posomorât. El era mereu posomorât, dar acum mai ceva ca de obicei.

Am ajuns într-un sat gol şi distrus pe care rebelii îl foloseau ca bază. Ne-au pus să stăm într-o zonă deschisă, lângă un perete de pământ. Ni s-au adus puţină apă şi mâncare. Şi lui Aii şi mie ne legaseră mâinile la spate cu funii de plastic şi ne durea. Pe Paul l-au dus în altă parte. Mâinile lui nu erau legate la spate, ceea ce mi s-a părut de bun augur pentru el.

Aii şi cu mine am stat toată ziua în soare, fiindu-ne sete şi cald. Târziu după-amiază trei maşini au intrat în sat, aducând trei comandanţi ai rebelilor. În curând l-am văzut pe Paul vorbind în engleză cu unul din ei. Avea carneţelul deschis şi îl intervieva. Fantastic! Am râs puţin şi am făcut un gest cu capul spre Aii, ca să se uite şi el. Paul s-a îndreptat apoi spre noi alături de comandant şi ne-a spus că după părerea lui în curând ne vor da drumul. Mie nu prea îmi venea să cred că e aşa, cel puţin nu pentru mine şi Aii. Peretele de pământ părea numai bun pentru împuşcat oameni în dreptul lui.

S-a întunecat şi Aii şi cu mine am încercat să dormim, dar nu am reuşit. Încă două maşini au sosit târziu în noapte şi câţiva oameni s-au îndreptat spre noi. L-au bătut pe Aii cu pumnii, lovindu-l vreme lungă cu cizmele. Pe mine nu

m-au bătut. Ne-au luat ceasurile şi ochelarii de soare şi saltelele din maşină, i-au luat pantofii lui Aii. Au încercat să mi-i ia şi mie, dar am refuzat, spunând că n-am de gând să-i las pe cei din propriul meu trib să-mi ia încălţămintea. Să mă împuşte dacă voiau pantofii mei, dar atâta vreme cât trăiesc, am nevoie de ei. Au plecat. Târziu în noapte ne-au trezit şi ne-au ridicat în picioare cu brutalitate, după care ne-au îngrămădit în altă maşină. Paul era în altă parte - nu-l văzusem toată noaptea. Aveam să aflu mai târziu că fusese dus cu maşina lui Aii în satul Towc, unde vreme de trei zile fusese bătut de soldaţi tineri, îmbătaţi cu vin de curmale.

Pe Aii şi pe mine ne-au dus în acea noapte către un loc în munţi. Dimineaţa au oprit într-o zonă muntoasă de unde pornesc drumuri în mai multe direcţii. Ne-au dat jos acolo, departe de orice sat sau oraş. În astfel de situaţii poţi să-ţi dai seama că probabil mai ai cam un minut de trăit. L-am văzut pe Aii făcându-şi rugăciuni cu ochii închişi. Asta mi-a adus aminte să fac si eu acelaşi lucru.

Nu ne-au împuşcat. Ne-au pus sub un copac şi am rămas în aşteptare. Am aţipit puţin. În curând au sosit câţiva comandanţi ai rebelilor pentru o întrunire ceva mai încolo, după stânci. Pe doi dintre ei îi ştiam din nişte călătorii anterioare, pe când acest grup de rebeli nu se aliase cu guvernul. A început să plouă şi era o plăcere să simt pe faţă fiecare strop de ploaie.

După întrunire unul din ei a venit la mine şi a spus :

- Nu e nicio problemă, Daoud, nu-ţi face griji.

Apoi au plecat. Alţi doi comandanţi, responsabili cu informaţiile de pe teren, au început apoi să strige la noi, să dea în noi cu pumnii şi picioarele şi cu patul puştii. Am simţit că mi se rup câteva degete unde mă lovise o puşcă. Apoi câţiva soldaţi ne-au legat gleznele şi ne-au aruncat ca pe nişte saci în camion. Ne-am urmat călătoria în altă direcţie. Când am ajuns la o altă bază a rebelilor, maşina s-a oprit şi doi oameni m-au luat de picioare, alţi doi m-au luat de mâini şi m-au legănat aşa înainte şi înapoi şi mi-au făcut vânt afară din maşină pe pământul stâncos. Când eşfi legat nu te poţi zbate încât să cazi într-o poziţie mai comodă, şi pietrele colţuroase îţi crapă pielea. Era sezonul ploilor de vară şi nici urmă de praf pe stâncile acelea care să amortizeze căderea. Acelaşi lucru i s-a întâmplat şi lui Aii şi mi-a părut cumplit de rău că îl convinsesem să vină în călătoria asta. L-au aruncat pe drumul stâncos de foarte sus. Din cauza

asta, şi a bătăilor primite, avea câteva degete rupte şi încă ceva, probabil nişte coaste, că a şi leşinat pentru câteva momente, cred, când a fost aruncat.

Buzele ne erau arse de atâta stat în soare fără apă. Degetele şi mâinile ne erau umflate de la funii şi ne dureau, acum se umflaseră şi picioarele. Ne-au târât sub un copac şi ne-au turnat apă în gură şi în cele din urmă ne-au dezlegat. Ni s-a spus că îl aşteptam pe „comandantul ţicnit".

20. Din rău în mai rău

După două ore „comandantul ţicnit" a sosit în Land Cruiser-ul ui, urlând la soldaţi că ne-au dezlegat. A urmărit atent cum soldaţii ne legau iar foarte strâns mâinile la spate cu frânghie. Ne-au legat picioarele cu funii lungi şi au agăţat capetele funiilor de crengile copacilor.

- E foarte simplu, o să vă arăt cum se face ca să ştiţi cum să procedaţi pe viitor, le-a spus soldaţilor.

Apoi s-a întors spre Aii şi spre mine cu o cruzime tăcută în glas:

- Acum o să vă torturez şi voi o să-mi spuneţi tot ce aveţi în cap: cine v-a trimis, care e misiunea voastră, cu cine vă întâlniţi, totul.

Tortura era acum în mare vogă pentru că Guantanamo şi Abu Ghraib apăreau peste tot la ştiri şi astfel de ţicniţi se simţeau îndreptăţiţi să se poarte ca nişte ţicniţi.

Eu am fost primul. Trei soldaţi au tras de sfori şi am fost ridicat cu picioarele în sus şi capul în jos, agăţat de crengi. Mi-am spus: hai că nu-i chiar aşa rău. După câteva minute însă devine foarte rău. Ochii par să îţi sară din orbite, capul îţi pulsează şi nu mai poţi să respiri. Au strâns şi mai mult funiile în jurul mâinilor şi gleznelor noastre, ca să ne doară şi mai tare. Apoi au agăţat funiile lungi de crengile copacului şi au plecat să fumeze ţigările mele, în timp ce noi atârnam şi ne bălăngăneam acolo. Durerea devine din ce în ce mai puternică, până începi să urli cât te ţin plămânii. Nu mi-aş fi imaginat că este aşa. Desigur, rănile noastre făceau totul şi mai cumplit decât era, în special pentru Aii. Din când în când ne lăsau în jos şi ne puneau să mai spunem câte ceva.

Le-am spus din nou că eram translator pentru reporteri şi că reporterii nu erau spioni. Nici eu nu eram spion, iar Aii nu era altceva decât şoferul nostru. Aii le-a spus că fusese un simplu soldat în Ciad cu mult timp în urmă, dar că nu

era spion. Şi că avea soţie şi un băieţel şi o fetiţă şi singurul lui rol era să transporte oameni dintr-un sat în altul.

Ei au spus că nu ne cred şi ne-au căţărat din nou în copaci. După ce ţi se face aşa ceva ore întregi nu mai poţi vorbi sau gândi. În acel moment s-au oprit. Ne-au dat drumul jos grămadă.

Pe la zece seara m-am trezit în bezna deşertului. Insecte nocturne îşi tot făceau de lucru în rănile noastre deschise şi gâdilaturile m-au trezit.

- Aii, uite, n-am murit, i-am dat eu un ghiont. Nu-i chiar aşa de rău.

În licărirea stinsă a stelelor i-am văzut ochii mişcându-se încet.

- Da, mulţumesc, mulţumesc, a spus el, dând la o parte un păianjen de pe nasul însângerat. E minunat, îţi mulţumesc din suflet pentru călătoria asta deosebită.

Am aţipit amândoi din nou.

În toiul nopţii, doi soldaţi tineri m-au luat şi m-au dezlegat. M-au dus câţiva paşi departe de Aii, care dormea.

- Uite ce e, Daoud, a spus unul din ei, acum e momentul s-o ştergi. Aii e spion al armatei ciadiene, aşa că el o să rămână.

Dar despre tine comandantul nostru spune că trebuie să pleci, hawalya al tău a fost deja trimis înapoi în Ciad. A fost dus în apropiere de Bahai şi a trecut în Ciad şi te aşteaptă acolo.

- Mă bucur pentru Paul! Mulţumesc că mi-ai spus de asta. Dar ce am să povestesc familiei lui Aii dacă mă întorc fără el? Am întrebat. Nu pot să fac aşa ceva. Nici tu n-ai putea. Dacă tu erai fratele lui, ce i-ai fi spus tu unuia care a avut grija lui şi l-a lăsat baltă într-o situaţie atât de periculoasă?

- Uite ce e, eşti liber, iar noi mergem la culcare. Am făcut ce ne-a ordonat comandantul nostru să facem.

Eram liber să plec, dar eram liber şi să-l dezleg pe Aii ca să putem fugi amândoi liberi către munţi. În timp ce îl dezlegam, m-a întrebat ce se întâmplase, căci auzise jumătate din discuţie, [-am explicat situaţia şi el a insistat să mă duc, mai ales că ei îmi sugeraseră să plec.

- Aşa le vei putea spune alor mei unde sunt şi poate ei m-ar putea ajuta să scap de aici, a spus el. Deci hai, du-te.

I-am spus că nu aş putea da ochii cu ai lui dacă îl las aşa de izbelişte, şi a înţeles.

- Or să te pună să plăteşti maşina, a spus, şi asta m-a făcut să râd căci avea probabil dreptate. Ne-am gândit cum să facem să plecăm împreună, dar ne-am dat seama că am fi repede prinşi şi, dată fiind situaţia, ucişi. Deci ne-am apucat să ne frecăm încheieturile ca să mai punem sângele în mişcare şi am stat în aşteptare, să vedem ce se mai întâmplă.

Curând după răsărit comandantul bazei a venit aşteptându-se să-l găsească numai pe Aii. Ne-a văzut stând dezlegaţi şi discutând.

- Daoud, vino cu mine, vreau să vorbesc cu tine, a spus comandantul.

Am mers vreo jumătate de oră. Îmi cunoştea familia şi ştia că Ahmed şi câţiva dintre verii mei muriseră când satul nostru fusese atacat. Nu-i plăcea că trebuia să-şi omoare proprii oameni, acum că situaţia se schimbase, dar spera ca într-o zi să fie pace din nou.

- Când ceilalţi rebeli vor înceta luptele, atunci vor înceta şi crimele, a spus el, probabil mai mult către sine.

- Chiar crezi asta? l-am întrebat. De ce crezi că grupările rebele apar ca ciupercile după ploaie?

M-a privit, dar nu putea recunoaşte ceea ce amândoi gândeam. Se băgase în chestia asta numai pentru el, sperând că va fi într-o zi promovat în armata sudaneză. Asta face războiul din oameni. Vor exista mereu rebeli, atâta vreme cât guvernul atacă sate ca să alunge oamenii din ţară. La fel ca aceşti rebeli care îşi omorau acum fraţii, aşa şi el îşi pierduse mintea, îi uitase pe ai lui şi se gândea numai la el.

- Deci îl ştii pe Ahmed, pe fratele meu Ahmed? l-am întrebat.

- Auzisem de el. Poate l-am şi întâlnit o dată în El Fasher.

- Aha, am spus.

Tot ce voisem era să aduc spiritul lui Ahmed lângă noi. Poate asta îi va aminti comandantului să facă ceea ce se cuvenea.

M-a întrebat dacă chiar voiam să am aceeaşi soartă cu Aii. I-am explicat şi lui exact ce explicasem toată noaptea. A părut trist şi m-a lăsat să merg din nou lângă Aii. Cinci soldaţi, nu mai mari de şaisprezece sau şaptesprezece ani, au sosit în curând şi ne-au rugat să ne ridicăm. L-am văzut pe comandant plecând în goană cu maşina spre wadi. Ne-a aruncat o privire când a trecut pe lângă noi şi părea să sufere. Băieţii ne-au legat strâns bine mâinile la spate şi ne-au dus spre un wadi plin de copaci, departe de baza lor. Pe wadi erau împrăştiate oase umane şi bucăţi de păr şi duhoarea cumplită a morţii. Un

astfel de miros poate persista luni întregi într-un asemenea loc, dar oasele astea erau noi şi nu trebuia să se străduiască prea tare ca să duhnească aşa. Am încercat să nu calc pe oase, dar mi-a fost imposibil. Mă cutremuram la fiecare pas. Deci ăsta e locul unde am să mor, mi-am spus în sinea mea.

21. Legat la ochi, dacă se poate

Rugăciunile lui Aii, de obicei tăcute, se auzeau acum răspicat în timp ce soldaţii se aşezau la patru-cinci paşi în faţa noastră, [-am recunoscut pe unii din ei, dar nu le ştiam numele. Ii cunoşteam de mici copii. După felul în care se holbau la mine, era clar că unii din ei mă recunoscuseră. M-am uitat să văd cine va trage primul. Un mic zgomot în stânga mea, o mişcare bruscă in dreapta, de fiecare dată mă încordam. Am strigat la băiatul care părea să le fie şef

- Ai putea te rog să ne legi la ochi? A întrebat de ce vrem asta.

- Vă ştiu pe unii din voi şi nu vreau să vă văd cum ne împuşcaţi. Făceţi-vă treaba, dar nu ne obligaţi să vă privim cum îi omorâţi pe ai voştri. Nu avem nevoie să vedem aşa ceva, mai ales dacă ăsta e ultimul lucru pe care îl vom vedea.

Le cunoşteam pe rudele unuia dintre băieţii mai mari - nu ale şefului - şi văzusem surori şi fraţi de-ai lui în taberele de refugiaţi de la Touloum. M-am uitat aspru la el.

- Ştii, i-am văzut pe ai tăi la Touloum. Mulţi dintre ei trăiesc 'şi se întrebau pe unde oi fi umblat în ultimii ani. Unii dintre fraţii tăi au fost ucişi chiar de cei cu care stai acum la masă.

Mai bine te-ai duce la Touloum şi i-ai căuta pe-ai tăi, să-i ajuţi. Vedeam cum îl emoţionaseră cuvintele mele şi cum se bucura că mai avea rude în viaţă.

Băieţii s-au retras puţin şi au vorbit probabil despre cum să facă rost de nişte cârpe să ne lege la ochi. Au revenit spre noi încet, vorbind despre altceva şi stând fiecare cu Kalaşnikovul în mână.

- Deci să ne legaţi la ochi, i-am mai spus odată şefului. S-a apropiat de mine.

- Daoud, noi nu ştim ce faceţi voi aici sau dacă sunteţi spioni sau nu, dar am discutat şi nici unul din noi n-o să vă omoare acum.

- Şi de ce mă rog? am întrebat.

- Pentru că deja am pierdut o mulţime din oamenii noştri Zaghawa. Şi acum trebuie să ne luptăm cu ei, ceea ce nu ne place deloc. Dar trebuie s-o facem. Însă nu trebuie să vă împuş-căm. Aşa că o să stăm aici şi o să-l aşteptăm pe comandantul nostru să se întoarcă şi să vă împuşte el, dacă vrea.

Nu era rău. Am mulţumit băieţilor şi ei au zâmbit puţin. Băieţii ăştia trecuseră prin multe şi totuşi rămăseseră oameni. Aii credea că tot vor trage şi nu-şi deschidea ochii şi îşi continua rugăciunile, care erau desigur bune şi oricum e bine oricând să spui rugăciuni.

Am întrebat dacă ne putem îndepărta de oase ca să mergem sub un copac şi ne-au dat voie. I-am întrebat cum îi cheamă şi am vorbit vreo oră despre familiile lor. Aveam veşti despre familiile lor aflate în tabere. Ne-au găsit nişte mâncare ~ era pentru prima dată după multă vreme când puneam ceva în gură. Ca să putem mânca ne-au desfăcut legăturile de la spate.

- De ce cred toţi că sunt spion doar pentru că sunt din Ciad, i-a întrebat Aii cu gura plină, fapt care-i provoca o mulţumire vădită.

Şeful băieţilor i-a răspuns că Ciad nu era Sudan. Ciad era duşmanul.

- Crezi, a întrebat Aii. Şi voi sunteţi băieţi Zaghawa din Darfur?

Pentru că are doi copii le vorbea ca un tată.

- Ştiaţi că Darfur a fost o ţară mare cu mulţi ani în urmă, atât de mare încât se întindea şi în Sudan şi în Ciad? Ştiaţi că francezii, care au ajuns mai târziu să controleze Ciadul, şi englezii, care au controlat Sudanul, au tras o linie şi au împărţit Darfurul între cele două naţiuni? Ştiaţi asta? Ce vă pasă vouă de linia asta dacă sunteţi din Darfur? Ce e treaba voastră dacă francezii şi englezii au trasat linii pe hărţi? Ce legătură are asta cu faptul că suntem fraţi?

Băieţii erau impresionaţi.

- Şi vă mai spun ceva: Ştiaţi că oamenii voştri din Ciad aud poveşti despre vitejiile armatei din care faceţi parte voi şi prietenii voştri Janjaweed?

Băieţii s-au strâns şi mai aproape în jurul său.

- Da, vitejii voştri prieteni au atacat o şcoală de fete în Darfur. Au violat patruzeci de fete şi profesoare. Unele din aceste fete aveau doar opt ani. Cincisprezece din ele au fost nevoite să meargă la spital, cu răni pline de sânge. Când asistenta de la spital a povestit despre întâmplarea asta, a fost bătută şi violată două zile şi două nopţi la rând. Apoi au tăiat-o cu cuţitele. Voi aţi face aşa ceva?

Băieţii s-au uitat unii la alţii.

- Sigur că nu, a zis şeful în numele tuturor. Sunt ca surorile noastre.

Băieţii au dat din cap. Dintr-o dată a început o ploaie puternică şi băieţii s-au strâns şi mai mult sub copacul sfrijit.

- Si dacă erau arăboaice? N-ar fi si ele tot rudele voastre?

- Cum aşa, a întrebat băiatul.

- Prin faptul că sunt oameni, şi oamenii sunt familia voastră. Aii şi-a deschis sugestiv braţele şi tunetele furtunii au adăugat poveştii sale un fundal muzical minunat.

- Da, desigur, a spus băiatul, şi în toţi aceşti copii vedeam cum se reaprinde lumina sufletului.

Ploaia, acum prea abundentă pentru copacul sub care stăteam, le spăla feţele tinere.

Băieţii aceştia nu mâncaseră bine de foarte multă vreme. Erau dezamăgiţi de viaţă şi începuseră să bea alcool prost din curmale. Nu apucaseră să trăiască suficient de mult alături de taţii lor ca să devină buni vânători şi să-şi câştige traiul. Când plecau la vânătoare în perioada asta, sperând să prindă vreo pasăre mai mare sau vreun vânat pentru cină, se întorceau acasă cu mâinile goale.

Aii le-a sugerat că taberele din Ciad ar putea avea grijă de ei, le-ar da de mâncare, ar putea chiar să meargă la şcoală şi să-şi găsească familiile, fără să fie nevoie să mai facă vreun rău cuiva. Pentru cineva care nu era spion, Aii se pricepea foarte bine să-i aducă unde voia pe aceşti soldăţei.

L-am întrebat pe un băiat care tăcuse tot timpul, de ce luptă.

- Unde să mă duc? Ce să fac? Ai mei sunt morţi. Nu am animale, bani, nimic. Aici cel puţin am de mâncare în fiecare zi.

- Ai putea să te duci în tabăra de refugiaţi din Ciad, cum ţi-a spus Aii, am zis. Ei ţi-ar da mâncare şi te-ai putea duce la şcoală. Ţi-ar prinde bine.

- Nu, nu vreau să merg în tabără şi să-mi părăsesc locul meu, a zis. Când o fi să mor, o să mor acasă la mine.

Aii se pricepea mai bine ca mine la de-astea.

Când maşina comandantului a gonit înapoi prin noroi, ne-a văzut că ne simţeam bine şi a început să urle la băieţi. Nu făcuseră ceea ce trebuiau să facă. I-a certat, dar şeful băieţilor i-a spus:

- Noi nu putem să-i împuşcăm. Ai şi tu puşcă. Eşti ca un unchi pentru noi aşa că va trebui să faci asta în locul nostru, căci nu e drept să facem noi aşa ceva.

Comandantul nu s-a bucurat să audă asta. Pe faţa sa udă păreau să se citească de toate - mânie, exasperare, poate şi uşurare. Ne-a legat la loc mâinile şi s-a îndepărtat, lăsând Land Cruiser-ul pornit până când un băiat a oprit motorul.

Seara eram dezlegat şi dus către comandant într-o cameră de chirpici deschisă spre stele, căci acoperişul arsese.

- Daoud, ştii bine că dacă te împuşc vor apărea conflicte între familia ta şi a mea, deci nu pot face asta. Am discutat cu verii mei şi mi-au spus că ar fi foarte rău, deci uite cum facem...

Până aici îmi plăcea.

- Tu şi Aii vă întoarceţi în Ciad. Băieţii ăştia vă vor duce cu maşina la altă tabără de refugiaţi şi veţi fi preluaţi de acolo. Numai bine!

Am dat mâna. M-a dus înapoi la Aii şi i-am dat şi lui vestea cea bună.

- Şi tu crezi asta? Crezi tu că nu vor găsi alţi băieţi să ne împuşte acolo în tabăra aceea?

- Poate că ai dreptate, am zis, dar poate au crezut ce le spuneam când ne torturau, că nu suntem spioni. Poate vor pur şi simplu să scape de noi de aici. De ce să consume gloanţe pe noi dacă putem să plecăm pur şi simplu?

S-a uitat la mine ca la un mare prost. Şi aşa era, cu cât vorbeam mai mult, cu atât credeam mai puţin ce spuneam.

22. Am venit să vă salvăm, băieţi

Ne-a fost greu să dormim, cu mâinile legate la spate ca de obicei. În noaptea aceea a plouat mult. Când ploaia s-a oprit, câteva vulpi s-au apropiat de noi. Eram prea strâns legaţi ca să le putem alunga, deci n-a fost deloc bine şi erau destule. Dar alte animale le-au gonit, probabil câini sălbatici sau şacali. Până la urmă am adormit.

Dimineaţa, patru din cei cinci soldaţi ne-au dus într-o tabără cam la două ore distanţă. Băieţii au pus o casetă cu muzică sudaneză şi au început să cânte odată cu muzica. Când am ajuns am fost puşi să ne aşezăm sub un copac.

Alţi doi tineri erau legaţi acolo. Fuseseră bătuţi zdravăn. Unul avea mâna ruptă şi era legat de glezne, nu de încheieturile mâinilor.

Când le-am spus cum ne cheamă, au exclamat:

- A, voi sunteţi! Noi venisem să vă salvăm pe voi. Am întrebat la ce se referea.

- Ne-ai sunat de trei ori şi ne-ai implorat să vă ajutăm cu camionul, să vă aducem mâncare şi apă. Ne-ai spus că zona e foarte sigură.

- Nu v-am sunat niciodată.

Uşor uşor am înţeles ce se întâmplase.

Rebelii folosiseră telefonul prin satelit al lui Paul ca să cheme nişte mecanici să îi ajute şi au folosit numele meu. Aşa procedau rebelii ca să fure maşinile altora.

Am petrecut noaptea sub copac. A doua zi ni s-a spus că vom fi toţi patru trimişi în curând către Ciad. Ni s-a spus din nou că Paul era deja acolo.

Aii avea o teorie: nu ne puteau lăsa în viaţă dacă ne păstrau maşinile. Asta i-ar fi transformat în nişte hoţi ordinari. Dacă eram spioni şi am fi fost împuşcaţi sau pur şi simplu am fi fost ucişi într-o luptă, era firesc ca ei să păstreze maşinile. Deci aveau de gând să ne omoare şi nu voiau să ne spună asta.

Tinerii mecanici au râs. În mintea lor, deja luau prânzul în piaţa din Bahai.

Înainte să ne mute, comandanţii au mai avut încă o şedinţă lungă. După şedinţă, o maşină s-a apropiat de noi şi de acolo a fost scos Paul. Nu era deloc în Ciad. Arăta extenuat şi tras la faţă şi părea să nu mai fi mâncat de când ne arestaseră. Faţa îi era arsă de soare.

- Slavă Domnului că sunteţi în viaţă, ne-a zis.

I-am spus că vom fi în curând duşi în Ciad. Nu era aşa departe. Paul a dat din cap. Nu credea nimic din ce spuneau rebelii, mai ales aşa ceva. Reporterii buni miros minciunile aşa cum câinii buni miros oasele adânc îngropate în pământ.

Paul, Aii şi cu mine am fost duşi într-un Land Cruiser fără acoperiş, cei doi mecanici au fost şi ei puşi într-o maşină asemănătoare, în spatele nostru. Am început călătoria, însă ne-am îndreptat spre est şi nu spre vest, cum ar fi trebuit.

Comandanţii hotărâseră să ne predea guvernului Sudanului.

- Suntem ca şi morţi, a spus Aii încet.

Am mers mai departe vreo oră spre o tabără militară sudaneză în vechiul oraş Amboro din Darfur, oraşul de unde era sultanul meu, oraşul unde toba sa

cea mare fusese bătută în vreme de război, unde şcoli bune şi spitale construite de englezi în zilele colonialismului zăceau acum, ca şi restul oraşului, în cenuşă. În locul lor vedeai soldaţi şi tancuri la tot pasul. Maşinile noastre au oprit lăngă trei tancuri. Când soldaţii au ieşit din maşină lăsându-ne singuri vreo oră, i-am spus lui Paul:

- Nu ştiu ce se va întâmpla cu Aii şi cu tine aici, dar în ce mă priveşte eu ştiu că am să mor aici, deci dacă nu mă mai vedeţi după asta, să ştiţi că asta s-a întâmplat. E cea mai proastă idee pe care comandanţii rebeli ar fi putut-o avea în privinţa noastră.

Paul era prea obosit ca să mai spună ceva. Călătoria nu-l ajutase cine ştie ce.

În curând aşteptam sub soare pe câmpul de defilare, şoptind unii altora. Un comandant s-a îndreptat către noi şi s-a oprit în faţa mea.

- Daoud, tu eşti marea noastră problemă, deci te vom interoga pe tine primul.

Paul, care ştia că mă cheamă Suleyman, a fost mirat să audă că sunt strigat altfel.

- Ce se întâmplă, a întrebat.

I-am explicat de ce foloseam două nume diferite, în funcţie de ţara unde mă aflam şi i-am mai spus că avusesem o problemă în Israel care făcea să fiu căutat de guvernul Sudanului. I-am explicat că Aii fusese membru al armatei Ciadului.

Paul mi-a zis că ar fi trebuit să îi spun toate astea. Am răspuns că nu puteam povesti multora aşa ceva. Lucmrile sunt mereu complicate în Africa. Nimic nu e simplu. Nimeni nu e simplu. Mulţumită sărăciei, fiecare are un trecut plin aici.

- Dar tu poţi încerca să te separi de noi pe cât posibil, i-am spus. Chiar şi într-un astfel de loc un prizonier poate cere să fie tratat separat de ceilalţi prizonieri.

Paul a spus că nu voia să facă asta. A zis ca înţelegea povestea cu numele şi tot restul.

- Trebuia să rămânem uniţi. Nu-i plăcea toată situaţia asta. dar era hotărât în ce spunea.

În momentul acela am fost dus către camera de interogatoriu.

23. Nu ştim ce să spunem

Pe drumul spre cameră am hotărât că de fapt am vorbit destul. De data asta aveam de-a face cu comandanţi ai armatei sudaneze, oamenii care îmi distruseseră satul şi îl omorâseră pe Ahmed, şi eu nu mai voiam să am de-a face cu ei. Când au început să-mi pună întrebări, le-am spus că eram gata să mor şi că ştiam că oricum aşa vor proceda, la fel cum îmi omorâseră fratele şi pe unii din verii mei, dar că nu voiam să le răspund la întrebări. Le-am spus că mă împăcasem cu soarta care mă aştepta şi că de acum încolo pot la fel de bine să-l interogheze pe fratele meu, căci eram deja alături de el. Sunt mort, ştiţi că asta mi-e soarta şi şi eu ştiu asta, aşa că de ce să vorbesc?

Apoi, simţindu-mă responsabil pentru Aii şi pentru Paul. le-am spus că aş fi dispus să mă răzgândesc cu o singură condiţie: dacă acceptau să aducă nişte trupe ale Uniunii Africane, U.A., ca martori, atunci promiteam să răspund sincer la orice întrebare. Trupele Uniunii Africane se aflau în Darfur, la numai câteva mile distanţă, cu un mandat al Naţiunilor Unite, ca să monitorizeze acordul de pace între guvernul sudanez şi una din grupările rebele. Dacă guvernul şi această grupare rebelă decid să atace un sat împreună, sau guvernul şi călăreţii

Janjaweed vor să atace un sat, sau numai Janjaweed sau numai guvernul vor să atace, atunci nu mai e treaba U.A., deşi s-ar putea să facă un raport pe tema asta. Nu au primit resurse decât cât să dea posibilitatea preşedintelui Bahir să spună că trupele însărcinate cu menţinerea păcii sunt deja în Darfur, aşa că celelalte ţări pot foarte bine să rămână deoparte. În plus, trupele U.A. au văzut atâta sânge şi atâţia morţi încât capacitatea lor de a se indigna în faţa unor situaţii de genul acesta s-a tocit. Trupele O.N.U. din alte părţi mai liniştite ale lumii unde oamenii încă se mai indignează, ar fi fost mai potrivite.

Cu toate acestea mă gândeam că trupele U.A. ar putea da de veste că Paul, un jurnalist de renume şi Aii, fiul unui om important din Ciad, au fost luaţi prizonieri. Despre strategia asta discutasem cu Paul când stăteam în soare, pe câmpul de defilare.

- Aduceţi-mi un comandant al AU şi vă răspund la întrebări cu toată sinceritatea.

S-au uitat unul la altul cu seriozitate - doi comandanţi ai armatei sudaneze şi doi comandanţi ai rebelilor - şi au izbucnit în râs.

- Daoud Ibarahaem Hari - sau cum te-o fi chemând pe numele tău de spion - eşti acum în mâinile guvernului Sudanului şi ai să vorbeşti şi o să ne spui tot, chiar dacă acum nu crezi asta, a spus conducătorul mai în vârstă printre urmele unui surâs.

Pe biroul lui erau împrăştiate tot felul de hârtii descriind toate călătoriile mele în Darfur şi printuri de pe Internet cu toate relatările reporterilor şi cu investigaţiile genocidului.

- Vezi, deja ştim totul despre tine. Vrem doar să te auzim cum povesteşti tu totul.

Paul a fost adus în cameră. M-a întrebat ce se întâmplă. I-am povestit că luasem hotărârea să nu mai spun nimic în absenţa armatei U.A., chiar dacă nu aveam de fapt de spus nimic care să nu ştie deja.

- Oricum mă vor ucide, deci de ce să le spun ceva? Asta hotărâsem amândoi să facem atunci când stătusem în soare vorbind în şoaptă. Şi el le-a spus că nu va vorbi dacă U.A. nu era de faţă. L-au scos din cameră şi m-au interogat mai departe, dar eu am refuzat să vorbesc. Apoi l-au adus înăuntru pe Aii.

- Aii, i-am spus, eu şi Paul am decis să nu le spunem ăstora nimic dacă nu aduc aici trupele U.A. Tu faci cum crezi că e mai bine în cazul tău şi eu am să le traduc ce spui. Aii nu vorbea araba sudaneză.

- Nu, cred că nici eu nu am nimic să le spun, mi-a zis. Atitudinea lui devenea tot mai rigidă, iar gândul că nu s-ar mai întoarce acasă la soţie şi copii pusese stăpânire pe el.

- Ce-a zis? m-a întrebat un comandant.

- Nu traduc pentru tine, îmi pare rău, am răspuns. Aveam de gând să rămânem toţi trei cu fruntea sus până

când nu vom mai suporta durerea.

Am aflat mai târziu de la doi soldaţi tineri care ne păzeau că urma să fim duşi într-un loc unde s-ar putea să ne răzgândim în privinţa vorbitului.

- Crezi că o să le meargă? l-am întrebat pe cel mai jovial dintre paznicii noştrii.

A râs şi s-a uitat la noi - prizonieri îngenunchiaţi în nisip.

- Cred că voi sunteţi un caz greu, a spus. Dar există comandanţi foarte cruzi.

Un elicopter a aterizat în mijlocul taberei nisipoase. Cinci generali sudanezi graşi s-au dat jos din el şi au traversat nisipul către locul unde erau ofiţerii locali.

- Ăştia sunt comandanţii cruzi? Par să se hrănească numai cu prizonieri, am zis încet către gărzi.

Asta i-a făcut să înghită în sec când i-au salutat pe acei oameni importanţi.

După o jumătate de oră, doi dintre generali s-au îndreptat spre locul unde noi stăteam în continuare îngenunchiaţi în nisip. Cel mai solid dintre ei, un arab cu multe stele pe uniformă, s-a apropiat foarte mânios de mine. Mi-am ridicat privirea spre el. Capul lui rotund arăta ca o lună întunecată răsărind deasupra burţii decorate abundent.

- Tu eşti problema! Tu, nu noi, tu eşti criminalul de război. Tu aduci reporteri înăuntru să scrie baliverne despre noi şi să strice imaginea Sudanului. Tu eşti criminalul.

Mânia care se vărsa din el era atât de mare că vedeai bine că sufletul lui ştia că nu are deloc dreptate. Acestea sunt momentele când mânia e cea mai cumplită şi mai periculoasă.

S-a uitat la mâinile mele umflate şi decolorate, a râs niţel şi a spus gărzilor să-mi strângă legăturile. Aceştia au salutat şi au trecut la treabă, dar după cum mă furnicau degetele era clar că făceau invers de cum li se spusese.

Eu, Aii şi Paul am fost duşi la elicopterul generalilor şi împinşi înăuntru.

Cei doi mecanici care veniseră să ne salveze erau şi ei în elicopter. Cel cu braţul rupt avea dureri atroce în timp ce îl împingeau înăuntru.

Eu mă tot foiam pe podeaua fierbinte de metal, unde mi s-a spus să stau.

Eram în aer de patruzeci de minute când gloanţele au perforat cabina cu lovituri puternice.

24. Regulile ospitalităţii

Gloanţele au ricoşat înăuntrul elicopterului şi s-au lovit de ţipatele unui ofiţer. Slavă Domnului, doar au făcut zgomot şi l-au julit - a început să râdă când şi-a dat seama ce noroc avusese. Probabil alte gloanţe au lovit motorul, căci elicopterul a început să salte în toate părţile până ne-a ameţit, în timp ce pilotul tura motorul la maxim. Generalii, cam speriaţi, l-au întrebat pe pilot urlând dacă putea să oprească prăbuşirea. Pilotul a spus că da. Slavă

Domnului, slavă Domnului, şi-au spus generalii speriaţi unii altora. Un comandant m-a ridicat de pe jos şi m-a împins cu faţa într-un hublou, ca să privesc direct în jos.

- Unde suntem? a strigat tare, acoperind zgomotul motorului cu vocea. Zi-mi de unde se trage!

Eu ştiam desigur unde ne aflam - aproape de Kutum - dar i-am spus că habar nu am. I-am spus că tot timpul în care am stat pe jos nu am putut să văd nimic şi acum nu mai ştiam să spun unde ne aflam. A continuat să strige la mine, întrebân-du-mă dacă vreau să mă arunce afară. Paul a încercat să-i convingă să îmi mai deznoade puţin legăturile pentru că vedea că mă durea prea tare ca să-i pot ajuta, chiar dacă aş fi vrut.

Când elicopterul s-a redresat şi toţi s-au mai liniştit, Aii, zâmbind aşa cum nu-l văzusem niciodată, s-a aplecat spre mine de pe scaunul unde stătea cât de cât confortabil şi mi-a spus că ar fi mai bine dacă elicopterul s-ar prăbuşi, pentru că aşa aveam o şansă să scăpăm. M-a întrebat dacă ştiam să folosesc o armă.

- Bineînţeles! am spus. Orice băiat din Darfur se duce la vânătoare cu fraţii şi tatăl său.

- Si eu.

Fusese în armata Ciadului, deci ştia fără îndoială cum să mânuiască o armă. În timp ce conversaţia o lua niţel razna, m-am gândit: ei, e bine ca Aii gândeşte pozitiv. In sfârşit îl înveselise o idee - elicopterul nostru s-ar putea prăbuşi. Am sperat şi eu, alături de el. Dar peste o jumătate de oră eram bine mersi deasupra El Fasher, desfinaţia noastră. Era oraşul anilor mei de şcoală. Oraşul cu cea mai temută închisoare guvernamentală din Darfurul de nord.

Pe când încercam să aterizăm, unul din comandanţi a întrebat dacă mâncasem ceva în ultima vreme. Mecanicii şi cu mine am râs, ghicindu-le gândul: lipsa ospitalităţii ar fi motivul ghinionului din timpul zborului. I-am spus că nu ni s-a prea dat nimic de mâncare. A spus c-or să ne dea de mâncare cum trebuie când aterizăm. Regulile ospitalităţii sunt foarte stricte aici şi uneori ne amintim de ele în cele mai neaşteptate momente.

Văzusem clădirile acestea ale guvernului adesea de pe stradă. În tinereţe îmi păreau înfricoşătoare şi impunătoare, dar acum aduceau a moarte, pe măsură ce ne apropiam de ele. Jos pe pământ, având încă mâinile legate la

spate, ne-au pus să stăm cu faţa la un perete de chirpici, vopsit în galben cu multă vreme în urmă de către englezi.

Un comandant a început să strige la noi, venind la câţiva centimetri de feţele noastre. Cel mai mult striga la Paul. L-au pus să se aşeze într-un scaun vechi în timp ce urlau la el.

- O să te omoram chiar acum, a zis unul din ei. Iţi arătăm oi ţie cu cine ai de-a face. Şi-au deschis telefoanele celulare i-au fluturat prin faţa ochilor lui Paul poza eroului lor, Osama Bin Laden şi arderea World Trade Center-ului.

Mi se pare foarte interesant cum oamenii se mai apucă să strige la tine sau să-ţi facă rău când oricum vor să te omoare. £a ce mai sunt bune urletele dacă tot o să mori? Mi s-a părut mereu pierdere de energie. Dacă tot ucizi un om, de ce să nu-i dai drumul să plece pe lumea cealaltă în cât mai multă linişte posibil? N-am înţeles niciodată chestia asta, decât cel mult ca pe un semn al nebuniei, sau cel puţin al tristeţii nebuneşti a acestor oameni. Deci poţi să ne omori liniştit, dă-i drumul. Dar nu ne surzi cu urletele tale şi nu ne arăta poze din mobilul tău. Fă ce trebuie să faci şi lasă-ne pe noi sau cadavrele noastre în pace.

Dar aceste suflete chinuite erau deja întărâtate. Când primii ţicniţi au intrat înăuntru, au ieşit alţii şi ne-au bătut, lovindu-ne n spate şi în coaste, cu piciorul, cu patul puştii, ameninţându-ne să nu cădem, că altfel ne vor ucide. Tot veneau şi plecau maşini, dar dacă ne uitam în direcţia lor ne loveau şi mai tare şi urlau:

- N-aveţi voie să vă uitaţi la alea, spionilor.

După o vreme, bătaia nu a mai durut aşa tare. Mă întrebam doar când anume vom fi împuşcaţi sau omorâţi în bătaie. Peste un minut poate. Peste două?

După vreo trei-patru ore, eu am căzut primul. M-au târât într-o celulă mare, unde am aşteptat să văd ce se mai întâmplă. Privind printre zăbrelele de fier vechi mă uitam la prietenii mei aflaţi încă în curtea cu nisip. Aii a căzut al doilea, urmat de băiatul cu mâna ruptă, apoi a căzut şi celălalt băiat. Deodată am remarcat că Paul dispăruse de pe scaun. Când toţi în afară de Paul am fost târâţi în celulă, un soldat ne-a dezlegat şi ne-a dat nişte apă.

- Ai avut noroc că te-ai prăbuşit aşa de repede, mi-a şoptit Aii, puţin supărat pe mine că avusesem parte de acest avantaj.

A doua zi ne-au dus afară şi ne-au bătut iar, până am leşinat din nou. Mi-ar plăcea să spun că Aii a căzut primul, dar nu-mi mai amintesc. E mult mai dureroasă bătaia de a doua zi, atunci te bat pe vânătăi. Ca şi mai înainte, ne-au târât înapoi în celule şi ne-au lăsat în pace până a doua zi. A treia zi ne-au bătut din nou, dar măcar ne-au dat şi ceva de mâncare. Ii lipseau sarea şi uleiul şi nu era gustoasă. Acida, numită câteodată şi foofoo, nu trebuie servită amestecată cu linte şi mai ales nu fără sare şi ulei. Asta era făcută special ca să ne chinuie. E ca şi cum ai amesteca hamburger cu milkshake.

Pe toţi ne-a durut groaznic stomacul. Poate că era de la bătaie şi de la foame, dar nu am putut mânca mult. Am aflat de la paznic că a doua zi urma să înceapă interogatoriul.

Eu am fost primul. Când m-au dus prin faţa celorlalte celule l-am văzut pe Paul într-una din ele. Arăta groaznic. M-au dus în biroul celui care urma să mă interogheze. Picioarele îmi erau legate de picioarele scaunului şi mâinile erau prinse la spate, de spătar. Un bărbat solid, cu nişte bastoane groase şi un bici, stătea lângă mine.

- N-ai vrut să vorbeşti în Amboro. Nu-i nimic. Eşti gata să vorbeşti acum? a întrebat.

Fusesem bătut o grămadă în ultimele şase zile. Asta mă dobora, şi ştiam că mă aflam într-un loc unde puteau să-mi facă foarte mult rău.

- Bine, vorbesc, am spus eu, dar numai dacă acceptaţi câteva lucruri.

M-a întrebat la ce mă refeream.

- Mai întâi le spui soldaţilor tăi să nu ne mai bată. În al doilea rând, dacă ai ţigări, dă-mi şi mie una.

- Bine, îţi dau o ţigară, dar dacă nu vorbeşti, soldatul acesta o să te bată iar.

- Ba nu, l-am corectat eu. Dacă mă bate, nu mai spun nimic, 'refer să mor.

- Deci vrei să mori? Tu ştii câţi oameni au murit în Darfur?

- Ştiu că nu aş fi primul care moare, şi dacă vrei asta n-are decât să mă bată, şi eu o să mor, dar n-o să vorbesc dacă mă bate şi n-o să mai pot vorbi nici după ce mor.

Când m-a auzit, a râs puţin şi a scos o ţigară din pachet, o marcă scumpă. I-a spus soldatului să-mi dezlege mâinile ca să pot fuma.

Pe când fumam, i-am povestit cum a dat Paul de mine, ce făceam noi doi în Darfur, de ce transportam reporteri, toate adevărurile care îmi treceau prin cap. El mi-a zis că venisem de şase ori în Darfur cu reporteri, i-am povestit câte ceva despre fecare expediţie, ce văzusem, cadavrele, tristeţea oamenilor, crimele oribile la care guvernul îşi supunea oamenii.

- Când am fost cu cei de la BBC, i-am spus, am văzut cum voi - nu ştiu dacă eraţi chiar voi, dar poate că eraţi - aţi aliniat optzeci şi unu de băieţi şi tineri şi i-aţi măcelărit cu macetele. Mirosul acela - trecuseră trei zile - i-a îmbolnăvit pe jurnalişti in aşa hal încât au stat în spital trei zile în Ciad. Poate că asta e :e îţi place ţie să faci. Jurnaliştilor le place să facă poze cu ce Faci tu şi să arate lumii ce face armata sudaneză cu oamenii din Sudan. Am văzut cum o bunică a fost arsă de vie alături de cei trei nepoţei. Daca nu eşti mândru de ceea ce faci, ar trebui să renunţi. Jurnaliştii fac ce fac în toată lumea, şi nimeni nu îi numeşte spioni.

Se poate să fi spus asta pe un ton ceva mai respectuos, dar nu cu mult diferit de ce am povestit aici. Memoria mă lasă când vine vorba de ziua aceea, din cauza a ceea ce s-a întâmplat imediat după aceea.

- Ar trebui să-ţi faci griji mai mult pentru tine acum, mi-a zis. Uite ce vreau să ştiu: când vorbeai cu rebelii de la graniţa cu Ciadul - nu aceia care te-au oprit - sigur ai văzut cam căţi erau la număr şi ce fel de arme aveau. O să îţi arăt fotografii cu diverse maşini şi diverse arme şi tu o să-mi spui pe care din ele le-ai văzut acolo.

- Ţi-am spus că nu sunt spion, iar tu încerci să mă faci să fiu spion.

- Nu trebuie decât să vorbeşti. Ajută-mă cu pozele astea. Nu-i nimic greu.

I-am spus că rebelii nu ne lăsau să mergem prin tabăra lor şi că singurele maşini pe care le văzusem erau nişte Land Cruiser-uri vechi şi că singurele arme pe care le văzusem erau nişte M-14 vechi şi nişte Kalaşnikovuri foarte vechi. La cele mai multe poze pe care mi le-au arătat am spus că nu le văzusem niciodată.

Comandantul nu m-a crezut. A făcut un semn soldatului care a început să mă bată cu o baionetă groasă cam de un metru şi jumătate. Apoi m-a bătut cu pumnii. Le-am spus că pot să mă şi omoare că tot nu ştiu nimic despre arme. Această bătaie a continuat pentru o bună bucată de vreme, sau cel puţin aşa mi s-a părut. M-au târât înapoi în celulă şi i-a venit rândul lui Aii.

S-a uitat la faţa mea distrusă când a trecut pe lângă mine. M-a întrebat dacă urma să fie foarte rău. I-am făcut un gest cum că nici vorbă. Şi-a dat ochii peste cap.

În curând au venit după mine din nou, pentru că aveau nevoie de un translator. Ştiau că Aii fusese în armata Ciadului, dar încercau să afle dacă fusese în serviciile secrete. Poate că totuşi venise ca spion. Altfel de ce ar accepta fiul unui omda slujba umilă de şofer? Deja îl bătuseră de câteva ori până să vin eu. Le-am tradus întrebările şi Aii le-a răspuns că asta era treaba lui, să fie şofer şi că nu fusese altceva decât un simplu soldat în armată. L-au bătut cu bastoanele, cel mai mult l-au

lovit peste mâini, peste picioare, în spate şi la tălpi. Până la urmă le-am spus că nu o să mai traduc pentru ei dacă îl mai băteau. Nu am mai scos o vorbă. M-au lovit şi m-au împins napoi în celulă.

M-au adus înapoi mai târziu, când Aii zăcea lovit pe podea, snopit în bătaie.

Mi-au spus că era nevoie să mai traduc. Le-am spus că nu mai zic nimic, că traduc numai dacă nu-l mai lovesc. Au zis că tocmai, dacă refuz să traduc o să îl bată.

- Aproape l-aţi omorât. Puteţi să îl omorâţi de tot, dar nu mă apuc de tradus decât dacă nu-l mai bateţi.

După asta m-au dus înapoi. Pe Aii l-au târât înapoi în celulă, bietul de el era pe jumătate leşinat şi peste noapte l-am auzit gemând.

A doua zi când ne-am trezit nu ni s-a mai întâmplat nimic. Am crezut că bătăile încetaseră, dar apoi l-am văzut pe Paul intrând şi ieşind din celulă. Îi venise şi lui rândul. Dar din fericire, cu el aveau să se poarte mai bine decât cu noi. Când am vorbit pe hol nu i-am spus că ne bătuseră - nu voiam să îl mai încarc şi cu necazurile noastre.

Ne-au luat pe Aii şi pe mine afară şi ne-au legat sub un copac. Ne dureau toate atât de tare încât abia ne mai puteam mişca. Pe Paul l-au scos afară mai târziu. Se mişca încet. Părea foarte slăbit şi se uita numai în jos. Avea ochii intraţi în orbite. Refuzase mâncarea timp de şapte zile, cerându-le să ne aducă pe toţi trei în acelaşi loc. Ştia că fără el n-am avea nicio şansă. Deşi eram acum împreună, a refuzat mai departe să mănânce până nu ne dădeau drumul. M-am gândit că în felul ăsta o să moară.

În seara aceea am încercat să vorbesc cu paznicii care stăteau în faţa porţilor cu grilaj. I-am întrebat cum se simte Paul. Unul din ei părea dispus să vorbească, deci am încercat să mă împrietenesc cu el. Părea un om bun. După ceva vreme mi-a dat să trag dintr-o ţigară şi mi-a spus că Paul nu era prea bine.

- Hawalya al tău o să moară probabil, spuse el. Doar dacă nu-l convingi tu să mănânce.

Adică era responsabilitatea mea.

M-am gândit la asta câteva ore. După ce paznicul s-a întors de la cină, i-am spus că aş putea să-l fac pe Paul să mănânce, dar că aveam nevoie de ajutorul lor. În curând un comandant a venit şi m-a scos din celulă. În drum spre celula lui Paul am stat de vorbă. L-am găsit întins pe o saltea pe un pat adevărat, nu pe jos. Nu era o încăpere împuţită, doar că nu avea ferestre şi era foarte veche, la fel ca celula noastră. Numele prizonierilor din epoca colonialistă era scrijelit pe pereţi. Paul arăta groaznic.

De ce nu voiau sudanezii să-l omoare? Bună întrebare. Poate că voiau să evite toate problemele care apar odată cu uciderea unui jurnalist american cunoscut. Dar nu ştiu dacă aşa gândeau oamenii ăştia. Eu cred că motivul adevărat este că trebuia doar să te uiţi o clipă la Paul ca să îţi dai seama că era un om foarte bun, şi asta trezea probabil sentimente umane în ei.

Eram hotărât să-i spun lui Paul nişte minciuni doar pentru că este foarte încăpăţânat şi pentru că nu ştiam ce altceva să fac ca să îi salvez viaţa. I-am spus că dacă acceptă să mănânce, îl vor lăsa să o sune pe soţia lui în America. S-a ridicat pe jumătate şi s-a uitat la mine.

- Vorbeşti serios?

M-a durut sufletul, dar m-am uitat la el şi i-am spus că era adevărat. Comandantul din spatele meu a confirmat şi el. Paul a acceptat să mănânce ceva.

Comandantul i-a ordonat unui soldat să îi aducă ceva de mâncare, dar eu l-am rugat să nu-i dea mâncare de-a noastră, ci să trimită pe cineva în oraş şi să-i aducă nişte mâncare ca în America, un sandviş pe care să-l poată manca un alb şi nişte 2o]i\ sau Pepsi. Au fost ceva discuţii despre bani, dar l-am asigurat pe comandant că dacă i se dă mâncare de-a noastră, moare, şi chiar credeam că nu era în stare să mănânce alt fel de mâncare decât de-a lui. Deci i-au fost aduse două sandvişuri iin franzelă şi nişte chiftele din carne de miel.

Chiar şi în condiţiile acestea. Paul a refuzat să mănânce. Ne-a dat mâncarea mie şi lui Aii şi celor doi mecanici. Avea să-şi încheie greva Foamei în ziua următoare, după ce-l ameninţaseră că îi bagă mâncarea pe gât cu un tub. Am avut senzaţia că de fapt înţelese ce încercam să fac, dar s-a prefăcut mai departe ca să poată obţine astfel mâncare pentru mine, Aii şi ceilalţi mecanici. Un om cumsecade!

25. Ziua porţilor deschise la Centrul de Tortură

Din seara aceea lucrurile au mers mai bine pentru noi. Am putut să vorbim unii cu alţii fără să fim pedepsiţi.

Le povesteam soldaţilor despre viaţa în El Fasher. Experienţele mele ca licean acolo nu erau cu mult diferite de experienţele lor ca soldaţi într-un loc străin. Am fost cu toţii de acord că războiul şi crimele erau nişte lucruri cumplite. Unii din băieţi erau din munţii Nuba, unde avuseseră şi ei de suferit destul de pe urma guvernului pentru care lucrau acum. A fost o prostie din partea guvernului să ne omoare oamenii, au zis ei.

- Bună observaţie, i-am aprobat eu.

Erau doar nişte băieţi speriaţi, care aveau de spus poveşti cumplite. Îi ascultam. Ei îmi aduceau ţigări şi am îndrăznit să le spun că ar fi mult mai uşor să stăm de vorbă ca între prieteni decât aşa cu mâinile legate. Aşa că ne-au dezlegat şi ne-au lăsat să ieşim afară, să ne bucurăm de aerul răcoros al serii. Le-am povestit cât mai multe despre familia mea, ca poate să gândească altfel când vor mai fi trimişi să distrugă vreun sat.

Ne-am bucurat enorm când ni s-a permis să facem duş şi să ne spălăm hainele. Nu vă pot spune în ce hal miroseam după atâtea zile şi ce mâncărimi ne dădeau hainele de pe noi. După cam şase zile nu-ţi mai simţi propriul miros, dar îi poţi mirosi pe cei din jur. Duşul acesta era mare lucru. A fost de folos şi pentru Paul, care îşi mai revenea. Câteva nopţi ne-au lăsat să dormim afară în nisip, unde era mult mai răcoare şi nu ne mai coceam ca în celulă.

Pe la ora nouă seara a celei de a zecea zile pentrecute la El Fasher a sosit la închisoare un comandant solid, musculos, spre cincizeci de ani. M-a chemat în biroul lui. Şi-a scos ecusonul cu numele când am intrat eu şi l-a pus pe masă, acope-rindu-l, probabil ca familia lui să nu aibă vreodată de dat socoteală familiei mele - oamenii se preocupă mereu de asta. Faptul că se gândea că voi supravieţui ca să pot povesti totul familiei mele era un semn bun că poate n-aveam să fiu omorât în acea zi, dar pe moment nu mi-a trecut prin minte aşa

ceva. Încă mă trezeam în fiecare dimineaţă pregătit să mor în acea zi. Putea veni vreun ordin care să spulbere toate micile prietenii pe care le făcusem ca să ne uşureze situaţia. Puteam fi luaţi şi împuşcaţi, iar soldaţii noştri prietenoşi aveau să-şi înghită amărăciunea şi să meargă mai departe. Au înghiţit cu siguranţă mai multă amărăciune de-atât. Mi se părea că fiecare maşină care soseşte aduce ordinul acela.

Colonelul acesta era şeful serviciilor secrete în regiunile vestice ale Sudanului.

M-am uitat la un castronaş cu dropsuri în folie de plastic de pe biroul lui.

- Ia unul, a spus şi am luat. Uite, Daoud, la tine e cheia viitorului tău şi al prietenilor tăi. Ai treabă aici cu noi poate trei, poate şase ore, vom vedea. Dacă spui adevărul, tu şi prietenii tăi veţi scăpa cu viaţă. Dacă ne minţi, veţi muri cu toţii. Deci depinde de tine.

Evident că asta i se spune fiecăruia.

- înainte să încep cu întrebările, aş vrea să-ţi arăt puţină ospitalitate. Soldatul o să te conducă să vezi împrejurimile, ca să te simţi ca acasă.

Spunând acestea, am fost luat de braţ şi dus pe nişte coridoare unde nu mai fusesem.

Într-o cameră se afla un scaun mare, cu nişte fire electrice legate de el. În altă cameră, un scaun având ataşate curele era înconjurat de postere medicale lipite pe pereţi, manuale utile de tortură a ochilor, organelor genitale, nasului, muşchilor şi nervilor mâinilor, tălpilor, picioarelor. Imagini cu urechi, ochi şi mâini erau pictate pe pereţi ca să amintească vizitatorilor cât de uşor puteau fi retezate. Peste tot erau tăviţe cu ustensile de metal.

Nu torturau pe nimeni în momentul acela, toate erau pregătite pentru mine şi prietenii mei în acea zi. Turul a fost lung, cuprinzător şi încet şi după aceea am fost adus din nou pe scaunul din biroul ofiţerului. Fuma şi priza tutun în acelaşi timp.

- Aşa Daoud, deci ce ai văzut?

- Am văzut cum torturezi oameni şi îi omori.

- Da, ai văzut bine. Nu ţi-ar plăcea să stăm de vorbă ca între prieteni, în această cameră?

În situaţia mea i-am spus că da, mi se pare o idee foarte bună.

- Ai vrea să juri pe Coran că îmi vei spune adevărul? I-am spus că nu era nevoie, că putea avea încredere că

spun adevărul, că mereu le spusesem adevărul. Dar i-am spus că nu voi vorbi decât dacă acceptă ceva.

- Ce anume? a părut el surprins.

I-am spus că vreau o ţigară. A râs şi a împins una către mine, împreună cu o cutie de chibrituri. L-a strigat pe paznic să-mi facă rost de nişte ceai fierbinte.

Următoarea oră şi jumătate i-am povestit colonelului din nou cum l-am întâlnit pe Paul, cum ne-au arestat pe şosea, totul. I-am povestit de celelalte călătorii ale mele cu alţi reporteri. Toate lucrurile adevărate care îmi veneau în minte. Ştiam că nimic din ce spuneam nu folosea acestei armate de criminali.

Când m-am oprit din povestit, s-a uitat la mine în mod ciudat.

- Asta e tot ce-ai avut de povestit?

- Tot.

- Daoud, ţi-am spus ce se va întâmpla cu toţi dacă minţi. Şi minţi.

I-am spus că nu ştiu la ce se referă, că îi spusesem tot ce ştiam. A trântit pe birou trei poze cu mine, în care eu apăream lângă soldaţi rebeli şi lângă nişte comandanţi rebeli.

- Ştim tot despre tine. Ştim cum o cheamă pe mama ta. Ştim cine sunt verii tăi. Aşa că de ce n-am şti şi că tu ai fost cu aceşti rebeli?

Le-am spus că acelea erau călătorii cu Philip Cox, le-am spus de BBC şi tot restul.

- Păi de ei nu-mi povestiseşi! Nu? Nu mi-ai spus că te-ai întâlnit cu aceşti rebeli.

- Ne-am întâlnit cu toată lumea, pentru ştiri. Aşa fac reporterii,vor să vorbească cu oameni din ambele tabere.

- Dar cu mine n-ai vorbit. N-ai vorbit cu comandanţii din armata Sudanului, am dreptate?

- Ne-ar fi omorât, aşa că nu am vorbit cu ei. Dar am fi vrut s-o facem.

M-a întrebat unde îşi avea baza grupul acesta de rebeli şi ce fel de arme aveau cei din alt grup de rebeli. Nimic nu avea importanţă, pentru că aici toate se schimbă aşa de repede. I-am povestit şi lui aceleaşi inutilităţi pe care le povestisem celorlalţi interogatori. Despre Land Cruiser-uri, despre Kalaşnikovuri, despre M-14. Nu ştiam unde îşi aveau bazele. Sunam să întrebăm dacă aveam voie să mergem încoace şi-ncolo, dar nu am întrebat unde îşi aveau bazele.

- Se pare că guvernul Israelului a cerut să nu fii trimis în Sudan când erai în Egipt. Deci cum se face că ai astfel de prieteni în Israel? Poate pentru că eşti spion?

I-am povestit despre tentativa mea de a-mi găsi o slujbă, care se terminase prost.

Nu era mulţumit de ce-i spuneam, dar spera că Paul va spune altceva decât ce spusesem eu. A cerut să fiu dus într-o cameră vecină şi l-a adus pe Paul. Se făcuse foarte târziu. Am auzit cum l-a interogat pe Paul vreme îndelungată.

M-au adus înapoi.

Colonelul era furios, dar stăpânit.

- Daoud, prietenul tău nu vrea să ne spună nimic până nu vede că eşti în viaţă şi că eşti bine. Deci i-am permis să te vadă. Acum vrea să-l vadă şi pe Aii. Spune-i că Aii doarme şi e bine.

I-am spus.

- Acum spune-i că trebuie să vorbească.

I-am spus lui Paul să nu vorbească decât dacă primeam încă o ţigară.

- Da, spune-i. A făcut un gest de fumător, arătând cu capul spre mine, ca să-l asigure pe colonel că nu-i traduc cine ştie ce ca să profit de situaţie.

- Sunteţi amândoi într-o situaţie foarte periculoasă. Vă aflaţi în biroul meu. Mulţi comandanţi vin aici şi nu se pot atinge de mâncare sau de băutură din cauza stresului, iar voi cereţi ţigări ca şi cum nu v-ar impresiona nimic de-aici. Mă miră foarte tare.

Cu toate astea, i-a întins tot pachetul de ţigări lui Paul, care mi l-a dat mie.

- Aduceţi nişte ceai pentru Daoud, a zis el unui soldat, care a plecat imediat să aducă.

- Şi zahăr, am strigat eu după el.

Când au sosit ceaiul şi zahărul, m-am ridicat cu tava în mână şi i-am spus că dacă nu se supără, eu mă duc să fumez şi să beau ceaiul afară. Paul a rămas să răspundă colonelului la întrebări, care nu-i erau de nici un folos. L-am rugat pe soldat să mă ducă înapoi în celula mea după ce am băut tot ceaiul, vreo zece ceşti sau chiar mai mult. Fusese delicios. Mi-era clar încă de la începutul şedinţei că acest colonel nu are autoritatea să ne tortureze sau să ne ucidă, altfel ar fi făcut-o până acum. Părea să fie un ultim efort de a ne face să

vorbim înainte de a nu mai fi în puterea lui. Deci puteam să cerem ce vrem şi să vedem ce se întâmplă. Cred că de fapt era şi el bucuros să mai stea de vorbă cu nişte oameni.

Dimineaţa eu. Aii şi Paul am fost scoşi din celule. Pe mecanici i-au dus în altă parte. Nu i-am mai văzut deloc şi nu am mai auzit nimic despre ei până când au apărut mai târziu să depună mărturie împotriva noastră şi să ne acuze de spionaj, cu siguranţa în urma unor presiuni inimaginabile. Pe noi ne-au dus la un tribunal civil din oraş, cu mâinile legate la spate.

Cazul nostru a fost transferat de la tribunalul militar la cel civil. Ce era surprinzător era că în spatele sălii de judecată se aflau patru militari americani îmbrăcaţi în uniforme: unul de la marină, doi erau ofiţeri ai armatei americane şi unul de la aviaţie. Mi se părea că se trăgeau nişte sfori în favoarea noastră. Dar când i-am văzut... Doamne, ce impresie au făcut asupra noastră! S-au apropiat de noi şi Paul a fost foarte emoţionat să îi vadă. Asta i-a impresionat pe ofiţeri şi toţi îşi ştergeau lacrimile.

În funcţie de locul tău în lume se poate ca un soldat american să nu fie lucrul pe care ţi-l doreşti cel mai mult în viaţă, dar în cazul nostru am avut pentru prima dată după multă vreme sentimentul că s-ar putea să nu mor în ziua aceea. Ştiam că pericolul nu trecuse. Ştiam că se putea ca Paul să iasă pe uşă afară cu militarii aceştia, iar Aii şi cu mine să fim conduşi printr-o altă poartă spre spânzurătoare. Dar poate că nu. Cu siguranţă nu azi. Nu cu aceşti militari în spatele sălii de tribunal, zâmbindu-ne şi făcându-ne cu ochiul. America cea bună era lângă noi.

Ni s-au citit acuzaţiile care ne erau aduse. Eu am recunoscut că am lucrat cu jurnalişti şi că am intrat în ţară ilegal de şase ori. Aii a recunoscut că a intrat o dată cu un jurnalist.

Era acum rândul lui Paul. A mers până în mijlocul sălii de judecată. Un ofiţer al armatei Uniunii Africane a început să-i traducă acuzaţiile, dar Paul a oprit completul de judecată.

- Am translatorul meu. Vă rog să-l aduceţi pe domnul Daoud Hari înapoi, a spus el.

Toţi au rămas neclintiţi pentru o vreme, dar au făcut ce li se ceruse.

Acuzaţiile aduse împotriva lui Paul erau ridicole. Îl acuzau ca printase o hartă a Sudanului de pe Internet, de pe un site public foarte popular - C/A

V^orld Facthook. Deci în mod evident era spionul lor. Şi tot felul de aberaţii de genul acesta.

După ce Paul a respins acuzaţiile, ne-au trimis înapoi la altă închisoare, de data asta una civilă. Era mult mai rău decât la cea militară, dar nu ne păsa nouă de asta acum. Se ştia de noi că eram acolo, oameni importanţi ştiau asta. Ni s-a spus că un membru al Congresului, Christopher Shays, fusese în El Fasher cu o zi în urmă să se intereseze de soarta noastră pe lângă guvernatorul El Fasherului. Ambasada Americii din Khartoum lucra cu toate motoarele la maxim ca să ne salveze. Fusesem transferaţi la un tribunal civil şi ăsta era un lucru foarte bun. Miracolul din spatele acestor răsturnări de situaţie erau soţia lui Paul şi încă alţi câţiva americani, care împreună puseseră lucrurile în mişcare. Numeroşi prieteni reporteri ai lui Paul sunaseră oameni cu influenţă. Reporterii cu care colaborasem eu din America, Africa, Franţa, Germania, Japonia şi alte locuri făceau şi ei presiuni. Toate astea în plus faţă de ce făceau cei de la Ambasada Americii.

Paul părea mulţumit după apariţia în faţa completului de judecată, dar nu şi de mine. Era supărat din motive care îmi scăpau. Nu puteam să-mi imaginez ce poate fi, dar am hotărât să-mi fac griji pentru asta mai târziu.

Am stat de vorbă o grămadă cu paznicii. Mi-au spus că apăruserăm peste tot la ştiri. Mi-au arătat un titlu de ziar: Trei spioni importanţi prinşi, i-am întrebat pe soldaţi dacă ei credeau aşa ceva şi au râs. Am negociat cu ei ca Paul să poată primi un mobil, ca să o poată suna pe soţia lui. Asta l-a costat ceasul de la mână, pe care, surprinzător, încă îl mai avea. Era un moment important. A căutat un colţ în celulă ca să sune şi era foarte emoţionat. Am folosit şi eu telefonul după aceea să-mi sun un văr. L-am rugat s-o sune pe mama şi pe toţi fraţii şi surorile aflaţi încă în viaţă. L-am rugat să le spună că tatăl meu nu trebuie să afle că eram în închisoare. Ar fi înfruntat orice pericol ca să vină să mă vadă. Trebuia să rămână ascuns acolo unde era.

Nu mă puteam abţine să nu mă întreb de ce se purta Paul rece şi ostil cu mine. Aşa că l-am întrebat.

- Le-ai spus că sunt spion. Ai repetat asta de nenumărate ori când le vorbeai în limbi pe care eu nu le înţeleg. Nu înţeleg de ce ai facut aşa ceva, m-ar fi putut costa ani de închisoare.

Eram uimit. M-am aşezat jos pe cimentul celulei şi am început să mă gândesc. M-am ridicat şi am început să măsor camera cu paşi mari, încercând să înţeleg ce se putuse întâmpla.

- Ce cuvânt e acela? Ce cuvânt am zis ca să te acuz că eşti spion?

- Hawalya, a spus el.

- Doamne, Paul, dar asta înseamnă om alb, am încercat eu să îi explic.

Dar el credea altceva. Poate că încă mai era supărat de povestea cu Israelul şi Egiptul din trecutul meu, pe care nu i-o spusesem când ne întâlnisem.

Ofiţerii americani mi-au întrerupt investigaţia acestei neînţelegeri. Ne aduceau pături şi saci de dormit, coca-cola şi chiftele din carne de capră. Aşa că fericirea asta a copleşit micile noastre probleme.

Mai târziu în acea seară ministrul de justiţie al Sudanului a venit să corecteze acuzaţiile împotriva lui Paul. Tot el a făcut şi să fim dezlegaţi. Cineva ordonase să fim legaţi, cum se obişnuia pe vremuri.

Ministrul le-a cerut soldaţilor să-l dezlege pe hawalya. Paul a sărit imediat în picioare:

- De ce îmi spui spion? Ştii bine că nu sunt spion. Ministrul l-a corectat zâmbind.

- Domnul meu, hawalya nu înseamnă spion. Înseamnă pur şi simplu alb, om alb. E un termen binevoitor, aproape afectuos.

Paul arăta ca şi cum ar fi văzut un frate drag după ce îl pierduse de multă vreme. A venit la mine, şi-a cerut scuze şi am râs amândoi.

- Tu eşti fratele meu, i-am zis, nu aş putea să spun niciodată lucruri care să te rănească.

M-a strâns de umeri, a închis ochii şi a spus că ştie.

În ora care a urmat a părut mai refăcut decât în toată perioada de când începuse să mănânce.

Fusese o zi bună, având în vedere că ne aşteptam la vreo cincisprezece-douăzeci de ani de închisoare cumplită. Dar ce, în afară de familie, e mai important decât prietenia?

Ministrul de justiţie i-a spus lui Paul că dosarul lui va fi separat de cazul nostru, pentru a face lucrurile mai uşoare. Paul s-a uitat la Aii şi la mine.

- Ba nu, în nici un caz. Nici nu discut. Aşa ceva nu se va întâmpla, i-a spus Paul. O să cer să fim judecaţi împreună, guvernul meu va insista pentru asta.

În timpul acesta, deşi noi nu ştiam, munţi de scrisori de la celebrităţi artistice precum Bono sau oameni influenţi ca Jimmy Carter şi Jesse Jackson se adunau pe biroul acestui om - copii ale scrisorilor trimise preşedintelui Bashir. Până şi Vaticanul trimisese o scrisoare, la fel guvernul Franţei. Când am auzit asta câteva zile mai târziu, am sperat că preşedintele Bashir colecţionează timbre, pentru că ar fi fost foarte fericit acum. Ministrul a părut deranjat de cererea noastră, dar a acceptat. Atunci am ştiut sigur că dacă vieţile noastre puteau fi salvate. Paul o va face. Ceruse acelaşi lucru şi rebelilor şi armatei, deci ne-a salvat în total de trei ori.

Fusese bine că eu şi Paul ne lămurisem în legătură cu neînţelegerea noastră. Nimic nu e mai important ca prietenia în vremuri de restrişte. Ceea ce nu ştiam atunci era că sudanezii îi spuneau consulului american că situaţia lui Paul era ceva despre care puteau negocia, dar că ceilalţi doi sudanezi luaţi la rândul lor prizonieri erau exclusiv problema Sudanului. Ar fi fost foarte uşor ca Aii şi cu mine să dispărem dacă nu ar fi fost Paul şi condiţia pusă de el.

În noaptea aceea nu am putut dormi şi mi-am închipuit că Ahmed venea să mă vadă. Că îi cunoştea pe toţi soldaţii şi că ei se bucurau să îl vadă şi ne deschideau toate uşile pentru ca noi să putem ieşi la o plimbare prin El Fasher, cum făceam pe vremea când eram elev.

M-am simţit foarte bine să îmi imaginez că ne plimbam împreună prin oraşul nostru vechi. Cred că de la moartea lui trăisem ca un mort în viaţă. Dar m-am uitat în jurul meu în celulă şi mi-am spus că aveam şi alţi fraţi şi că ar trebui să văd lucrurile mai optimist.

Poate că închisoarea era locul unde să reflectez la viaţa mea. Închisoarea din Egipt era locul unde îmi dădusem seama că nu era bine să mă rup de familia mea. Acum înţelegeam toată ideea de familie într-un sens mai larg.

Toată viaţa Ahmed fusese cu un pas înaintea mea. Exact aşa era şi acum, în reveria mea.

Când i-am văzut pe soldaţi în dimineaţa aceea mi-am spus: ce bine că-i semăn lui Ahmed când e vorba de făcut prieteni uşor. Astfel Ahmed îmi salvase viaţa de câteva ori. Şi dacă pot să mai găsesc vreun dram de bucurie în mine după toate pe care le-am văzut, atunci asta e şi graţie lui, căci trebuie să iubeşti viaţa ca Ahmed, ca să îi ajuţi cu adevărat pe ai tăi.

Când m-am întors în Darfur cu primii mei reporteri, jurnaliştii africani, am fost întrebat de ce riscam astfel şi am răspuns, încercând să nu par

melodramatic, că nu eram în siguranţă atâta vreme cât ai mei nu erau în siguranţă şi cum poţi să te simţi în siguranţă dacă ai tăi nu sunt în siguranţă? Şi cine sunt ai tăi? Poate că toţi oamenii sunt „ai tăi". Mă gândeam dacă e aşa.

În ziua următoare urma să fim mutaţi într-una din cele mai cumplite închisori, unde trebuia să aşteptăm procesul. Ofiţerii americani au spus că aici fusese tratat foarte prost un american, iar un jurnalist din Slovacia fusese snopit în bătaie. Aşa că s-au opus mutării noastre. S-au aranjat lucrurile să fim duşi în sediul Ministerului Justiţiei. Ofiţerii americani ne-au adus cele necesare pentru a face încăperea locuibilă. Ne-au strecurat şi nişte telefoane mobile pentru cazul în care am fi fost mutaţi în secret de acolo. Telefoanele trebuia să le ţinem ascunse. Ne-au adus de asemenea nişte cărţi şi un DVD-player cu serialul Seinfeld. Nu auzisem de el, dar mi s-a părut foarte amuzant, mai ales felul cum intră Kramer pe uşă. Aii nu voia să se uite. Era convins că urma să fim luaţi şi spânzuraţi sau împuşcaţi şi fiecare zi i se părea o ocazie să ni se întâmple asta. Sărea cât colo când venea cineva cu veşti.

National Geographic angajase trei avocaţi pentru cazul nostru şi ne sunau în fiecare zi, la fel ca vice-consulul american în El Fasher. Asta a durat cam două săptămâni şi cazul nostru se tot lungea. Oare cât trecuse de când ne arestaseră? Cred că o lună şi o săptămână, sau ceva de genul acesta.

Până la urmă au venit şi veştile bune. Paul şi-a închis cu zgomot telefonul cu clapetă după o conversaţie mulţumitoare.

- Richardson! a zis.

Nu ştiam cine este Richardson.

- Bill Richardson, guvernatorul statului New Mexico, de unde vin eu. De multe ori el e cel pe care America îl trimite să negocieze, şi e foarte bun. Îl cunoaşte pe preşedintele Bashir. Vine special să ne ajute. Richardson e în drum spre Khartoum.

În ziua în care ne aşteptam că vine Richardson să ne vadă, a sosit în locul lui soţia lui Paul. Nu vă pot spune cât de minunat a fost pentru ei momentul acesta, dar şi pentru Aii şi pentru mine. Ar trebui să povestească ei, dar oricum, a fost dincolo de ce pot reda cuvintele. S-au plimbat împreună prin baza încercuită cu ziduri a Ministerului Justiţiei.

În noaptea aceea, în spaţiul public din afara clădirii, unde puteam vedea de aproape ce se întâmplă, un bărbat a fost biciuit pentru încălcarea legii

sharia. Mai devreme fusese biciuită sălbatic o femeie. Crima ei era că facuse o băutură fermentată.

O pusese în borcane şi o vânduse pentru a-şi putea câştiga existenţa. A primit douăzeci şi cinci de lovituri de bici, până când şi-a pierdut cunoştinţa.

Asta ne-a adus imediat aminte unde ne aflam şi ce făceam acolo.

- Trebuie să mergeţi undeva, ne-a spus un paznic în cea de-a treizeci şi cincea zi a supliciului nostru.

Am fost duşi într-un Land Cruiser roşu către o vilă imensă, casa guvernatorului El Fasherului şi conduşi înăuntru. Un alt guvernator, domnul Bill Richardson, a dat mâna cu noi şi ne-a îmbrăţişat. I-am mulţumit pentru ceea ce făcea. Blitzurile fotografilor erau îndreptate înspre noi.

S-a dovedit că urma să plecăm acasă.

L-am îmbrăţişat pe Aii. S-a uitat serios în ochii mei şi mi-a spus că mai aveam drum lung până în Ciad şi că n-ar trebui să ne lăsăm fotografiaţi aşa, pentru că aveau să ne omoare după plecarea americanilor. L-am sărutat pe obraji, deşi spunea prostii.

Guvernatorul militar al El Fasherului i-a sugerat lui Richardson că Aii şi cu mine am putea sta în casa lui pentru o săptămână ca oaspeţi.

- Vă mulţumim din inimă, dar cred că suntem deja în întârziere, am spus eu.

Guvernatorul Richardson mi-a făcut cu ochiul ca şi cum ar fi zis: bun răspuns!

Am zburat cu micul avion al lui Richardson înapoi spre Khartoum. Aii era foarte supărat că ne întorceam la Khartoum, pentru că acolo era ultima şansă a guvernului sudanez de a ne prinde şi a ne împuşca. A vomat de câteva ori lângă guvernatorul Richardson, care însă n-a făcut un caz din asta.

27. Şansa mea de unu la sută

Un zbor din Khartoum prin Addis Abcba, Etiopia ne-a adus În cele din urmă în N'Djamena. In timpul zborului eu m-am relaxat, dar Aii urmărea mereu poziţia avionului. N-aveau de gând sudanezii să întoarcă avionul în Khartoum, acum că plecaseră americanii? Ce i-ar fi oprit? Nimic nu-l putea linişti. Chiar şi când avionul se învârtea deasupra N'Djamenei, el tot încordat rămăsese şi aştepta să intervină vreo problemă de ultimă oră care să ne întoarcă din drum.

Când avionul a oprit, nu-i ajungeau picioarele să fugă spre ieşire mai repede. S-a oprit pe asfalt să respire aerul plin de fum. S-a întors către mine.

- Humdallah, suntem acasă, mi-a zis, zâmbind.

Nu-l mai văzusem zâmbind de pe vremea când credeam că o să murim în accidentul de elicopter.

Am fost întâmpinaţi şi salutaţi de oficiali ai armatei Ciadului.

- Veniţi cu noi, ne-au spus.

După trei ore de interogatorii intense i-au dat drumul lui Aii şi mie mi-au spus că trebuie să rămân în închisoare până la clarificarea situaţiei mele. Un prieten de la guvern i-a convins să mă lase să stau în cămăruţa mea, care rămăsese disponibilă. Era atât de bine să dorm pe salteaua mea. Minunat.

Peretele de pământ al camerei mele mi-a amintit mereu de peşterile pe care le exploram când eram copii în muntele de pe la noi, Satul lui Dumnezeu. Crăpăturile din peretele de chirpici arătau ca nişte desene. Peşterile de acasă au desene vechi de mii de ani. Există acolo o peşteră care are un lac cu apă rece unde copiii se scaldă uneori în zilele fierbinţi. Peştera a fost explorată cu mulţi ani în urmă de ungurul care a descoperit şi Peştera înotătorilor, chiar peste graniţa dintre Darfur şi Egipt. Cartea şi filmul Pacientul Englez se bazează pe întâmplările din viaţa lui. Din câte se ştie a fost singurul om din afara Africii care a venit să ne vadă peşterile. Ele încă există, desigur. Toate imaginile cu vite cu coarne lungi, cu animalele Africii, cu femei, bărbaţi şi copii. Viaţa întreagă. Am petrecut atâtea nopţi în camera asta uitându-mă la peretele de pământ, trezindu-mă şi desenând imaginile pe care voiam să mi le scot din cap. Istorie. Istorie. Istorie. Oameni. Fetiţa. Femeia. Copilul făcând cu mâna.

În lunile care au urmat am fost ţinut sub observaţie de ofiţerii de informaţii ciadieni. De câteva ori pe săptămână trebuia să mă prezint ca să fiu interogat, momente în care ofiţerii se supărau tot mai mult pe mine. Ameninţau că mă trimit înapoi în Sudan, într-un schimb de prizonieri. Cei din Sudan le spuneau că eram un spion care îi ajuta pe rebeli să pregătească un nou atac împotriva N'Djamena. Falca îmi ajunsese de două ori mai mare, umflată de la bătăile primite. Unora din prieteni le-am spus că am căzut, pentru că dacă ar fi aflat că sunt ţinut sub observaţie de serviciul de informaţii s-ar fi îndepărtat de mine. Un prieten apropiat care lucra la guvern mi-a spus că mai multe grupuri de prizonieri urmau să fie schimbaţi în următoarele săptămâni, iar eu urma probabil să fiu în lotul al treilea.

In ciuda faptului că păreau să comunice fară probleme pe tema mea, Sudanul şi Ciadul erau aproape de a intra din nou în război. „Rebelii", în spatele cărora se ascundea de fapt guvernul sudanez, se adunau în interiorul Ciadului. Se dădeau lupte grele la est şi sud-est de N'Djamena, unde toţi se aşteptau la un nou atac în curând. Oamenii se îngrămădeau pe podul spre Camerun. Familii întregi îşi mânau vitele şi cărau pachete de toate mărimile. Maşini şi autobuze supraîncărcate cu obiecte din gospodărie puse unele peste altele deasupra şi cu oameni agăţaţi de uşi treceau prin mulţime de-a lungul podului. Bărci supraaglomerate au umplut râul. Cele mai multe din magazi-naşe au fost închise şi în tot oraşul nu mai auzeai acum decât zgomotul ciocanelor care băteau cuie în ferestre.

În această perioadă a ajuns la mine vestea că tatăl meu a murit. Auzise că sunt în închisoare şi nu a mai putut să mănânce nimic. Când mi-au dat drumul era prea târziu. Rebelii care nu erau rebeli aveau să înainteze spre N'Djamena din nou. Prietenii mei din guvern m-au informat că aveam să fiu şi eu arestat în curând de către Ciad si trimis în Sudan în schimbul unui spion. Megan m-a sunat din New York şi mi-a promis ajutorul. Un avocat specializat în drepturile omului m-a sunat imediat ce a primit e-mailul ei. Vorbeam cu el la telefon când rebelii se apropiaseră din nou de oraş. M-am gândit să trec micul pod către Camerun, dar Chris, avocatul, mi-a spus că erau în discuţii cu Ambasada Americii şi cu agenţia pentru refugiaţi a Naţiunilor Unite ca să mă scoată din ţară, poate chiar în America, unde puteam să-mi continui munca într-un alt mod şi să revin acasă când aveau să revină acasă şi ai mei. I-am spus că rebelii pot ajunge în oraş cam într-o oră, ceea ce n-ar fi foarte bine pentru mine. I-am mai zis că serviciul de informaţii din Ciad putea să mă aresteze cât de curând. El mi-a spus că dacă treceam podul, din punct de vedere juridic totul avea să fie pierdut. Familia lui Aii ameninţase că mă bagă în închisoare dacă nu le plătesc maşina, care era foarte scumpă. National Geographic avea să trimită un cec pentru asta la un moment dat. Am încheiat conversaţia cu Chris, am închis telefonul şi mi-am spus: Sunt atât de departe... le dau acestor oameni buni cam unu la sută şanse să mă salveze la timp. Şi mi-am dat seama că de fapt pentru situaţia mea era destul de mult. Şi era suficient.

Nu mi-a fost desigur uşor să părăsesc Africa. Chiar şi după ce am fost pescuit din N'Djamena a trebuit să fiu intervievat de oamenii de la serviciul

american pentru imigraţie din Ghana şi am aşteptat aici să obţin permis de trecere. Un pas greşit m-a adus din nou în închisoare, unde am avut din nou de aşteptat. Dar până la urmă a venit şi ziua decisivă. Stăteam în capul treptelor avionului şi priveam Africa, trăgând în piept aerul ei ca să-mi ajungă cât mai mult. De acum urma să fac povestea noastră cunoscută şi să contribui în acest mod la revenirea oamenilor în Darfur şi la restabilirea păcii. Ce poate face un singur om? Poţi să-ţi faci prieteni, desigur, şi mai departe face fiecare ce poate.

Mulţumiri

Ţii acum această carte în mâini pentru că redactorii Jonathan Jao şi Jennifer Hershey de la Random House au citit ceva despre povestea mea într-un articol al lui Nicholas Kristof din New York Times. Aşa că dacă îi cunoaşteţi pe aceşti oameni, să le mulţumiţi aşa cum le mulţumesc şi eu acum. Nu ştiam cum să scriu o carte, dar prietenii mei mi-au zis:

- Nu-ţi face griji Daoud, te ajutăm noi.

Şi m-au ajutat. Aşa că vă mulţumesc vouă, Megan şi Dennis, vă mulţumesc din inimă. Le mulţumesc şi lui Gail Ross şi Howard Y(X)n, agent literar şi respectiv redactor literar din Washington D.C., care mi-au dat cu căldură cele mai bune sfaturi.

Ţii acum această carte în mâini în primul rând pentru că am supravieţuit ca s-o pot scrie. Pentru acest fapt trebuie să le mulţumesc lui Philip Cox, Paul Salopek, avocatului Christopher Nugent din Washington D.C., lui Megan McKenna, oamenilor incredibili de la ambasadele americane ale Sudanului, Ciadului şi Ghanei, lui Lori Heninger, Jack Patterson, Nicholas Kristof şi prietenilor mei reporteri din multe ţări ale lumii, prietenilor mei din Cairo şi unui vechi puşcăriaş din Awan, verilor mei din Africa, Europa şi Statele Unite, lui Christopher Shays din Connecticut, lui Bill Richardson din New Mexico, răposatului meu tată şi răposatului meu frate Ahmed şi tuturor prietenilor mei din Africa, unii dintre ei menţionaţi doar cu porecla, lucru pentru care îi rog să mă ierte, dar am făcut asta ca să-i protejez. Cum aş putea, într-o singură viaţă de om, să le mulţumesc tuturor pentru prietenia lor?

Dacă pot îndrăzni să cred că între noi, dragă cititorule, s-a format o oarecare legătură, o să te rog să te gândeşti la faptul că în noaptea asta, când eu scriu toate aceste lucruri şi probabil şi când tu le citeşti, oamenii sunt în continuare ucişi în Darfur si oamenii sunt în continuare ucişi în aceste tabere.

Liderii lumii pot rezolva problema aceasta şi oamenii din Darfur se pot întoarce acasă, cu condiţia ca aceşti lideri să vadă că oamenilor de pretutindeni le pasă suficient de mult încât să le vorbească despre toate aceste lucruri. Aşa că dacă ai timp, ai putea să faci şi tu asta. Căci nu are nici un rost să îţi rişti viaţa pentru ştiri dacă oamenii care le citesc nu trec apoi la fapte.

Daoud Hari Ianuarie 2008

Anexa 1 Darfur - o introducere

Fără câteva informaţii suplimentare, situaţia din Darfur poate părea foarte neclară. Aproape orice sudanez care discută despre politică afară la o terasă sau la universitate cu prietenii ştie lucrurile de mai jos.

Când englezii au părăsit Sudanul în 1956, l-au lăsat pe mâna unor guvernatori arabi minoritari, puşi să conducă o populaţie africană majoritar non-arabă.

Localnicii africani puseseră deja la cale o revoltă în 1955, cu un an înainte de obţinerea independenţei. Războiul, care a avut loc mai mult în sud, a durat până în 1972, când un acord de pace a permis ca sudul Sudanului să aibă un guvern propriu cu puteri limitate. În acest scop a fost creată Adunarea Regională a Sudului, menită să aibă control asupra presupuselor rezerve de petrol din zonă, care tocmai fuseseră descoperite în sud de către Chevron Corporation.

În 1983, după zece ani de pace, preşedintele Sudanului, Gaafar Nimeiri, a denunţat acest acord, dizolvând Adunarea Regională a Sudului şi impunând legea federală peste tot. Guvernatorii militari aveau să conducă noile regiuni ale Sudanului. Veniturile din petrol, care nu apăruseră încă, urmau să fie controlate de guvernul federal din Khartoum.

În scurt timp au reapărut grupările de rebeli. Ca şi cum nu era deja îndeajuns de rău, preşedintele Nimeiri a decretat că stricta lege islamică sharia va fi impusă în tot Sudanul, chiar şi cetăţenilor ne-musulmani din sud. Această lege impunea tăierea mâinilor pentru furturi minore, lapidarea femeilor şi multe alte astfel de cruzimi. Asta i-a înfuriat pe majoritatea oamenilor, care sunt destul de moderaţi, şi i-a înfuriat şi pe rebeli, care acum aveau trei obiective: revenirea la un stat secular şi eliminarea legii sharia; o mai bună reprezentare a localnicilor africani, mai ales în sud; şi împărţirea corectă a veniturilor de pe

urma petrolului care urma să fie extras, inclusiv posturi în industria petrolului şi mai multe şcoli, spitale şi drumuri.

Această furie politică s-a adăugat furiei provenite din lipsa mâncării, pentru că în aceşti ani Africa trecea printr-o intensă perioadă de foamete. În primăvara lui 1985 o revoltă l-a eliminat pe Nimeiri şi a dus la alegerea unui guvern parlamentar condus de moderatul Sadiq-al-Mahdi. Acesta a eliminat legea sharia, deşi a continuat să fie aplicată de şefi locali de origine arabă. Pentru că sharia a continuat să existe şi pentru că alte aspecte politice legate de reprezentare nu fuseseră încă rezolvate, grupările rebele nu s-au dezmembrat.

Au urmat patru ani tensionaţi. Producţia de petrol nu a putut fi demarată în această perioadă pentru că atacurile sporadice ale rebelilor au făcut ca Chevron să părăsească Sudanul. Împovărată de datoriile adunate sub conducerea lui Nimeiri, ţara nu şi-a putut rambursa creditele şi a pierdut sprijinul Fondului Monetar Internaţional. Sudanul încercase să devină un jucător major pe piaţa petrolului, dar rămânea în continuare o rudă săracă printre celelalte guverne arabe. Aşa că Mahdi a iniţiat un nou acord de pace care încerca să diminueze şi mai mult aplicarea legii sharia şi eventual să restabilească auto-deter-minarea sudului. Asta ar fi permis reluarea producţiei de petrol.

Chiar înainte de conferinţă, Mahdi a fost înlăturat de la conducere şi exilat de un lider militar violent, generalul Omar Hassan Ahmad al-Bashir, care deţine şi azi puterea. Acesta a reluat extinderea legii sharia, a interzis ziarele şi partidele politice de opoziţie şi i-a aruncat în închisoare pe dizidenţi. Asta a şocat pe toată lumea. Eram în liceu pe vremea aceea şi cu toţii voiam să pornim la luptă.

În conformitate cu legea sharia impusă de Bashir, în ziua de azi o femeie nu poate să părăsească ţara fără acordul scris al tatălui sau soţului. În mijloacele de transport în comun bărbaţii stau separat de femei. Armata a fost curăţată de necredincioşi. Dintre avocaţii statului şi din tribunale au fost eliminaţi toţi cei care nu erau suficient de fideli politicii lui Bashir şi viziunii grupării sale musulmane. Alegerile au fost măsluite. Bărbaţi şi femei au fost schingiuiţi fără milă pentru cele mai nesemnificative fapte sau acte nedovedite. Oamenii dispar pur şi simplu.

Bashir a rezolvat problema câmpurilor de petrol în felul său, aşa cum a rezolvat mai târziu şi problema din Darfur. Mulţi arabi nomazi din sud fuseseră înarmaţi cu pistoale automate în perioada celor două guvernări anterioare, în încercarea eşuată de a proteja câmpurile de petrol în faţa atacurilor rebelilor. La începutul anilor '90, Bashir le-a dat drumul acestor nomazi în satele nearabe, unde au fost omorâţi peste două milioane de oameni.

Singurii care au supravieţuit au fost băieţii plecaţi cu animalele la păscut, departe de sat. Când s-au întors, şi-au găsit taţii ucişi şi mamele şi surorile violate şi ucise sau răpite pentru a fi vândute ca sclave. După călătorii neverosimil de dificile, aceşti băieţi au fugit cu greu în Etiopia şi apoi în alte ţări precum Statele Unite, unde li se mai spune şi acum Băieţii Rătăciţi din Sudan. Deci aşa stau lucrurile în Sudan. Aşa stau lucrurile cu Bashir.

Comunităţile din America, din Anglia şi alte state au acceptat pe mulţi din aceşti băieţi şi le-au oferit posibilitatea să-şi refacă vieţile. Iar musulmanii nu uită acest lucru.

Bashir a întreţinut relaţii de prietenie cu Osama bin Laden şi alţi extremişti islamici, care au deschis tabere de antrenament în Sudan. A dat câmpurile de petrol pe mâna chinezilor, care şi-au adus propriii oamenii pentru pază şi propriile arme în zonele depopulate. A fost într-adevăr un excelent model de dezvoltare economică, fără a întâmpina rezistenţă şi fără a fi nevoit să împartă profitul cu nimeni.

Trebuie să mai luăm în calcul şi foametea, pentru că schimbările climei par să fi devenit permanente. Începând cu mijlocul anilor '80, arabii nomazi şi câteva din triburile locale cele mai sedentare au intrat în conflict mai aprig decât de obicei pentru câteva fire de iarbă de dat la animale sau pentru câţiva stropi de apă în fântână. Arabii au intrat în ţinuturile Zaghawa, aceştia s-au deplasat către sud, pe pământul triburilor Massali şi Fur.

Schimbările climaterice au creat conflicte între triburi, iar Bashir ştie că unul din predecesorii lui a pierdut puterea din cauza foametei. Sub Darfur, există rezerve uriaşe de apă potabilă. Dacă localnicii vor fi daţi la o parte, agricultorii arabi ar putea veni aici să-şi facă ferme înfloritoare. Sudanul şi Egiptul au semnat ceea ce se cheamă Acordul celor Patru Păci, care le permite arabilor din Egipt să vină pur şi simplu să se instaleze în Darfur şi alte zone ale Sudanului. Ar putea fi o idee bună să creezi ferme noi dacă apa ar fi folosită în mod înţelept şi nu toată odată, dar de ce să nu lăsăm aceste ferme să se

dezvolte cu satele localnicilor reveniţi acasă? Dacă localnicilor li s-ar permite să scoată această apă, ceea ce nu se întâmplă, urmarea ar fi aceste ferme şi mâncare pentru întregul Sudan.

De-a lungul ultimilor ani, guvernul Sudanului a tot promovat identitatea arabă în detrimentul vechii identităţi sudaneze. Arabii şi populaţia indigenă se înţeleg bine de mii de ani în Sudan. Chiar în copilăria mea petreceam unii în corturile şi colibele celorlalţi. Toate conflictele care nu puteau fi rezolvate prin negociere între cei vâstnici se tranşau prin lupte rituale în afara satului, astfel încât femeile, copiii şi bătrânii să nu fie răniţi. În plus, au existat atâtea căsătorii între ei încât cu greu mai poţi distinge care sunt arabi şi care sunt africani. Aproape toată lumea, cel puţin în jumătatea nordică a Sudanului şi cam în toată regiunea Darfurului, este musulmană, deci nu există nici diferenţe religioase. Dar superioritatea arabilor, clamată iarăşi şi iarăşi ca un bubuit de tobe a început să despartă sufletele arabilor de cele ale vecinilor lor africani. Oamenii ar trebui să-şi amintească ce s-a întâmplat în Ruanda.

De-acum guvernul descuraja insistent folosirea negocierilor Între bătrânii satului ca metodă de rezolvare a disputelor. In schimb, arabilor li s-au dat arme şi sprijin militar ca să rezolve aceste conflicte. În timp ce arabii erau masiv înarmaţi de către guvern, africanii nearabi erau ameninţaţi că dacă nu predau toate armele le vor fi distruse satele. Darfur a fost înţesat cu arme automate încă din 1980, când colonelul Muammar Gaddafi al Libiei a folosit Darfurul ca avanscenă pentru atacurile împotriva Ciadului, în încercarea sa de expansiune către sud. Locuitorii Darfurului, arabi şi africani, sunt buni negustori şi aşa se face că multe din aceste arme au ajuns la ei. Cam în jur de cincizeci de mii de pistoale automate Kalaşnikov, lansatoare de grenade anti-tanc şi puşti automate M-14 au intrat în Darfur şi aici au rămas. Sătenii, înfricoşaţi de ceea ce îi aştepta, nu voiau să renunţe la ele. Grupările de rebeli din Darfur, înarmate până în dinţi, au început să vorbească despre independenţa Darfurului după ultima epurare a nearabilor din guvern, iar pe 25 aprilie 2003, treizeci şi trei de Land Cruiser-uri ale rebelilor au atacat o bază militară guvernamentală pentru a distruge avioanele şi elicopterele care până atunci le distruseseră lor satele. Drept represalii, preşedintele Bashir a dat undă verde miliţiilor înarmate Janjaweed ale arabilor. Sprijinite de tancuri guvernamentale, maşini pe care se instalaseră mitraliere, elicoptere înarmate şi bombardiere ale armatei sudaneze, aceste miliţii arabe au început să atace şi să ardă satele

populaţiei indigene nu în mod sporadic, ca până acum, ci sistematic, vizând distrugerea tuturor satelor şi uciderea tuturor locuitorilor. Au fost omorâţi bărbaţi, femei şi copii. Şefii satelor au fost arşi de vii sau omorâţi prin tortură sub ochii prietenilor şi copiilor lor. Copiii au fost aruncaţi de vii în foc. Fântânile au fost otrăvite cu cadavrele copiilor. se îndepliniseră toate condiţiile, din punct de vedere politic, cultural şi de mediu pentru ca în Darfur să aibă loc un genocid.

Vă aduceţi poate aminte ce v-am spus despre această situaţie în Capitolul 2: Problema atunci când ai de-a face cu grupurile de rebeli este că adesea e dificil să-ţi dai seama de ce parte e fiecare la un moment dat. Guvernul arab din Khartoum - guvernul Sudanului - face promisiuni false de încheiere a păcii cu un grup de rebeli, apoi cu altul, pentru a-i face pe nearabi să se lupte mereu între ei. Guvernul face înţelegeri cu comandanţi ambiţioşi, îndeajuns de descreieraţi încât să creadă că după război vor fi promovaţi în funcţii importante, când de fapt urmează să fie daţi la o parte, dacă nu chiar omorâţi. Acestor comandanţi secesionişti li se cere uneori să atace alte grupuri de rebeli, sau chiar să-i ucidă pe asistenţii umanitari şi pe soldaţii trimişi de alte ţări pentru a monitoriza respectarea tratatelor de încetare a focului. Aceasta pentru ca genocidul să poată continua, iar băştinaşii să fie eliminaţi cu totul. Poate că timpul va arăta că lucrurile nu erau chiar cum le vedeam eu, dar majoritatea celor de la faţa locului au aceleaşi păreri.

Se mai crede şi că guvernul plăteşte o parte din triburile tradiţionale de arabi, multe dintre ele fiind altminteri prietenii noştri, pentru a forma miliţii călare, numite Janjaweed, care îi ucid cu brutalitate pe africanii nearabi şi dau foc satelor noastre...

Eu prevăd că după ce guvernul va reuşi să-i elimine sau să'i omoare pe toţi indigenii nearabi, va începe să-i facă şi pe arabi să se lupte unii cu alţii, pentru a dispărea la rândul lor de pe preţioasele terenuri Procesul e deja în curs în locurile unde eliminarea africanilor nearabi este aproape încheiată.

Vă spun din nou aceste lucruri pentru că deşi unii cred că în Darfur se petrece un „simplu" genocid, este important de ştiut că nu este deloc simplu, ci foarte complicat.

Africanii nearabi din Darfur sunt ucişi şi evacuaţi în mod sistematic de către guvernul sudanez al lui Bashir, ca parte a unui program de eliminare a

dizidentei politice şi a opoziţiei, făcând loc unei exploatări nestânjenite a resurselor şi transformând o minoritate arabă într-o majoritate.

Mai poate cineva să facă aşa ceva în zilele noastre? Poate să-şi rezolve toate problemele ucigându-i pe toţi cei care-i stau în cale? E sarcina lumii întregi să hotărască acest lucru. Să hotărască dacă şi când vor putea triburile tradiţionale din Darfur să revină acasă, ceea ce va hotărî şi dacă genocidul funcţionează sau nu, prin urmare dacă aceste lucruri se vor repeta şi în alte părţi ale lumii. Mie mi se pare că ar fi o bună ocazie să punem capăt definitiv acestor practici.

Pentru aceasta va fi nevoie de repatrierea locuitorilor Darfurului care au fost alungaţi. Taberele care se găsesc acum în Ciad pot fi mutate în Darfur sub forma unor oraşe noi, aducând şcoli şi spitale şi posibilităţi de dezvoltare personală într-o serie de zone care nu le-au avut niciodată. Pornind de la aceste noi oraşe pot înflori sate noi şi o agricultură nouă. Naţiunile Unite ar putea crea o zonă de protecţie, la fel ca peste tot în lume unde oamenii au nevoie de protecţie pentru a trăi o viaţă armonioasă pe pământ. În schimbul acestei protecţii, drepturile depline ale omului, acele drepturi descrise atât de frumos de către Eleanor Roosevelt şi alţii ca ea în Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, trebuie să se adauge la obiceiurile străvechi. Declaraţia Universală este de multă vreme acceptată ca făcând parte din legislaţia internaţională.

Aceste lucruri se pot face. Şi ce e oare mai important pentru lume în acest moment decât păstrarea unui mod de viaţă în armonie cu pământul pe care locuim?

Anexa 2 Declaraţia Universală a Drepturilor Omului

La 10 de septembrie 1948, Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite a adoptat şi proclamat;

PREAMBUL

Considerând că recunoaşterea demnităţii inerente tuturor membrilor familiei umane şi a drepturilor lor egale şi inalienabile constituie fundamentul libertăţii, dreptăţii şi păcii în lume.

Considerând că ignorarea şi dispreţuirea drepturilor omului au dus la acte de barbarie care revoltă conştiinţa omenirii şi că făurirea unei lumi în care fiinţele umane se vor bucura de libertatea cuvântului şi a convingerilor şi vor fi

eliberate de teamă şi mizerie a fost proclamată drept cea mai înaltă aspiraţie a oamenilor.

Considerând că este esenţial ca drepturile omului să fie ocrotite de autoritatea legii pentru ca omul să nu fie silit să recurgă, ca soluţie extremă, la revoltă împotriva tiraniei şi asupririi,

Considerând că este esenţial a se încuraja dezvoltarea relaţiilor prieteneşti între naţiuni.

Considerând că în Cartă popoarele Organizaţiei Naţiunilor Unite au proclamat din nou credinţa lor în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea şi în valoarea persoanei umane, drepturi egale pentru bărbaţi şi femei şi că au hotărât să favorizeze progresul social şi îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă în cadrul unei libertăţi mai mari.

Considerând că statele membre s-au angajat să promoveze în colaborare cu Organizaţia Naţiunilor Unite respectul universal şi efectiv faţă de drepturile omului şi libertăţile fundamentale, precum şi respectarea lor universală şi efectivă,

Considerând că o concepţie comună despre aceste drepturi şi libertăţi este de cea mai mare importanţă pentru realizarea deplină a acestui angajament.

ADUNAREA GENERALA proclamă prezenta DECLARAŢIE UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI, ca ideal comun spre care trebuie să tindă toate popoarele şi toate naţiunile, pentru ca toate persoanele şi toate organele societăţii să se străduiască, având această Declaraţie permanent în minte, ca prin învăţătură şi educaţie să dezvolte respectul pentru aceste drepturi şi libertăţi şi să asigure prin măsuri progresive, de ordin naţional şi internaţional, recunoaşterea şi aplicarea lor universală şi efectivă, atât în sânul popoarelor statelor membre, cât şi al celor din teritoriile aliate sub jurisdicţia lor.

Articolul 1.

Toate fiinţele umane se nasc libere şi egale în demnitate şi în drepturi. Ele sunt înzestrate cu raţiune şi conştiinţă şi trebuie să se comporte unele faţă de altele în spiritul fraternităţii.

Articolul 2.

Fiecare om se poate prevala de toate drepturile şi libertăţile proclamate în prezenta Declaraţie fără nici un fel de deosebire ca, de pildă, deosebirea de

rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine naţională sau socială, avere, naştere sau orice alte împrejurări.

În afară de aceasta, nu se va face nici o deosebire după statutul politic, juridic sau internaţional al ţării sau al teritoriului de care ţine o persoană, fie că această ţară sau teritoriu sunt independente, sub tutelă, neaulonome sau supuse vreunei alte limitări a suveranităţii.

Articolul 3.

Orice fiinţă umană arc dreptul la viaţă, la libertate şi la securitatea persoanei sale.

Articolul 4.

Nimeni nu va fi ţinut în sclavie, nici în servitute; sclavajul şi comerţul cu sclavi sunt interzise sub toate formele lor.

Articolul 5.

Nimeni nu va fi supus torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante.

Articolul 6.

Fiecare om are dreptul să i se recunoască pretutindeni personalitatea juridică.

Articolul 7.

Toţi oamenii sunt egali în faţa legii şi au, fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecţie a legii. Toţi oamenii au dreptul la o protecţie egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta Declaraţie şi împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare.

Articolul 8.

Orice persoană are dreptul la satisfacţia efectivă din partea instanţelor juridice naţionale competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce-i sunt recunoscute prin constituţie sau lege.

Articolul 9.

Nimeni nu trebuie să fie arestat, deţinut sau exilat în mod arbitrar.

Articolul 10.

Orice persoană are dreptul în deplină egalitate de a fi audiată în mod echitabil şi public de către un tribunal independent şi imparţial care va hotărî fie asupra drepturilor şi obligaţiilor sale, fie asupra temeiniciei oricărei acuzări în materie penală îndreptată împotriva sa.

Articolul 11.

1. Orice persoană acuzată de comiterea unui act cu caracter penal are dreptul să fie presupusă nevinovată până când vinovăţia sa va fi stabilită în mod legal în cursul unui proces public în care i-au fost asigurate toate garanţiile necesare apărării sale.

2. Nimeni nu va fi condamnat pentru acţiuni sau omisiuni care nu constituiau, în momentul când au fost comise, un act cu caracter penal conform dreptului internaţional sau naţional. de asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai grea decât aceea care era aplicabilă în momentul când a fost săvârşit actul cu caracter penal.

Articolul 12.

Nimeni nu va fi supus la imixtiuni arbitrare în viata sa personală, în familia sa, în domiciliul lui sau în corespondenţa sa, nici la atingeri aduse onoarei şi reputaţiei sale. Orice persoană are dreptul la protecţia legii împotriva unor asemenea imixtiuni sau atingeri.

Articolul 13.

1. Orice persoană are dreptul de a circula în mod liber şi de a-şi alege reşedinţa în interiorul graniţelor unui stat.

2. Orice persoană are dreptul de a părăsi orice ţară, inclusiv a sa, şi de reveni în tara sa.

Articolul 14.

1. În caz de persecuţie, orice persoană are dreptul de a căuta azil şi de a beneficia de azil în alte ţări.

2. Acest drept nu poate fi invocat în caz de urmărire ce rezultă în mod real dintr-o crimă de drept comun sau din acţiuni contrare scopurilor şi principiilor Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Articolul 15.

1. Orice persoană are dreptul la o cetăţenie.

2. Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetăţenia sa sau de dreptul de a-şi schimba cetăţenia.

Articolul 16.

1. Cu începere de la împlinirea vârstei legale, bărbatul şi femeia, fără nici o restricţie în ce priveşte rasa, naţionalitatea sau religia, au dreptul de a se

căsători şi de a întemeia o familie. Ei au drepturi egale la contractarea căsătoriei, în decursul căsătoriei şi la desfacerea ei.

2. Căsătoria nu poate fi încheiată decât cu consimţământul liber şi deplin al viitorilor soţi.

3. Familia constituie elementul natural şi fundamental al societăţii şi are dreptul la ocrotire din partea societăţii şi a statului.

Articolul 17.

1. Orice persoană are dreptul la proprietate, atât singură, cât şi în asociaţie cu alţii.

2. Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de proprietatea sa.

Articolul 18.

Orice om are dreptul la Hbertatea gândirii, de conştiinţă şi religie; acest drept include libertatea de a-şi schimba religia sau convingerea, precum şi libertatea de a-şi manifesta religia sau convingerea, singur sau împreună cu alţii, atât în mod

Translatorul 187

public, cât şi privat, prin învăţătura, practici religioase, cult şi îndeplinirea riturilor.

Articolul 19.

Orice om are dreptul la libertatea opiniilor şi exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum şi libertatea de a căuta, de a primi şi de a răspândi informaţii şi idei prin orice mijloace şi independent de frontierele de stat.

Articolul 20.

1. Orice persoană arc dreptul la libertatea de întrunire şi de asociere paşnică.

2. Nimeni nu poate fi silit să facă parte dintr-o asociaţie.

Articolul 21.

1. Orice persoană are dreptul de a lua parte la conducerea treburilor publice ale ţării sale, fie direct, fie prin reprezentanţi liber aleşi.

2. Orice persoană are dreptul de acces egal la funcţiile publice din ţara sa.

3. Voinţa poporului trebuie să constituie baza puterii de stat; această voinţă trebuie să fie exprimată prin alegeri nefalsificate, care să aibă loc în

mod periodic prin sufragiu universal, egal şi exprimat prin vot secret sau urmând o procedură echivalentă care să asigure libertatea votului.

Arficolul 22.

Orice persoană, în calitatea sa de membru al societăţii, are dreptul la securitate socială; ea este îndreptăţită ca prin efortul naţional şi colaborarea internaţională, ţinându-se seama de organizarea şi resursele fiecărei ţări, să obţină realizarea drepturilor economice, sociale şi culturale indispensabile pentru demnitatea sa şi libera dezvoltare a personalităţii sale.

Articolul 23.

1. Orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii sale, la condiţii echitabile şi satisfăcătoare de muncă, precum şi la ocrotirea împotriva şomajului.

2. Toţi oamenii, fară nici o discriminare, au dreptul la salariu egal pentru muncă egală.

3. Orice om care munceşte are dreptul la o retribuire echitabilă şi satisfăcătoare care să-i asigure atât lui, cât şi familiei sale, o existenţă conformă cu demnitatea umană şi completată, la nevoie, prin alte mijloace de protecţie socială.

4. Orice persoană are dreptul de a întemeia sindicate şi de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

Articolul 24.

Orice persoană are dreptul la odihnă şi recreaţie, inclusiv la o limitare rezonabilă a zilei de muncă şi la concedii periodice plătite.

Articolul 25.

1. Orice om are dreptul la un nivel de trai care să-i asigure sănătatea şi bunăstarea lui şi familiei sale, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuinţa, îngrijirea medicală, precum şi serviciile sociale necesare; el are dreptul la asigurare în caz de şomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrâneţe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistenţă, în urma unor împrejurări independente de voinţa sa.

2. Mama şi copilul au dreptul la ajutor şi ocrotire deosebite. Toţi copiii, fie că sunt născuţi în cadrul căsătoriei sau în afara acesteia, se bucură de aceeaşi protecţie socială.

Articolul 26.

1. Orice persoană are dreptul la învăţătură. Învăţământul trebuie să fie gratuit, cel puţin în ceea ce priveşte învăţământul elementar şi general. Învăţământul elementar trebuie să fie obligatoriu, învăţământul tehnic şi profesional trebuie să fie la îndemâna tuturor, iar învăţământul superior trebuie să fie de asemenea egal, accesibil tuturor, pe bază de merit.

2. Învăţământul trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalităţii umane şi întărirea respectului faţă de drepturile omului şi libertăţile fundamentale. El trebuie să promoveze înţelegerea, toleranţa, prietenia între toate popoarele şi toate grupurile rasiale sau religioase, precum şi dezvoltarea activităţii Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru menţinerea păcii.

3. Părinţii au dreptul de prioritate în alegerea felului de învăţământ pentru copiii lor minori.

Articolul 27.

1. Orice persoană are dreptul de a lua parte în mod liber la viaţa culturală a colectivităţii, de a se bucura de arte şi de a participa la progresul ştiinţific şi la binefacerile lui.

2. Fiecare om are dreptul la ocrotirea intereselor morale şi materiale care decurg din orice lucrare ştiinţifică, literară sau artistică al cărei autor este.

Articolul 28.

Orice persoană are dreptul la o orânduire socială şi internaţională în care drepturile şi libertăţile expuse în prezenta Declaraţie pot fi pe deplin înfăptuite.

Articolul 29.

1. Orice persoană are îndatoriri fată de colectivitate, deoarece numai în cadrul acesteia este posibilă dezvoltarea liberă şi deplină a personalităţii sale.

2. În exercitarea drepturilor şi libertăţilor sale, fiecare om nu este supus decât îngrădirilor stabilite prin lege, exclusiv în scopul de a asigura cuvenita recunoaştere şi respectare a drepturilor şi libertăţilor altora şi ca să fie sarisfăcute justele cerinţe ale moralei, ordinii publice şi bunăstării generale într-o societate democratică.

3. Aceste drepturi şi libertăţi nu vor putea fi în nici un caz exercitate contrar scopurilor şi principiilor Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Articolul 30.

Nici o dispoziţie a prezentei Declaraţii nu poate fi interpretată ca implicând pentru vreun stat, grupare sau persoană dreptul de a se deda la vreo

activitate sau de a săvârşi vreun act îndreptat spre desfiinţarea unor drepturi sau libertăţi enunţate în prezenta Declaraţie.